

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE 1990 - 2010 DÖNEMİ GELİR DAĞILIMI
PROBLEMLERİ ve PROBLEMLERİN ÇÖZÜMÜNDE
KULLANILAN EKONOMİ POLİTİKALARI ÜZERİNE BİR
ANALİZ

EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
EKONOMİ VE FİNANS BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Emine GÜL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Metin UYAR

İSTANBUL – 2016

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Emine GÜL
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Türkiye’de 1990-2010 Dönemi Gelir Dağılımı Problemleri ve Problemlerin Çözümünde Kullanılan Ekonomi Politikaları Üzerine Bir Analiz
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Ekonomi ve Finans
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 30/06/2016
- SAYFA SAYISI** : 110
- TEZ DANIŞMANLARI** : Yrd. Doç. Dr. Metin UYAR
- DİZİN TERİMLERİ** : Gelir Dağılımı, Gelir Adaletsizliği, Gini Skoru, Ekonomi Politikaları
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu tez çalışmasında; Türkiye’de 1990 -2010 Dönemi gelir dağılımı problemleri üzerinde durulmuş ve bu problemlerin çözümünde devletin hangi politikalardan faydalandığına değinilmiştir. Türkiye’de en fazla gelire sahip grupla, en az gelire sahip grup arasındaki farkın çeşitli gelir dağılımı problemlerine etkisi ele alınmıştır. Gelir dağılımı adaleti problemlerini çözümlenebilmek amacıyla ortaya konan kamu-ekonomi politikaları bu bağlamda değerlendirilmiştir. Ortaya konan literatürel araştırma doğrultusunda hipotezler oluşturulmuş ve hipotezlerin test edilmesine dair metodoloji geliştirilmiştir. Çalışmanın beslendiği ana hipotezler detaylıca incelenerek SPSS 22.0 paket programıyla analizler yapılmıştır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
2. YÖK Ulusal Tez Merkezi

Emine GÜL

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE 1990 - 2010 DÖNEMİ GELİR DAĞILIMI
PROBLEMLERİ ve PROBLEMLERİN ÇÖZÜMÜNDE
KULLANILAN EKONOMİ POLİTİKALARI ÜZERİNE BİR
ANALİZ

EKONOMİ VE FİNANS ANABİLİM DALI
EKONOMİ VE FİNANS BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Emine GÜL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Metin UYAR

İSTANBUL – 2016

BEYAN

Bu tez çalışmasının yapımında bilimsel etik kurallarına uyulduğu, başkalarının fikirleri ve bilgilerinden faydalanılması gereken durumlarda bilimsel kurallara uygun şekilde atıfta bulunulduğu, aktarılan verilerde herhangi değişiklik yapılmadığını, tezin herhangi bir bölümünün bu üniversite ya da başka bir üniversitedeki farklı bir tez çalışması olarak sunulmadığını kabul ve beyan ederim.

Emine GÜL

.././2016

ÖZET

Gelir adaletsizliği, Türkiye'nin önde gelen en önemli toplumsal ve ekonomik sorunlarından biridir. Bu tez çalışmasında; Türkiye'de 1990 - 2010 Dönemi gelir dağılımı problemleri üzerinde durulmuş ve bu problemlerin çözümünde devletin hangi politikalardan faydalandığına değinilmiştir. Türkiye'de en fazla gelire sahip grupta, en az gelire sahip grup arasındaki farkın çeşitli gelir dağılımı problemlerine etkisi ele alınmıştır. Gelir dağılımı adaleti problemlerini çözümlenebilmek amacıyla ortaya konan kamu- ekonomi politikaları bu bağlamda değerlendirilmiştir. Ortaya konan literatürel araştırma doğrultusunda hipotezler oluşturulmuş ve hipotezlerin test edilmesine dair metodoloji geliştirilmiştir. Çalışmanın beslendiği ana hipotezler detaylıca incelenerek SPSS 22.0 paket programıyla analizler yapılmıştır.

İlk bölümde gelir dağılımının genel özellikleri üzerinde durulmuş ve gelir dağılımını etkileyen unsurlar bilimsel çerçeveye ele alınmaya çalışılmıştır. Tezin ikinci bölümünde gelir dağılımı adaletsizliği sorunu ile başa çıkmada devletin üstüne düşen en önemli vazifelerden uyguladığı politikalara ve bu politikalarda gereksinim duyduğu ilke ve araçlara ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Tezin üçüncü bölümünde Türkiye'de dönemler ayrımı yapılarak incelememize tarihsel bir devinim kazandırma amaçlanmıştır. Bu bağlamda 1923'den günümüze kadar toplamda beş dönemden oluşacak şekilde ekonomiye yön vermiş politikalar, birçok parametreye etkisi dokunacak olan finansal krizler ve para ile maliye politikalarının hayata geçirilmesinde önemli rol oynamış etmenler detaylıca ele alınmıştır. Son bölümde Türkiye'deki yüzdeler dilimlerin en zengin ile en fakiri arasındaki bu makasın açılmasında hangi ekonomi parametrelerinin sebep olduğuna ilişkin hipotezler ve bu hipotezlerin test edilmesinde uygulanan metotlar analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gelir Dağılımı, Gelir Adaletsizliği, Gini Katsayısı, Devletin Ekonomi Politikaları

SUMMARY

Inequality of income is one of the problems awaiting to be solved in the world as well as in Turkey. In this thesis, income distribution problems and the ways that the governments followed in order to solve these problems are focused on. In our country the effect of the difference between the problems of various distribution of outcomes the highest income group and the lowest income group has been discussed. In order to solve equity problems of distribution of outcomes, public economy policies have been evaluated in this aspect. In light of the literaturl research, hypotheses has been created and methodology has been developed regarding to testing of these hypotheses. Main hypotheses, the study feed, thoroughly analized and analyses has been conducted by SPSS 22.0 package program.

In the first part, general characteristics of the income distribution is described and elements that affect income distribution are focused with a scientific framework. In the second part of the thesis, the vital policies that the governments followed and the principles and tools which were used by governments is described in detail. In the third part of the thesis, by creating a period distinction in our country, it is has been aimed to make a historical motion. In this regard, the policies that dominated economy since 1923 is divided into 5 segment. Also, the effect of financial crisis, which will touch on many parameters and factors which have played an important role in the implementation of monetary and finance policy is described in detail. At the last part, the hypotheses which are related percentile in our country and the reason why the gap between the richest and poorest person is being opened is described.

Key words: Income distribution, Inequality of income, Gini Coefficient, Economy policies of Government

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
KISALTMALAR LİSTESİ.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM :GELİR DAĞILIMININ TEORİK ÇERÇEVESİ.....	2
1.1. Gelir Dağılımının Kavramı	2
1.2. Türlerine Göre Gelir Dağılımı.....	3
1.2.1. Fonksiyonel Anlamda Gelir Dağılımı.....	3
1.2.2. Kişisel Gelir Dağılımı.....	3
1.2.3. Bölgesel Gelir Dağılımı.....	4
1.2.4. Sektörel Gelir Dağılımı.....	4
1.3. Gelir Dağılımının Ölçülmesi.....	6
1.4. Gelir Dağılımını Etkileyen Unsurlar.....	7
1.4.1. Faktör Gelirlerindeki Değişmeler.....	7
1.4.2. Nüfus ve İstihdam	9
1.4.3. Mülkiyet Dağılımı.....	10
1.4.4. Ekonomik Büyüme ve İstikrar.....	11
1.4.5. Devletin Gelir Dağılımına Etkisi.....	12
İKİNCİ BÖLÜM: GELİR DAĞILIMI POLİTİKASI Ve ARAÇLARI.....	14
2.1. Gelir Dağılımı Politikası Ve Amaçları.....	14
2.1.1. Eşitlik İlkesi	14
2.1.2. Asgari Yaşama Seviyesinde Asgari Gelir Hakkı İlkesi.....	15
2.1.3. Gelir Farklılıklarının Üst Seviyede Sınırlandırılması İlkesi.....	16
2.1.4. Çalışma İlkesi.....	16
2.1.5. İhtiyaç İlkesi.....	17
2.1.6. Herkese Eşit Muamele İlkesi.....	17
2.1.7. Gelir Dağılımı Politikası Araçları.....	17
2.1.8. Ücret Politikası.....	18
2.1.9. Fiyat Politikası.....	19
2.1.10. Gelirler Politikası.....	20

2.1.11. Servet Politikası.....	20
2.1.12. Maliye Politikası.....	21
2.1.13. Eğitim Politikası.....	22
2.1.14. Türkiye’de Gelir Dağılımı Politikalarını Sınırlayan Ana Unsurlar..	23
2.1.15. Konsolide Bütçe Harcamaları.....	23
2.1.16. Türkiye’de Gsmh, Nüfus ve Artış Oranları.....	24
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:TÜRKİYE’DE 1923-2010 DÖNEMİ EKONOMİDE GELİR DAĞILIMI POLİTİKALARI.....	27
3.1. Türkiye’de 1923-1950 Dönemi Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları...27	
3.2. Türkiye’de 1950-1960 Dönemi Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları...28	
3.3. Türkiye’de 1960-1980 Dönemi Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları...30	
3.4. Türkiye’de 1980-1990 Dönemi Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları...32	
3.4.1. Türkiye’de 1980 Sonrası Vergi Politikaları.....	33
3.4.2. Kurumlar Vergisinin Gelir Dağılımına Etkileri	33
3.4.3. Servet Üzerinden Alınan Verginin Gelir Dağılımına Etkileri.....	35
3.4.4. Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkisi...37	
3.5.Türkiye’de 2000-2010 Dönemi Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları.....	40
3. 6. Farklı Kalkınmışlık Düzeylerinde OECD Ülkelerinde Gelir Eşitsizliği....	42
3.7.1990 Yılından İtibaren Türkiye’de Yapılmış Gelir Dağılımı Araştırmaları.45	
3.8. Türkiye’de Gelir Dağılımına İlişkin Değerlendirmeler	46
3.8.1. Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı.....	48
3.8.2. Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı.....	53
3.8.3. Türkiye’de Bölgesel Gelir Dağılımı.....	60
3.8.4. Türkiye’de Sektörel Gelir Dağılımı.....	68
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ ve UYGULAMASI.....	75
4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	75
4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları.....	76
4.3. Araştırmanın Yöntemi.....	76
4.4. Araştırmanın Bulguları.....	77
4.4.1. Hipotezler.....	77
4.4.2.Değişkenlerin Tanımlanması, Model ve Hipotezlerin Oluşturulması.....	78
4.4.3. Para Politikasında Gelir Dağılımı Unsurlarından Faiz ve Döviz.....	78
4.4.4. Maliye politikasında Vergi ve Transfer Harcamaları.....	80

4.4.5. Gelir Dağılımı Adaletinin Göstergeleri: Gini Katsayısı, İstihdam, Enflasyon ve Kişi Başı Milli Gelir.....	82
4.5. Yapısal Model.....	83
4.6. Hipotez Testleri.....	83
SONUÇ.....	99
KAYNAKÇA.....	102
EKLER.....	-

KISALTMALAR LİSTESİ

B.K.K.	: BAKANLAR KURULU KARARI
DİE	: DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ
DPT	: DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
ED	: EDİTÖR (YAYINA HAZIRLAYAN)
GSMH	: GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA
İMKB	: İSTANBUL MENKUL KIYMETLER BORSASI
KBMG	: KİŞİ BAŞINA MİLLİ GELİR
KİT	KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ
KVK	KURUMLAR VERGİSİ KANUNU
TÜİK	TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU
TÜSİAD	TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ
UNDP	UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAM
VUK	VERGİ USUL KANUNU

TABLolar LİSTESİ

	SAYFA
TABLO – 1 :Türkiye’de 1990-2011 Yılları Gsmh, Nüfus ve Artış Oranları..	24
TABLO – 2 :Türkiye’de İşgücü İstihdamı ve İşsizlik Durumu (1000).....	26
TABLO – 3 :Kurumlar Vergisinin GSMH-Vergi Geliri-Gelirden Alınan Vergiler İçindeki Payı 1980-2003(%Milyar TL).....	34
TABLO – 4 :1990-2003 Yılları Arası Servet Üzerinden Alınan Vergilerin GSMH-Vergi Gelirleri İçindeki Payı (Milyon TL).....	36
TABLO – 5 :Genel Bütçe Vergi Gelirleri Tahsilatının Yüzde Dağılımı.....	38
TABLO – 6 : Türkiye’de 2002 -2005 Yılları Arasında Lorenz Ölçütüne Göre Gelir Dağılımı.....	41
TABLO – 7 :Türkiye’de 2002 -2005 Yılları Arasında Gini Katsayısına Göre Gelir Dağılımı.....	41
TABLO – 8 : Gelişmiş Ülkelerde Gini Katsayısı ve Gelir Eşitsizliği	43
TABLO – 9 :Türkiye’ de Kişi Başına Düşen Milli Gelirin Dağılıma Etkisi (1990-2012).....	47
TABLO - 10 :Türkiye’ de Yoksulluk Üzerine Yapılmış Dağılım Analizi (2002-2011).....	47
TABLO – 11 :Türkiye’de %20’lik Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmaları (1963-2011)	48
TABLO – 12 :Türkiye’de Kentteki Hane Halkının %20’lik Kullanılabilir Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmaları.....	51
TABLO – 13 :Türkiye’de Kırsaldaki Hane Halkının %20’lik Kullanılabilir Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmaları	52
TABLO – 14 :Hanehalkının Kullanılabilir Yıllık Gelirinin Türlerine Göre 1994-2004 Dağılımı	53
TABLO – 15 :Hane halkının 2006 Yılındaki Gelirlerinin Türlerine Göre %20 ‘lik Dağılımı	54
TABLO – 16 :Hane halkının 2010 Yılındaki Gelirlerinin Türlerine Göre %20 ‘lik Dağılımı	55
TABLO – 17 :1994 Yılında Hanehalkı Bireylerinin Esas İşteki Durumlarına Göre Gelirleri.....	57
TABLO – 18 :Türkiye’de Hanehalkı Bireylerinin Esas İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Gelirleri.....	58

TABLO – 19	:Kentteki Hanehalkı Bireylerinin Esas İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Gelirleri.....	58
TABLO – 20	:Kırsaldaki Hanehalkı Bireylerinin Esas İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Gelirleri.....	59
TABLO – 21	:Bölgelere Göre Kişi Başına GSYİH (1987 Fiyatlarıyla TL).....	60
TABLO – 22	:Bölgelere Göre Hanehalkı Tüketim Harcamaları 2003- 2004- 2005.....	62
TABLO – 23	:Hane Gelirlerinin, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması ve Gelire Göre Sıralı %20' lik Dilimler Ayrımında Dağılımı (2003)	64
TABLO – 24	:2006 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralanmış Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı.....	65
TABLO – 25	:2007 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralanmış Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı.....	66
TABLO – 26	:2008 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı.....	66
TABLO – 27	:2009 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı.....	67
TABLO – 28	:2010 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı.....	67
TABLO – 29	:2011 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı.....	68
TABLO – 30	:Gayri Safi Milli Hasıladaki Sektör Payları ve Gelişme Oranları (1987 sabit fiyatları) Milyar TL.....	70
TABLO – 31	:Yıllar İtibariyle Sektörlerin GSMH ve İstihdamdaki Payları.....	71
TABLO – 32	:Hanehalkının Çalışan Fertlerinin Esas İşteki İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Yıllık Kullanılabilir Esas İş Gelirleri.....	72
TABLO – 33	:2006 Yılı Hanehalkı fertlerinin esas işteki meslek gruplarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri (Türkiye, Kent, Kır).....	73
TABLO – 34	:2010 Yılı Hanehalkı fertlerinin esas işteki meslek gruplarına göre yıllık ortalama esas iş gelirleri (Türkiye, Kent, Kır).....	74
TABLO – 35	:Reel Faiz Oranı ve Kişi Başı Milli Gelir Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	84
TABLO – 36	:Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Gini Katsayısı Arasındaki ilişkinin Araştırılması.....	85

TABLO – 37	:Vergi Ve Transfer Harcamaları İle Gini Katsayısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	86
TABLO – 38	:Vergi Ve Transfer Harcamaları İle Gini Katsayısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	87
TABLO – 39	:Vergi Ve Transfer Harcamaları ile İstihdam Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	88
TABLO – 40	:Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	89
TABLO – 41	:Vergi Ve Transfer Harcamaları ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	90
TABLO – 42	:Gini Katsayısının Dönemlere Göre Farklılığının Araştırılması.....	91
TABLO – 43	:Vergi Ve Transfer Harcamaları İle Gini Katsayısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	92
TABLO – 44	:Reel Faiz Oranı, Döviz Kuru ile İstihdam Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	92
TABLO – 45	:Vergi Ve Transfer Harcamaları ile İstihdam Arasındaki ilişkinin Araştırılması.....	94
TABLO – 46	:Reel Faiz Oranı, Döviz Kuru ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	94
TABLO – 47	:Vergi Ve Transfer Harcamaları ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Araştırılması.....	95
TABLO – 48	:1990-2000 Ve 2000-2010 Dönemlerinde Gini Katsayısının Dönemlere Göre Farklılığının Araştırılması.....	96
TABLO – 49	:Enflasyon Oranı Dönemlere Göre Farklılığının Araştırılması..	97
TABLO – 50	:GSMH Dönemlere Göre Farklılığının Araştırılması.....	97
TABLO – 51	:İstihdam Oranı Dönemlere Göre Farklılığının Araştırılması.....	98

ŞEKİLLER LİSTESİ

	SAYFA
ŞEKİL-1 : Lorenz Eğrisi.....	6
ŞEKİL-2 :1923 -2010 Arası Yıllar Bazında Dış Ticaret Dengesi ile Ekonomik Analiz..	28
ŞEKİL-3 Hipotezler Kurulurken İzlenecek Yol.....	83

ÖNSÖZ

Türkiye’de 1990-2010 dönemi gelir dağılımı problemleri ve problemlerin çözümünde kullanılan ekonomi politikaları üzerine bir analiz isimli tezimin yapım aşamasında bilgisini ve tecrübesini hiç esirgemeyen, güler yüzü ve yardımseverliği ile çalışmama hep destek olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Metin UYAR hocama, çalışmamda her zaman maddi ve manevi yanımda olan anneme, babama ve tüm aileme, desteğini her zaman hissettiğim Haktan SAMURKAŞ’a, yüksek lisans eğitimimde yegâne yol göstericim Sayın Mine Pınar’a, tez yazım aşaması boyunca desteklerini esirgemeyen çok sevgili mesai arkadaşlarıma sonsuz şükranlarımı sunarım.

Emine GÜL
İstanbul, 2016

GİRİŞ

Gelir adaletsizliği, Türkiye’de de çözümleni gereken önemli sosyal ve ekonomik sorunlardan biri olarak kabul edilmektedir. Gelir dağılımı ve yoksulluk verileri bir ülkedeki gelirden alınan payın tüm kesimler arasında ne kadar adil dağıtıldığının en temel somut delilidir. Bu çalışmada amaç; Türkiye’de gelir adaletsizliği ve gelir dağılımı ile ilgili bir durumu analizi yaparak, Türkiye’nin özellikle gelişmiş ülkelerdeki standardın neresinde olduğu ve gelir dağılımındaki en alt ve yüksek gelir grupları arasındaki denge açıklanmaya çalışılmıştır. Türkiye’de ilk olarak 1960 yıllarda üzerinde çalışılmaya başlanmış bu önemli sorunla hala başa çıkılamamış olması, hatta kayda değer bir iyileşmenin gözle görülmemesi siyasi iktidarların gelirdeki dağılımda adaleti koruma ve yoksulluğu azaltma prensibine politikaları aracılığıyla çok fazla eğilim göstermediklerinin bir sonucu olarak karşımıza çıkar.

2008 yılının son döneminde bütün dünyanın belirgin şekilde hissettiği küresel ekonomik krizin ülkemize yansımalarının gelir adaletsizliğinin üzerinde yoğunlaştığı görünmektedir.

Bir başka ifade ile gelir dağılımı, toplam gelirden her bir aile başına düşen payın büyüklüğüdür. Ailelerin tasarruf ve tüketim eğilimleri ve satın aldıkları mal ve hizmetlerin niteliği gelirlerinin büyüklüğüne göre değiştiiğinden, gelir dağılımı bir ülkede tüketimin ve tasarrufun hacmini, tüketimin bileşimini etkilemektedir. Gelir dağılımı fonksiyonel, bölgesel, sektörel ve bireyler açısından incelenir. Sonuç olarak gelir dağılımının bozulması insanları olumsuz davranışlara iterken ekonomide de istikrarsızlığa neden olur. Bu yüzden devletler halklarının eşitlik, adalet, ihtiyaç, asgari geçim gibi kriterlerini sağlamak istiyorlarsa da gelir dağılımını düzeltici tedbirler almak zorundadır. Bu kriterler içinse bir takım politikalar izlenir.

İzlenen para ve maliye politikalarının gelir dağılımındaki bu makası neresinden daralttığını en zengin ile en fakir arasındaki bu uçurumun nereden kaynaklandığını ve devletin bu durumda üstüne düşen vazifeleri hangi politikalar ile kanalize edilmeye çalışıldığını çalışmanın ana bileşeni olarak izah edilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI TEORİK ÇERÇEVESİ

1.1. Gelir Dağılımı Kavramı

Gelir dağılımı iktisat bilimine ilk kez Adam Smith'in çalışmalarıyla girmiş ve daha sonra Ricardo tarafından yapılan incelemelerle farklı bir boyut kazanmıştır. İnsanlar emek güçlerini çeşitli araçlar ve gereçlerle uyumlu bir şekilde kullanarak doğaya müdahale etmeleri sonucunda bir ürün ya da hizmet elde etmelerine üretim adı verilmektedir. Üretilen mal ve hizmetlerin paylaşılmasını sağlayan bölüşüm mekanizmaları toplumdan topluma farklılığa sebep olmaktadır. Milli gelir, belirli bir süre zarfında elde edilen veya yapılan mal ve hizmetlerin toplamının para ile ifade edilmesidir. Bu milli gelirin fertler ve ailelerce paylaşılması ve ilgili paylaşımında alınan payın büyüklüğü / küçüklüğü gelir dağılımındaki adaletin ne derece iyi olduğunu gösteren ana etmendir.

Gelir dağılımını belirleyen iktisadi değişkenlerin başında kişilerin ve sınıfların üretim sürecindeki yerleri, üretimde oynadıkları roller, üretim araçlarıyla ilgili mülkiyet ilişkileri gelmektedir. Gelir dağılımında adaletin sağlanması, ekonomik kalkınma ve sosyal kalkınma hedeflerini gerçekleştirme yolunda önemli bir yere sahiptir. Piyasa ekonomisinin temelinde var olan aksaklıklar nedeniyle gelir dağılımında denge bozulmakta ve toplumsal sorunlara yol açmaktadır. Toplumsal dengesizliklerin temelinde yatan nedenlerin başında sosyal gruplar arasında gelir dağılımının adaletsiz olması gelir. Gelir dağılımında adalete yaklaşıldığı oranda kişiler arasında sosyal refah farkları azalacak, toplumsal refah düzeyi de yükselme görülecektir. Günümüzde ise, gelir dağılımı konusu daha çok sosyal açıdan dikkat çeken bir sorunsaldır. Sosyal sorumluluk duygusu ile düşünen iktisatçılar, düşünürler ve politikacılar düşük gelirli kesimlerin hayat standartlarını yükseltmek ve gelir farklılıklarını azaltmak isteğinde aynı fikir ışığında toplanabilmektedirler.¹

¹ Mustafa Sönmez, **100 Göstergede Kriz ve Yoksullaşma**, İletişim Yayınları, İstanbul ,2002, s. 33-196

1.2. Türlerine Göre Gelir Dağılımı

1.2.1.Fonksiyonel Anlamda Gelir Dağılımı

“Fonksiyonel anlamda gelir dağılımı, milli gelirin onu yaratan üretim faktörleri arasında paylaşılmasını ifade eder. Başka bir ifade ile, bir ekonomide belli bir dönemde üretilen hasılanın ücret, rant, faiz ve kar olarak nasıl paylaşıldığını ifade eder.”²

Sosyolojik açıdan bakıldığında, elde edilen gelirin sosyal sınıfların oluşmasına ve ayrımında tek başına önemli olduğunu söylemek yeterli bir ifade olmayacaktır. Toplumdaki sosyal tabaka farklılıkları belirli sınıflandırmaların kapsamına sığamayacak kadar geniş ve detaylıdır. Örneğin, bir şirketin genel müdürü, ücretli olduğu için fonksiyonel gelir dağılımında ücretli sınıfa dahildir, fakat sosyolojik olarak işçi sınıfından sayılmamaktadır. Sonuç olarak baktığımızda fonksiyonel anlamda gelir dağılımı belirlenirken (milli gelir üzerinden alınan pay bakımından) emek üzerinde daha fazla durulduğunu söylemek mümkündür.

1.2.2.Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı, gelirin fertler ya da hane halkları arasındaki bölüşümü araştırılmak istendiğinde hesaplanmaktadır. Kişisel gelir dağılımında, kişilerin geliri nasıl, ne yaparak elde ettiklerine bakılmaksızın bireylerin ve tüketici birimlerinin belli bir zaman diliminde elde ettikleri gelirlerin nasıl dağılım gösterdiği ön planda gelmektedir. Lorenz eğrisi oluşturularak nüfus, gelir düzeylerine göre yüzdelik dilimlere ayrılmaktadır.

“Lorenz eğrisi üzerinden hesaplanan Gini katsayısı ile de hem eşitsizliğin boyutları hesaplanır, hem de ülkelerarası karşılaştırma olanağı sağlanmış olur.”³

Gini katsayısı 0-1 arasındadır. Sıfıra yaklaştıkça adaletli, bire yaklaştıkça adaletsiz durumu göstermektedir. Lorenz eğrisi ilerleyen konularda daha detaylı anlatılmaya çalışılacaktır.

² İsmail Türk, *Maliye Politikası Amaçlar Araçlar ve Çağdaş Bütçe Teorileri*, S Yayınları, Ankara,1979,s.251-255

³ Türk, *a.g.e.*, s.254

Kişisel gelir dağılımı günümüzde özellikle aşağıdaki üç madde bakımından çok önemli bir göstergedir:

a) Günümüz toplumlarında gelir dağılımında adalete yönelmek yani kişisel gelir dağılımının eşitliğe yönelmesi arzu edilen bir durumdur ve iktisat politikasının önemli araçları arasında yer almaktadır.

b) Kişisel gelir dağılımının değişmesi, yani gelir grupları arasında gelir transferi olması durumunda geliri artan veya azalan birey gruplarının marjinal eğilimleri ve toplam tüketim değişiklik göstermesi kaçınılmazdır.

c) Kişisel gelir dağılımı araştırmaları, bu dağılımın yapısını ve şeklini de özetleyebilirler.”⁴

1.2.3. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bir ülkede yaşayan kişilerin bölgelere göre milli gelirden aldıkları payı gösteren dağılım türüne bölgesel gelir dağılımı denir. Böylece bir ülkede gelişmiş ve az gelişmiş bölgeleri saptamak daha kolay hale gelmekte ve daha hızlı aksiyon alınmaktadır. Yeryüzünde bölgeler arası mutlak gelir eşitliğini sağlayabilen herhangi bir ülke bulunmasa da bölgeler arası eşitsizlik gelişmiş ülkelerde az iken az gelişmiş ülkelerde sayıca daha fazladır.. Ekonomik bölgelerin gelişme düzeylerini, ekonomik, sosyal, tarihsel, coğrafi, iklimsel, ve stratejik faktörler tarafından belirlenmektedir. Bu bakımdan bölgesel dengesizliği ekonomik ve sosyal fırsat eşitsizliği şeklinde de ifade etmek olağandır.

1.2.4. Sektörel Gelir Dağılımı

Gelir dağılımında sektörlere göre ayırım yapılırken, sosyal hasılanın çeşitli üretim sektörlerine göre dağılımına dikkat edilmektedir. Tarım, sanayi ve hizmet sektörü gibi birbirinden ayrı üretim sektörlerinin sosyal hasıladan ne kadar pay aldığı incelenmek istenildiğinde sektörel gelir dağılımına başvurulmaktadır. Bu bakımdan bu dağılım türü devletin ekonomiye müdahale derecesini hatta ekonominin karakterini göstermektedir.

⁴ Şevki Özbilen , *Maliye Politikası*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa, 1988 s. 129-387

Örneğin; gelişmiş ülkelerde tarım sektörü milli gelirden daha az bir pay alır ve az gelişmiş ya da gelişmekte olan diğer ülkelerde tarım sektörünün milli gelirden aldıkları pay ise daha fazladır. Sektörel gelir dağılımı ülkelerdeki gelişmişlik seviyesini göstermesinden dolayı en önemli göstergelerden biri kabul edilmektedir. Ülkedeki kentsel alanlarda yer alan sanayi sektöründeki yatırım arttıkça, sanayi sektöründe çalışanların geliri, tarım sektöründe çalışanların gelirinden daha fazla olacaktır, böyle bir durumda da gelir eşitsizliği git gide artacaktır.⁵

Kuznets'e göre, tarım dışı sektördeki verimlilik tarımdaki verimliğe göre daha yüksektir. Bundan dolayı tarım dışı sektörde istihdam artmaktadır. Bu istihdam artışı gelirlerde bir artmaya sebep olurken gelir dağılımında da bozulmaya neden olmaktadır. Bu bozulma bir süre devam edecek sonra üretimin artmasıyla düzeliş iyileşecektir.⁶

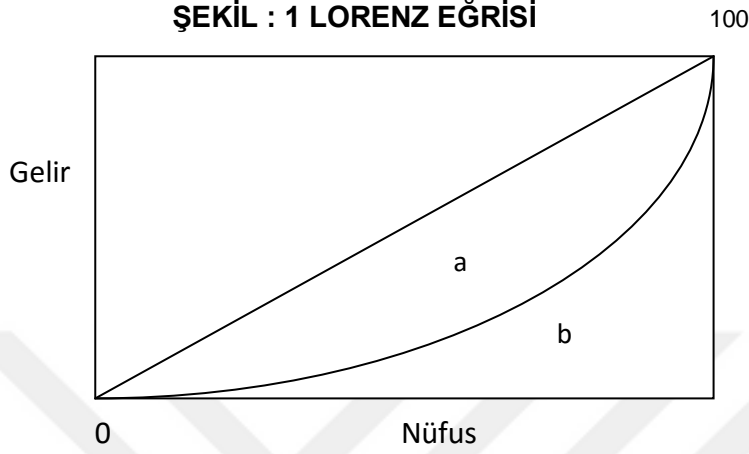
Sanayi sektöründe zamanla düz emeğin, nitelikli emek durumuna gelmesiyle gelir eşitsizliği düzelmektedir. Az gelişmiş ülkelerde bu durumun gerçekleşmesi çok uzun bir zamanı gerektirmekte olup, tekelliliğin ağırlığı olan günümüzde, klasik kapitalist kalkınma modelinin bunu tekrarlayabilmesi tartışılması gereken bir konudur. Bazı iktisatçılar, böyle bir gelişmenin Türkiye için söz konusu olamayacağını ifade etmektedirler. Tarımda emek geliri dağılımı, beşeri sermayenin daha eşit olmasına dayalı olarak, tarım dışı emek geliri dağılımına göre daha eşit hal almıştır. Nüfus artışı ve mülksüzleşme sebebiyle, fazla nüfus tarım dışı kesime göç etmektedir.

⁵ Dilek Özdemir, Selçuk Ömsen, vd. **Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkileri: Geçiş Ekonomileri Deneyimi, The Relationship between Economic Growth and Income Distribution: The Case of Transition Economies**, 2011(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

⁶ İlhan Acar, **Emek ve Toplum Türkiye'de Gelir Dağılımı**, HAK-İŞ Uluslar arası Emek ve Toplum Dergisi, cilt 4, sayı 8, s.7, 2013

1.3. Gelir Dağılımının Ölçülmesi

Gelir dağılımının ölçülmesinde en çok kullanılan yöntem Lorenz Eğrisi metodudur. Lorenz eğrisinde kullanılan Gini katsayısı ile gelir dağılımı oransal olarak ifade edilmektedir.

Kaynak : Cahit ŞANVER, Temel GÜRDAL, Maliye Politikası, 1.Baskı, Sakarya-2012, s.163

“Lorenz Eğrisi, %20’lik dilimlere ayrılır ve her gelir grubuna düşen nüfus ve bu nüfusa düşen gelir hesaplanır. Nüfus birimleri, en az gelire sahip olanlardan en yüksek gelir grubuna doğru sıralanır, sonra ise sıralanan nüfus toplam nüfusun %20’sini temsil eden gruplara bölünür. Gini katsayısının hesaplanması Lorenz Eğrisi ile sağlanır. Gini katsayısı Lorenz Eğrisi üzerinde ($a / a+b$) alanıyla hesaplanır. AC doğrusuna mutlak eşitlik doğrusu denir. Mutlak eşitlik durumunda Gini katsayısı sıfır olur. Gini katsayısı bozuldukça 1’e yaklaşır. Böylece Gini katsayısı 1’e yaklaşan ülkenin gelir dağılımı bozuktur diyebiliriz. Gini katsayısının 1 olması bütün gelirin bir kişiye ait olmasını ifade etmektedir.⁷

Genellikle Gini katsayısı, 0,30-0,60 değerleri arasında yer alır. Katsayı 0,30’a yaklaştıkça eşit gelir dağılımına yaklaşıldığı, 0,60’a yaklaştığında ise eşit gelir dağılımından uzaklaşıldığı anlamına gelmektedir.⁸

⁷ Zeyyat Hatipoğlu ,*Gelişme ve Türkiye İktisadı*, Beta Yayınevi, İstanbul,1993,s.394-398

⁸ Hatipoğlu A.g.e., s.394

Kişiler arasında yaşanan gelir transferi Gini katsayısını ve buna bağlı olarak oranları etkilemektedir. Üst gelir seviyesinde oluşan değişimler fazla etkilemezken, alt ve orta düzeydeki gelir değişimleri çok etkilemektedir.

“Az gelişmiş ülkelerde alt gelir gruplarındaki değişimlerde, yığılmanın bu gelir grubunda olması nedeniyle Gini katsayısı çok etkilenmektedir. Bu nedenle, az gelişmiş ve gelişmiş ülkelere ait Gini katsayılarının karşılaştırılmasında bu durum dikkate alınmalıdır.”⁹

1.4. Gelir Dağılımını Etkileyen Unsurlar

Lorenz eğrisindeki mutlak eşitlik doğrusuna ulaşabilmek gerçek hayatta mümkün değildir. En yüksek refah seviyesindeki gelişmiş toplumlarda dahi alt gelir grubuyla üst gelir grubu arasında farklılıklar ve eşitsizlikler bulunmaktadır. Bu bölümde gelir dağılımını etkileyen unsurlar başlıklar halinde açıklanacaktır.

1.4.1. Faktör Gelirlerindeki Değişmeler

Belirli bir dönemde bir ülkede yaratılan hasılanın faktör gelirleri olan ücret, kâr, faiz ve rant olarak dağılımı fonksiyonel dağılım olarak adlandırılmaktadır. Aynı zamanda ücretler piyasadaki arz ve talep koşullarına göre ayarlanmaktadır. Emek talebiyse, işverenin biriktirdiği sermaye ve tasarruf miktarı ile orantılı olacak şekilde belirlenen ücret fonuna göre ortaya çıkmaktadır. Ekonomide yaşanan sermayeyle gelir birikimi artışı emek talebini yükseltir diyebiliriz. Nüfus artışı da emek arzını artırır. Ancak ücretler ile kârlar arasında ters ilişki vardır. Ücretlerin yükselmesi sonucunda kâr oranları azalmaktadır.

“Toprak sahiplerinin elde ettiği gelir olarak tanımlanan rant, yüksek fiyatların nedeni değil sonucudur. Rantın büyüklüğünü toprak verimliliği ve mevkiyi belirlemektedir.”¹⁰

⁹ Güneri Akalın, *Kamu Ekonomisi*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Yayını, Ankara, 1981 s. 259

¹⁰ Vural Savaş, *İktisadın Tarihi*, Siyasal Kitabevi Yayınları, Ankara, 2000, s. 285-288

Zamanla daha verimsiz topraklara ekim yapılması ve istihdam seviyesindeki her bir artışın işgücündeki verimliliğin azalmasıyla ortaya çıkan duruma azalan verim adı verilmektedir.¹¹

Rant gelirleri ile ücretler ve kârlar arasında ters ilişki bulunmaktadır. Ricardo vergileme ile gelir bölüşümü arasında sıkı ilişkiler olduğunu savunmuştur. Rant üzerine konulan vergiler, marjinal toprak parçasından elde edilecek ürünün fiyatı yükseltilemeyeceğinden toprak sahibi üzerinde kalacaktır. Diğer vergilerin yükü ise üretici kârına ve tüketicilere yansiyacaktır. Ücretler üzerine konulan vergi ise, ücretlerin en az geçim düzeyinde sabit olması sebebiyle kâra yansiyacaktır.¹²

Neoklasik iktisatta bölüşüm konusu fayda-değer teorisiyle açıklanmıştır. Azalan verimler yasası her üretim faktörü için geçerlidir. Faktörler üretime yaptıkları marjinal katkıya göre pay alırlar. Faktör fiyatları faktörlerin marjinal verimliliklerine göre belirlenmektedir. Faktör fiyatları aynı zamanda kapitalistlerin maliyetini oluşturmaktadır. Kapitalist, üretim faktörlerini organize etmesi karşılığında gelir elde etmektedir. Uzun dönem mal fiyatları, serbest rekabet koşullarında hem üretim maliyetine hem de faktör gelirlerine eşit olmaktadır.¹³

“Eksik rekabet koşullarında üretim miktarı tam rekabet koşullarına kıyasla daha az, fiyat ise daha yüksektir. Üretim girdilerinin geliri marjinal fiziksel verimleri oranında olmayıp daha düşüktür. Kalecki'ye göre monopolleşme derecesi ve buna bağlı olarak değişen ortalama kâr oranları, sektördeki fonksiyonel bölüşümü belirlemektedir. Kârlar ve ücretler toplamı olan katma değerdeki emek payının yüksekliği (veya düşüklüğü), monopolleşme derecesi ile ücret dışı maliyetlerin toplam maliyetteki düşüklüğüne (veya yüksekliğine) bağlıdır.”¹⁴

¹¹ Yılmaz Akyüz, **Sermaye, Büyüme, Bölüşüm**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1997 , s. 15-22

¹² Vural Savaş ,**İktisadın Tarihi**, Siyasal Kitabevi, Ankara,2000, s.17-20

¹³ Savaş, **A.g.e.**, s. 94

¹⁴ Yaşar Uysal, **Dokuz Eylül Üni.Sosyal Bilimler Enst. Dergisi**, 1999, cilt 1, sayı 2, s.35-51

Emek faktörünün yapısı ve diğer üretim faktörleri ile ilişkisi gelir dağılımını etkilemektedir. Üretim faktörlerinin faaliyetleri sonucu elde ettikleri faiz, ücret, kâr, rant adı altındaki faktör fiyatlarının düzeyi, gelir dağılımının önemli bir belirleyicidir. Emek faktörünün gelir dağılımından alacağı pay, faaliyeti sonucunda elde ettiği ücret gelirlerinin ne kadar yüksek olduğu ile bağlantılıdır. Kişisel ücret farklılıkları kişisel gelir dağılımını belirleme yönüne sahiptir. Bu açıdan bakıldığında, nitelikli emek sahipleri, nitelsiz emek sahiplerine göre daha yüksek ücret geliri elde edecekleri için gelir dağılımında daha iyi pozisyonda olabilecektirler. Ailesi yüksek gelir ve servet düzeylerine sahip kişiler eğitim hizmetlerinden en iyi düzeyde yararlanabilmekte, bu şekilde emek niteliklerini yükseltebilmektedirler.¹⁵

1.4.2. Nüfus ve İstihdam

Nüfusun yoğun olduğu yerlerde yeterli istihdam olanakları sağlanamazsa insanlar gelirden yoksun hale gelir. Bununla beraber emek talebi artacağından ücretler düşecek, bunun sonucunda da gelir dağılımı bozulmuş olacaktır. Yaşanan göç olaylarıyla da nüfus artmakta ve ücretlerin düşmesine neden olmaktadır. Nitelikli ve nitelsiz emek kavramları ortaya çıkmaya başlamış ve buda ücret farklılıklarına neden olmaktadır.

Bir ülkenin ekonomisinin kırılgan ve gelir dağılımının da eşitsiz olması ekonomik birimle ve firmaların üzerindeki önemli değişikliklere sebep olacaktır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik istihdam hacmindeki daralma ile birleştiğinde toplam nüfusun büyük bir kısmını yaş durumuna bakılmaya gerek kalmadan gelir elde etme zorunluluğuna itmiştir.¹⁶

¹⁵ Oğuz Savaş, “**Gelir Dağılımı ve Şiddet İlişkisinin Sosyo-Ekonomik vPolitikalar Açısından İncelenmesi**”, Çanakkale, 2006, s.17-20 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)

¹⁶ Banu Karaman Melih Özçalık, **Türkiye’de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu Olarak Çocuk İş Gücü**,Yönetim ve Ekonomi Dergisi,cilt 14, sayı1, Manisa, 2007, s. 31

1.4.3.Mülkiyet Dağılımı

Gelir dağılımını etkileyen başka bir unsurda mülkiyet dağılımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Orta Çağ Avrupa'sındaki feodal düzende temel iki üretim birimi zanaatkârlar ve köylüler ile bunların yarattığı ürün fazlasına el koyan krallar, feodal beyler, rahipler ile feodalizmin daha ileri aşamalarında ortaya çıkan tüccar sınıfı olmak üzere değişik toplumsal sınıflar bulunmaktaydı.

Köylüler kullanımı kendilerine bırakılmış topraklar üzerinde hem kendileri hem de feodal bey için çalışırlardı. Bunun haricinde ya da bununla birlikte görülen bir başka bölüşüm ilişkisi, köylülerin feodal beyin toprağını karşılıksız olarak işleyip feodal bey adına üretim yapmalarıydı. Bu yöntemle feodal bey köylülerden açık zor yoluyla bir artık ürün elde eder, bu ürünün bir kısmını vergiler ve askeri yükümlülükler nedeniyle merkezi devlete, krala, daha üst feodal beylere ve kiliseye verir, kalanını da kendisi tüketirdi. İkinci üretici birim olan zanaatkârlar ise şehirlerde loncalar halinde örgütlenmişlerdi.

“Bunlar da ürettikleri ürünlerin gerçek karşılığını alamaz, bir kısmını vergiler şeklinde merkezi devlete ve krala verirken, tüccar ve feodal sınıfla kurduğu ticari ilişkilerinde de yarattıkları değere el konulurdu.”¹⁷

“Parasal sermaye sahipleri, bankalara verdikleri borca karşılık faiz, toprak sahipleri rant, emlak sahipleri de gayrimenkullerinin kirası şeklinde artığın paylaşımına katılırlar.”¹⁸

¹⁷Mustafa Sönmez, *100 Göstergede Kriz ve Yoksullaşma*, İletişim Yayınları, İstanbul ,2002, s. 33-196

¹⁸ Sönmez, *A.g.e.*, s.197

“Gelir dağılımı ile servet dağılımı arasında karşılıklı bir ilişki bulunmaktadır. Servet birikiminin temel kaynağı gelirdir. Gelir düzeyi yüksek olan kişiler diğerlerine oranla daha kolay servet biriktirebilmektedirler. Buna karşılık gelir düzeyi de mevcut servetin kapsamı ve verimliliği ile ilişkilidir. Sahip olunan servet stokları gelirden artışa yol açarak, ihtiyaçların daha üst düzeyde tatminini mümkün kılmaktadır. Servetin sosyal tabakalara yayılabildiği oranda gelir dağılımı daha adaletli duruma gelebilmektedir.”¹⁹

Genellikle gelir getiren servetin büyük kısmı, küçük bir grubun mülkiyetinde gibi görünmektedir. Bu küçük kısım büyük serveti elinde bulundurmakta ve topluma yön vermektedir. Servet sahipleri elde ettikleri servet gelirleri ile, gelir dağılımında üst basamaklarda yer almaktadırlar böylece büyük çoğunluk ise bu servet gelirlerinden yoksun olarak yaşadığını göstermektedir.

1.4.4. Ekonomik Büyüme ve İstikrar

Ekonomik büyüme ve istikrar gelir dağılımını makro ekonomik açıdan en fazla etkileyen etmenlerdendir. Yatırımların ve toplumdaki istihdamın artmasında asıl önemli unsur ekonomideki büyümedir. Gelirden adil bir paylaşmanın söz konusu olduğu ülkelerde ekonomik büyüme, az gelire sahip toplumsal kısmın gelir düzeyini pozitif yönde etkilemektedir.

Ekonomide bir büyüme olduğunda yatırımlar etkilenir ve yatırımlardaki artış da istihdama etki eder. Böylelikle ekonomideki gelişme neticesinde sermayedar kesim ile az gelirliler arasında bir dağılım söz konusu olacaktır. Fakat sermayedar kesime ne kadar bağlı ise ekonomideki büyüme az gelirlilerdeki adaletsizliği de o denli negatif etkiler ve adalet maksadına iyice açılır diyebiliriz.

¹⁹ Salih Turhan, *Vergi Teorisi ve Politikası*, Filiz Kitapevi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 20-230

Bazı görüşler de, ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasında bir ilişki olduğunu savunurlar. Bir ülkede gelir dağılımında uçsuz adaletsizlik söz konusu olduğunda o toplumda huzurlulukların çıkmaması neredeyse imkansızdır. Bu huzursuzluk kısa vadece kaos ortamından beslense dahi uzun vadede toplumda yaşayan bir kesimin gittikçe daha da yoksullaşmasına sebep olmaktadır. Toplumda meydana gelen bu fakirlik de toplam talebi kısacak ve yatırımlarında olumsuz yönde etkilenmesine yol açacaktır.²⁰

Bütçe yönetimi başta olmak üzere makroekonomi politikalarının gelirden meydana gelen dağılım üzerinde bazı etkileri bulunmaktadır. Kamu bütçesinin fazla vermesi, kamunun yatırım ve transfer harcamalarına ayrılacak kaynakların artmasına olanak vermektedir.

“Dünya Bankası’nın 1990’da belirlediği, yoksullukla mücadele programı, hızlı büyümeyi, sağlık ve eğitim alanlarında kamu harcamalarının artırılması ve yapısal uyum uygulamasından zarar görenlerin, oluşturulacak sosyal güvenlik şemsiyesi ile desteklenmesini içermektedir.”²¹

Yüksek enflasyon alt gelir gruplarının satın alma güçleri üzerine olumsuz etkileri vardır. Bu yüzden alt gelir grupları için düşük enflasyon daha iyi görülmektedir.

1.4.5.Devletin Gelir Dağılımına Etkisi

Gelir dağılımını ve yoksulluğu etkileyen çok sayıda araçla devlet müdahalede bulunur. Özellikle vergi politikası ve mali politikalar bu konuda etkilidir. Vergi politikası, İktisadi, sosyal ve mali nedenlerle öngörülen maliye politikası amaçlarına ulaşmak bakımından vergiler en önemli araçlardan birisidir. Devletin eski dönemlerde özel üretim ve tüketim kararlarında etkili olmayan vergilendirme sistemi, şimdiki dönemlerde devletin düzenleyici ve düzeltici kararlar olarak sorunu daha dikkat çekilebilir hale getirmiştir.

²⁰ Ufuk Başoğlu ve Nalan Ölmezoğulları, *Gelir Bölüşümü Teori Politika*, Ekin Yayınları, Bursa, 1999, s.123-124

²¹ Fikret Şenses, *Küreselleşmenin Öteki Yüzü-Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s.153-317

Gelir dağılımı politikasının amacı, gelirin tamamen eşit dağılmasını sağlamak değildir, refahı olabildiğince yukarı çıkarmaktır. Vergiler uygulanırken, toplum üzerindeki etkileri önemsenmelidir. Dolaylı vergiler yoğun olarak kullanılması halinde düşük gelirli gruplar bu yükün çoğunu taşımak zorunda kalır. Dolaylı vergiler, zorunlu tüketim mallarında yoğunlaşmış ise marjinal tüketim eğilimi fazla olan düşük gelire sahip kesimin satın alma gücünde ve yaşam seviyesinde gerilemeye yol açmaktadır. Ayrıca istisna ve muafiyetlerin kapsamı, tarifeler, vergi idaresinin etkinliği, vergilerin matrahı ve yapısındaki farklılıklar bundan dolayı önemlidir.²²

Yarı kamusal ve bölünebilir nitelikteki mal ve hizmetlerin faydası değişkenlik gösterebilir. Etkilerinin olumlu olması için bunların yoksullara yönelik olmaları, üretimi ve istihdamı artırıcı yönde verimli bir şekilde kullanılmaları gerekir. Kamu hizmetlerini karşılamada borçlanma politikası uygulandığında, piyasa faiz haddinin yükselmesi söz konusu olmakta, bu durum yatırımların azalmasına yol açmaktadır. Yatırımların azalmasıyla da işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır. Aynı şekilde devlete borç sağlayan kesimler de, faiz geliri elde ederek gelir dağılımında avantajlı bir konum elde etmektedirler.²³

²² Nagihan Oktayer, **Gelir ve Tüketim Vergilerinin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi**, İ.Ü İktisat Fakültesi,Maliye Araştırma Konferansları,41. seri, 2002, s.155

²³ Coşkun Aktan ve Yaşar Vural, **Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Hak-iş Konfederasyonları Yayınları,Ankara,2002,s.7-22

İKİNCİ BÖLÜM

GELİR DAĞILIMI POLİTİKASI Ve ARAÇLARI

2.1 Gelir Dağılımı Politikası ve Amaçları

Gelir dağılımının amaçlarını ilkeler şeklinde gösterilirken aşağıdaki altı maddeden yararlanılmaktadır :

- Eşitlik ilkesi
- Asgari yaşama seviyesinde asgari gelir hakkı ilkesi
- Gelir farklılıklarının üst seviyede sınırlandırılması ilkesi
- Çalışma ilkesi
- İhtiyaç ilkesi
- Herkese eşit muamele ilkesi

2.1.1. Eşitlik İlkesi

Toplumlar ve siyasi rejimler, hiyerarşi ile eşitliğin düzenini için geçmişten bugüne kadar çaba sarf etmişlerdir. Mutlak eşitlik ise hiçbir ülkede tam olarak sağlanamamıştır. Bunlardan birincisinde insanlar arasındaki sosyal eşitsizliği kabullenerek insanları sınıflandırmak ve sınıflar arası bütün eşitsizlikleri esas bilmektir. Bunun en aşırı şekli kast sistemidir.” Diğer ve günümüzde yaygın olan çözüm şekli ise politik eşitlikte ısrarcı olmak suretiyle demokrasi içerisinde ekonomik ve sosyal eşitliği mümkün olduğunca ileri götürme gayretidir.”²⁴

“Adalet kavramına ekonomik açıdan bakanların düşüncelerine göre gelir dağılımı adaleti düşüncesi, sosyal hasılanın adil bir dağılımını ilgilendirmekten ziyade çalışmaya başlama ve mülk edinmede eşit şans verilmesine dayanmaktadır. Böylelikle çalışma ve fırsat eşitliğinin önemi vurgulanmaktadır. Bu görüşe göre serbest piyasa düzeninde sosyal adalet büyük ölçüde gerçekleşecektir. Ayrıca gelirin adil dağılımı durgun bir ekonomiden ziyade büyüyen bir ekonomide daha kolay sağlanabilir. Bu sebeple dağılım sorununun çözülmesi ekonomik büyüme ile sağlanabilir.”²⁵

²⁴ Ömer Aksu, **Gelir ve Servet Dağılımı**, İ.Ü. Basımevi, İstanbul, 1993,s.24-142

²⁵ Aksu, A.g.e., s,28-36

Aslında bu eşitlik görüşü ile günümüzde hemen hemen hiçbir politik grup gerçek bir amaç olarak bununla uğraşmamaktadır. Kaldı ki farklı niteliklere sahip, farklı eğitim seviyelerinde bulunan ve farklı faaliyet kollarında çalışan insanların eşit gelire sahip olması düşünülemez ve bu durum bütün rejimlerde istenmeyen bir durumdur. Eşitlik ilkesi, uygulamadaki öneminden ziyade teorik ağırlığı olan bir konudur. Uygulamada ise eşitlik ilkesi şeklinde ifade edilen bu konuya yaklaşım daha ziyade eşitsizlik ve bu eşitsizliklerdeki büyük farklılıkların giderilmesi şeklinde ortaya çıkmaktadır.

“Gelir dağılımındaki eşitsizliğe ilk dikkat çeken kişi de Vilfredo Pareto olmuştur fakat Pareto gelir bölümündeki eşitsizliği değişmez doğal bir kanun olarak nitelendirmiştir. Daha sonraları yapılan çalışmalarda ise Pareto'nun değişmez olarak gördüğü gelir dağılımının zamanla değiştiği görülmüştür ve Pareto'nun görüşü reddedilmiştir. Bunun üzerine iktisatçılar, sosyologlar ve din adamları ideal denilebilecek bir gelir dağılımına ulaşmanın mümkün olup olmadığını araştırmaya başlamışlardır.”²⁶

2.1.2. Asgari Yaşama Seviyesinde Asgari Gelir Hakkı İlkesi

Dünya tarihi için çok önemli olan bu ilkede insanların asgari yaşam seviyesinin garanti altına alınması amaçlanmıştır. Neredeyse her ülke tarafından kabul gören bu ilke ile insanların kişilik hakları ve insan olma gururu gözetilerek bütün insanlar eşit olarak görülürler. Fiziki asgari yaşamaya kişilerin beslenme, barınma gibi ihtiyaçları konu olurken, kültürel asgari yaşama seviyesinin sınırlarını belirlemek zordur. Yakın zamanda ise bu ülkelerde fiziki asgari yaşam seviyesinde gelir elde edenlerin sayısında azalma olmuştur fakat fakirliğin en önemli sorun olduğu gelişmekte olan ülkelere gıda, temizlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamayan insanlar bu seviyenin altında yaşamaktalar.²⁷

²⁶ Selahattin Tuncer, *Gelirin Yeniden Dağılımı*, İktisadi Araştırmalar Yayınları, İstanbul, 1970, s.11

²⁷ Ömer Aksu, *Gelir ve Servet Dağılımı*, İ.Ü. Basımevi, İstanbul, 1993, s.24-142,

2.1.3. Gelir Farklılıklarının Üst Seviyede Sınırlandırılması İlkesi

Sosyal açıdan ele alınan bu konuda huzursuzlukların önlenmesi açısından günümüzde geniş ölçüde benimsenen bu ilke ile kişiler arası gelir düzeyindeki farklılıkların belirli bir ölçü içerisinde kalması hedeflenmektedir. Ancak bu ölçünün nasıl tespit edileceği üzerinde tartışılan bir husustur.

Serbest piyasa ekonomisinde çalışma şevkini arttırmak için gelir farklıları bir ölçüye kadar kabul edilmelidir. Ancak artan gelir ve servet farklılıklarının zemin hazırlayacağı toplumsal hoşnutsuzlukların engellenmesi, sosyal barışın ve huzurun sağlanması için gelir farklılıklarının üst seviyede sınırlandırılması gerekir. Fakat bazı durumlarda ülkeler gelir farklılaşması politikasına gitmektedirler. Burada amaç üretim politikalarının etkinliğini arttırmaktır, adalet düşüncesi göz ardı edilir.²⁸

2.1.4. Çalışma İlkesi

Gelirin kişiler arasında kendi verimliliklerine göre dağıtılmasına çalışma ilkesi denir. Başka bir ifadeyle kişisel gelir dağılımı, kişilerin enerjilerinin, kabiliyetlerinin ve özelliklerinin dağılımı ile kendini göstermektedir. Bu ilkeye göre herkesin sosyal hasılaya yaptığı katkı ölçüsünde sosyal hasıladan pay alması şeklinde mutlak olmayan bir eşitlikten söz edilmektedir ve bu tür bir dağılım adil olarak kabul edilmektedir.

“Üretim faktörlerinin eşitsiz dağıldığı bir ortamda ve özellikle de insan faktöründeki eşitsizlikler nedeniyle dağılım olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu olumsuz etkiye kesin bir çözüm bulunamamaktadır. Burada çözümsüzlüğe neden olan iki husus söz konusudur. Bunlardan birincisi kişilerin eşit olmayan başlangıç şartlarıdır ikincisi ise bir toplumda insan ve onun özelliklerine dair bir eşitliği temin etmek söz konusu değildir. Ancak insanların sosyal çevre, eğitim gibi dışarıdan aldığı hususlar değiştirilip geliştirilebilir ve kısmen bir eşitliğe ulaşmak mümkün olabilir. Bu bakımdan insan faktörü ile ilgili konularda eşitliğin sağlanamaması devamlı bir gelir farkına sebep olmaktadır.”²⁹

²⁸ Rıza Arslan, **Sosyal Piyasa Ekonomisi 2008-2009 Ekonomik Mali Krizini Önleyebilir Miydi?** Balıkesir Üniversitesi, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Balıkesir, s.16,2010

²⁹ Ömer Aksu, **Gelir ve Servet Dağılımı**, İ.Ü. Basımevi, İstanbul, 1993, s.24-142

2.1.5. İhtiyaç İlkesi

Hasılanın kişilerin ihtiyaçlarına göre dağıtılmasını esas alan ilkeye ihtiyaç ilkesi denilmektedir. Aynı zamanda toplumdaki her bireye ihtiyaç doğrultusunda eşit olarak devletin uygulaması gereken başlıca politikalardan, yoksulluğa ve işsizliğe karşı mücadele, kişilere asgari bir geçim düzeyinin sağlanması, sosyal güvenlik sistemi ve sosyal yardımlar vasıtasıyla sosyal politikaların uygulanması politikaları da oldukça önemlidir.³⁰

İhtiyaç ilkesine göre adil bir gelir dağılımının garanti edilebilmesi için ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek geliri olmayan fertlere sosyal güvenlik sistemleri ve çeşitli sosyal yardım kuruluşları yardım etmelidir. Bu hususta çalışma ilkesi ile ihtiyaç ilkesi arasında bir çelişki söz konusu olmaktadır. Bu bakımdan ihtiyaç ilkesi temel işlevi incelenecek olursa yalnızca düzeltici nitelikte fonksiyon gösteren bir dağılım ilkesi olarak anlaşılmaktadır.

2.1.6. Herkese Eşit Muamele İlkesi

Bir toplum içerisinde yaşayan bireylerin farklı ırk, sınıf, cinsiyet, din ya da politik görüşler nedeniyle bir gruba ait olmaları adil olmayan gelir elde etmelerine neden olmamalıdır. Demokratikliğin sağlanmasında bu ilke çok önemli bir rol oynamaktadır. Ayrımcılığı ortadan kaldırır.

2.1.7. Gelir Dağılımı Politikası Araçları

Gelir dağılımı politikası araçları genel olarak ücret politikası, fiyat politikası, maliye politikası, eğitim politikası, gelir politikası ve servet politikası olarak sınıflandırılır. Bu politikalar sınıflandırılrsa da uygulamaya alındığında bir bütün olarak işlemektedir.

³⁰ Banu Metin, **Yoksullukla Mücadelede Asgari Geçim Güvencesi, Türkiye’de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum ve Asgari Geçim Güvencesi**, Sosyal Güvenlik Dergisi, cilt1, s.120, 2012

2.1.8. Ücret Politikası

Üretim faktörlerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilen en önemli dağılım politikası araçlarından biri ücret politikasıdır. Ücret çalışan kesimin en önemli ve tek gelir kaynağıdır bu sebeple devlet ücretli kesimi korumak ve yaşam standartlarını yükseltmek için ücret politikalarını kullanır. Devlet, asgari ücretleri belirlemek amacıyla toplu sözleşme ve asgari ücretler ile müdahalede bulunur.

Sosyal siyasete göre ücret mefhumu, verime göre ücret ve ihtiyaca göre ücret olarak ikiye ayrılır. Her bir kişinin ve her bir işin değerinin ve uğraşı seviyesinin analiz edilerek ona göre bir ücret de belirtebilmesine, verime göre ücret adı verilmektedir. Ücret hadleri, toplumun ihtiyaçlarına göre sosyal nitelikte bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.³¹

Aynı zamanda ihtiyaca göre ücret, çalışan işçinin ve ailesinin zaruri ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek nitelikte olmalıdır. Fakat kar amacı güderek mevcudiyetlerini sürdüren işletmeler bu kavramı kendiliğinden benimsememektedirler. Bu nedenle yasal düzenlemeler devreye girer.

Hayatını kendi emeğinin karşılığı olarak sürdüren her bir kişi için bir sosyal politika aracı olarak, piyasadaki ücretlerin minimum düzeyine çekilmesine engel olan politikaya asgari ücret politikası denir ve birinci planda gelir dağılımı mekanizması olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda ücretlerin tespitinde sosyal önceliklerin de geçerliliği mevcut olması sosyal hakların ve buna bağlı verimliliğin artışına neden olmaktadır.³²

³¹ Sabahattin Zaim, **Çalışma Ekonomisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992, s.41-168

³² Adem Korkmaz, **Bir Sosyal Politika Olarak,Türkiye’de Asgari Ücret,1951-2013**, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,sayı 7, 2004, s. 55,

2.1.9. Fiyat Politikası

Kişilerin elde ettikleri ücretlerin korunmasını sağlayan, reel ücretlerin tespiti için mal fiyatlarını da göz önünde tutan politikayı fiyat politikası oluşturur. Fiyatlar genel seviyesinde oluşan değişiklikler serbest piyasa koşullarında reel geliri etkilemektedir. Fiyat politikası ile reel gelir düzeltilmeye çalışılmaktadır. Bu bakımdan fiyat politikaları fonksiyonel gelir bölüşümüne doğrudan etkili olabilen bir dağılım politikası aracıdır. Devlet ilk olarak fiyat politikası ile dar gelirli vatandaşlarını korumayı hedefler. Bu koruma genellikle temel gıda maddeleri, konut ve eşit eğitim olanağı sunma gibi asgari yaşamayı belirleyen mallara yöneliktir.

Ayrıca devletin fiyat politikası önlemlerinin başında fiyat istikrarının sağlanması gelir. Çünkü fiyat istikrarı sabit gelirlilerin, tasarruf sahiplerinin ve alacaklıların lehinedir.

“Fiyat istikrarı geleceğe yönelik belirsizlikleri ortadan kaldırarak yatırım kararlarının verilmesine uygun bir ortam yaratır. Bu nedenle makro ekonomik istikrarın sağlanmasında önemli bir faktördür. Fiyat istikrarının sağlanması, enflasyonun ekonomide yaratacağı tahribatı önleyerek ekonomide bir güven ortamı tesis edilmesine, faiz oranlarının düşmesine, yatırımların, üretimin ve istihdamın artmasına neden olur. Bu bakımdan sürdürülebilir bir büyüme ve istihdam artışı sağlayarak toplumun refah seviyesinin artmasına ve gelirin adaletli bir biçimde dağıtılmasını sağlar.”³³

³³ Çetin Doğan, *Fiyat İstikrarı Sorunsalı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005, s. 1-2

2.1.10. Gelirler Politikası

Gelir elde edenlerin bütün gelirlerine, gelirin doğuşundan itibaren doğrudan etki etmeyi deneyen hükümetlerin politikalarına gelirler politikası denilmektedir. Gelirler politikasının iki özelliği bulunmaktadır. Bu özelliklerden ilki gelirler politikasının en başta sadece ücret politikaları ile sınırlandırılmış olmasına rağmen zaman geçtikçe diğer bütün gelirle ilgili politikaları da içermektedir. Teorideki bu çalışmalar, uygulamaya geçilip bu politikaların yürütülebilmesi esnasında yeni kurumlara ihtiyaç göstermiştir. Bu şekilde ortaya çıkan yeni organizasyonlarda gelirler politikasının ikinci özelliğidir. Gelirler politikasının örneklerine göz atacak olursak, Avrupa ülkelerinde gelirler politikası amaç olarak fiyat istikrarına yönelmiştir. Enflasyonla mücadele esasına dayanan bu tür bir gelirler politikası ile ücretlerin sınırlandırılması üzerinde durulmuştur.

“Bunun nedeni ise uygulanan politikalar ile gelir dağılımı sorununun ihmal edilmesidir. Bu bakımdan gelirler politikası zamanla değişerek ve gelişerek adil gelir dağılımını da kapsamak zorunluluğunu duymuştur. Bu zorunluluk üzerine gelirler politikasının servetin geniş kitlelere yayılması esasına dayalı uygulamaları ortaya çıkmıştır.”³⁴

2.1.11. Servet Politikası

“Gelir ve servet dağılımının yaygınlaştırılmasında, özellikle sosyal siyaset açısından daha önce kazanılmış servetlere müdahale düşünülmemektedir. Bilindiği gibi demokratik ülkelerde servet edinme ve onun korunması anayasanın teminatı altındadır. Ancak günümüzde, demokratik mekanizma içerisinde, mirastan alınan vergiler ve servet vergileri gibi dolaylı yollardan önceden kazanılmış servetlere yönelinmektedir.”³⁵

³⁴ Sabahattin Zaim, *Çalışma Ekonomisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1992, s.41-168

³⁵ Ömer Aksu, *Gelir ve Servet Dağılımı*, İ.Ü. Basımevi, İstanbul, 1993, s.24-142

2.1.12. Maliye Politikası

Devletin kamu ekonomisini kullanarak ekonomik hayata müdahale etmesine maliye politikası denir. İkincil gelir dağılımı, devletin mali araçlarla müdahalede bulunmamasından sonra meydana gelen gelir dağılımı olarak ifade edilmektedir.

Ekonomik büyüme ve kalkınmada maliye politikasının amaçları İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından büyük önem arz etmiştir. Buna göre; gelişmiş ülkelerde dengeli bir büyüme hızına ulaşılması amaçlanırken, gelişmekte olan ülkelerde özellikle İkinci Dünya Savaşı yıllarından sonra kalkınma çabalarının başlatılması ve devam ettirilmesi amaç haline gelmiştir. Gelişmekte olan ülkelerdeki mevcut yapısal sorunlar nedeniyle büyüme ve kalkınma oldukça önemli bir hedef haline almıştır.³⁶

Diğer bir ifade ile devlet mali araçlarını kullanarak birincil dağılımdan ikincil dağılımı elde eder diyebiliriz. Günlük hayatta ikincil dağılımın birincil dağılıma göre daha adil olduğu kabul edilmektedir.

Bir ekonomide kişi başına milli gelir artışı ve fertler arasında dengeli dağılımı ile birlikte; fertlerin yaşam seviyelerinde bir iyileşme göze çarpar. Bu iyileşmenin neticesinde hayat standardı yükselen fertlerin tasarruf yeteneği artar. Bununla birlikte milli gelirin büyük bir kısmını yatırımlara ayırmak mümkün hale gelir. Böylece ekonomik kalkınma ile birlikte, üretimde artışın yaratılması ve sanayileşme hamlesinin başlatılmış olması ekonomik kalkınmayı simgeleyen temel özellikler olarak karşımıza çıkar.³⁷

³⁶ Esra Siverekli Demircan, *Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi*, Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Kayseri, 2003, sayı 21, s.98,

³⁷ Demircan, *A.g.e.*, s.99

2.1.13. Eğitim Politikası

Eğitim yoluyla insanın bilgilenmesi çağımızın en önemli sermayesi olan nitelikli insan gücünü oluşturmaktadır. “Eğitim, eğitim alanların verimliliklerini ve etkinliklerini arttırarak bu kişilerin yaşam kalitesini arttırır. İyi eğitim alan kişiler daha cazip iş kollarında çalışma imkanı bularak öncelikle kendilerine fayda sağlarlar. Diğer bir deyişle eğitim yatırımları neticesinde eğitim alan kişilerin gelirlerinde meydana gelen artış zamanla ailelere ve daha sonra topluma yansır. Dolayısıyla toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi, toplumsal refah artışı sağlamanın en etkili yollarından biridir .”³⁸

Ayrıca böylelikle bu konuda politik bir tavır oluşturulabilir. Fırsat eşitsizliği, yoksulluk gibi gelir dağılımını olumsuz yönde etkileyen faktörler üzerinde eğitimin doğrudan etkisi vardır. Kişilerin aldıkları eğitim düzeyi mesleki statülerini, yüksek veya düşük geliri mesleklere sahip olmayı belirler. Ancak piyasa yapısı bu ilişkiyi doğrudan etkilemektedir. Mesleki yapının piyasa şartlarından etkilendiği ve eğitim düzeyinin nispeten düşük olduğu gelişmekte olan ülkelerde gelir farklılıklarının temelinde eğitimdeki fırsat eşitsizliği yer aldığı için bu ülkelerde eğitimin gelir farklılıklarını açıklama gücü yüksektir.

Eğitim gelir eşitleyici özelliğinden dolayı, yoksullukla mücadele ve gelir dağılımının iyileştirilmesi çabasının en önemli unsurlarından biri olarak görülmektedir. Eğitime bu farklılığı sağlayan en temel özellik ise eğitimin mikro düzeyde kişilerin bireysel geliri ve makro düzeyde toplumun ekonomik büyümeyi belirleyen önemli faktörlerden biri olmasıdır.³⁹

³⁸ Nusret Ekin, *Küresel Bilgi Çağında Eğitim*, İTO Yayınları, İstanbul,1997, s. 17

³⁹ Ramazan Sarı, *Gelir Dağılımında Eğitim Faktörü: Kentsel Bazında Bir Örnek*, Ankara Üniversitesi SBSF Dergisi,58. sayı , Ankara, 2003, s.180

2.1.14. Türkiye’de Gelir Dağılımı Politikalarını Sınırlayan Ana Unsurlar

Gelir dağılımı için Türkiye’de iyileştirici politikaları etkileyen unsurlar bu bölümde ele alınacaktır.

2.1.15. Konsolide Bütçe Harcamaları

Konsolide bütçe harcamalarında cari, yatırım ve transfer harcamalarının, özellikle faiz ve sosyal güvenlik harcamalarının payı, bu harcamaların gelir dağılımının iyileştirilmesine yönelik uygulama imkanlarını sınırlandırmaları itibariyle önem taşımaktadır.

“IMF, kredi derecelendirme kurumlarının talepleri ve konvertibilitenin gereği olan emisyon yapabilmemesinin sınırlanması kamu kesimi borçlanma gereğinin iç ve dış borçlanma ile karşılanmasını gerektirmiştir. Borç stokunun giderek önemli boyutlara ulaşması, rizikoların artması, yurt içi finans piyasalarının yeterli büyüklüğe sahip olmaması çok yüksek reel faizlerle borçlanması sonucunu doğurmuştur .”⁴⁰

Sosyal Devlet anlayışı 1929 Buhranı ile birlikte ön plana çıkmış, devlet tarafından yürütülen tüm sosyal programlar toplumsal refahın kazanılmasında başta gelen etmenler arasında yerini almıştır. Bu gelişmeler, kamu harcamaları ile kamu gelirlerinin ekonomi içindeki payını arttırmış, ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesinde en önemli konunun bütçeler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Zamanın gelişmesi ile birlikte kendi ağırlığından kurtulmuş bazı ülkeler ekonomik büyümenin sağlanmasında özel sektörü teşvik eder hale gelmiş, kamu harcamalarının GSMH içinde payını uzun dönemde sürdürülebilir seviyelerde tutmuşlardır. Böylece bu eğilimde politika uygulamayan ülkeler, zaman içinde faiz ve borç çıkmazına girmişler, yaşanan gelişmeler özellikle devletin ana hizmetlerinin yerine getirilmesinde aksamalara ve belki de en önemlisi varolan kamu hizmetlerinin kalitesinde birtakım sorunlar yaşanmasına neden olmuştur.⁴¹

⁴⁰ Gülten Kazgan, *İktisadi Düşünce*, Remzi Kitabevi, İstanbul,2004, s. 85-305

⁴¹ Ahmet Kesik, *Bütçe Yönetimi ile Borç Yönetiminin Ayrılmasının Konsolide Bütçeye Yansımaları*, XVIII. Türkiye Maliye Sempozyumu Girne , 2013, s.7

2.1.16. Türkiye’de Gsmh, Nüfus ve Artış Oranları

Gayri safi milli hasıla, nüfus ve nüfus artış oranları da gelir dağılımını iyileştirmeye yönelik uygulamaların arzulanan sonuçlara ulaşamamalarında etkili olabilmektedir. Bu konuda yapılacak değerlendirmelere esas alınmak üzere konuyla ilgili veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Türkiye’de 1990-2011 Yılları Gsmh, Nüfus ve Artış Oranları

YILLAR	GSMH(milyar\$)	NÜFUS	FERT BAŞINA GSMH(\$)	FERT BAŞINA GSMH ARTIŞ %' si	NÜFUS ARTIŞ %' si
1990	152.393	56.474	2.698,5	73,1 (1980'e göre)	26,2
2000	201.484	67.420	2.988,5	10,7	19,4
2001	144.607	68.529	2.110,2	-29,4	1,64
2002	181.885	69.626	2.612,3	23,8	1,6
2003	239.235	70.231	3.406,4	30,4	1,01
2004	299.475	71.152	4.208,9	23,6	1,01
2005	380.876	72.065	5.285,2	25,6	1,28
2011	772.3	74.724.269	10.444	17,3 (bir önceki yıla göre)	1,35 (bir önceki yıla göre)

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı Temel Ekonomik Göstergeler – Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, www.dpt.gov.tr (Erişme Tarihi 05.08.2015)

Vergi ödeme gücünün en önemli göstergesi fert başına milli gelirdir. Türkiye’de fert başına GSMH’da 1990 yılı ile önemli artışlar olmuş, bu yıldan sonra artış hızının azaldığı, bazı yıllarda ise (2001 yılında olduğu gibi) gerilediği görülmektedir. Nüfus artışının giderek azalmasına ve yıllık %1,3’ün altına inmesine rağmen fert başına GSMH’nın 2001 ve 2002 yıllarında 2000 seviyesinin gerisinde kalmasının ekonomide olumsuzluklara yol açması tabiidir.

“2003-2005 devresinde Türk parasının ABD doları karşısında değerini korumuş olması, GSMH'nin dolar cinsinden hesaplanması, fert başına GSMH ve artışına olumlu yansımıştır. Türkiye'de fert başına GSMH'ya göre gerçekte vergi ödeme gücü bulunmamaktadır. Zira vergi ödeme gücü, kişi yaşamını sürdürmesi için gerekli olan gelir seviyesini elde ettikten sonra başlar .”⁴²

Günümüze en yakın 2011 rakamlarını incelediğimizde ülkemiz olumlu bir seyir gösterse de istediğimiz noktaya ulaşamayışımızın nedenlerinden biri gelir dağılımı bozukluğudur. Türkiye'de satın alma gücüne bakılarak bir analiz yapılırsa, kişi başına gelir günümüzde 10.444 dolar seviyesinde seyretmektedir. Fert başına geliri dünya ortalamasının üzerine çıkaracak gelire ulaşamaması Türkiye'de gelir dağılımının bozuk olmasına ve bunu düzeltecek etkili bir vergi politikası uygulanamamasına neden olmaktadır. GSMH'nin büyümesi için sermaye kesiminin kollarlanması, vergilerin sabit gelirlieler üzerine kaydırılmasına yol açmakta, ödeme gücü zayıf olan bu kesimin azalan gelirleri gelir dağılımını bozarken devlet hazinesi gerekli kaynağı toplayamamakta, bu sebeple de gelir dağılımını düzeltici imkanlardan uzak kalmaktadır. Desteklenen sermaye kesimi ise GSMH'nin büyümesi yönünde gerekli katkı ve başarıyı sağlayamamaktadır.

Gelir dağılımını etkileyen unsurların biri de istihdamdır. İşsizliğin varlığı, gelir dağılımını iyileştirmeye yönelik uygulamaları olumsuz yönde etkileyecektir. İstihdam ve işsizliği tablomuzu kullanarak inceleyelim. Türkiye'de 2004 yılı itibariyle D.P.T. kayıtlarına göre 2,5 milyon işsiz ve 1 milyon eksik istihdam bulunmaktadır. İşsizlik oranı %10,3, eksik istihdamla birlikte atıl işgücü oranı %14,4'dür. İşsizlik oranında 1990 ve özellikle 2000 yılına göre önemli artışlar meydana gelmiştir. 2000 yılında işsizlik oranı %6,5 iken, 2004'de 3,8 puan artışla %10,3'e yükselmiştir. Diğer taraftan sivil istihdamın nüfusa oranında da devamlı gerileme meydana gelmiştir. 1990'da %32,8'den 2004'de %30,1'e düşmüştür. Gelişmiş ülkelerde işsizlik oranı çok daha düşüktür. (ABD %4,5, Almanya %8,6, AB ortalaması %9,9 gibi) Türkiye'de part time ve geçici işlerde çalışanlarda dikkate alındığında 2002'de işsizlik %15,5-18 arasında seyretmiş olup 3,5 milyon kişiye tekabül etmektedir. Eğitimli genç işsizlik oranı 2000'de %22 iken 2002'de %30'a yükselmiştir.

⁴² Özhan Ulutam, *Kamu Maliyesi*, İmaj Yayınevi, Ankara, 2003, s. 281-300

Türkiye’de işsizlik oranında devamlı yükseliş, sivil istihdamın nüfusa oranında ise düşüş olması GSMH’nin yeterli düzeye yükseltilmesinde ve gelir dağılımının adaletli bir şekilde dağılımında çok olumsuz etkiye sahiptir. İşi olmayan nüfusun genel olarak geliri de olamayacağından mevcut gelir dağılımının daha da bozulmasına yol açacaktır. Türkiye’de son zamanlarda işsizlik sigortası uygulamasına geçilmişse de, bunlar çalışırken işten çıkarılanları kapsamakta ve çok kısa bir süre yetersiz düzeyde işsizlik ücreti sağlandığından gelir kayıplarını karşılamaktan uzaktır. İşsizlik oranının %10,5 gibi çok yüksek bir seviyeye ulaşmış olması, uygulanacak vergi ve diğer maliye politikaları ile gelir dağılımının düzeltilmesini zorlaştırmaktadır.

Tablo 2: Türkiye’de İşgücü İstihdamı ve İşsizlik Durumu (1.000)

	1990	2000	2001	2002	2003	2004	2012
Sivil İşgücü	20.150	23.078	23.491	23.818	23.640	24.289	26.058
Sivil İstihdam (milyon)	18.539	21.581	21.524	21.354	21.147	21.791	23.338
İşsizlik (milyon)	1.612	1.497	1.967	2.464	2.493	2.498	2.721
İşsizlik Oranı %	8	6,5	8,4	10,3	10,5	10,3	10,4
Eksik İstihdam	1.309	1.591	1.404	1.297	1.134	995	443
Eksik İstihdam Oranı %	6	6,9	6	5,4	4,8	4,1	2,4
Atıl İşgücü Oranı	14	13,4	14,4	15,7	15,3	14,4	14,2
Tarımda İstihdam	8.691	7.769	8.089	7.458	7.165	7.400	5.416
Sanayide İstihdam	2.845	3.810	3.774	3.954	3.846	3.988	4.685
Hizmetlerde İstihdam	7.005	10.001	9.661	9.942	10.135	10.403	11.939
Nüfus (milyon)	56.473	67.420	68.529	69.626	70.231	71.152	73.254
Sivil İstihdam/Nüfus (%)	32,8	32	31,4	30,7	30,1	30,6	30,1

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı Temel Göstergeler - Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, www.dpt.gov.tr(Erişim Tarihi 05.08.2015)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE 1923-2010 DÖNEMİ EKONOMİDE GELİR DAĞILIMI POLİTİKALARI

3.1. Türkiye'de 1923-1950 Dönemi ve Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları

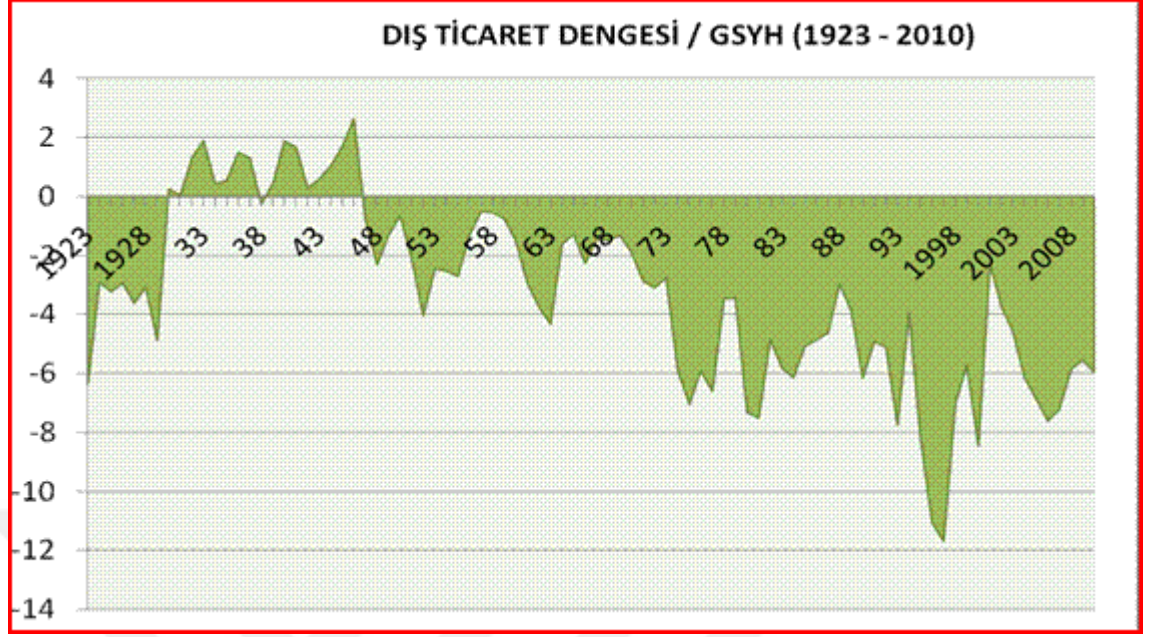
1963 yılında Devlet Planlama Teşkilatı Türkiye'de kişisel gelir dağılımı incelenmesini ilk yapan kurumdur. "Bu nedenle 1923 yılına ait bilgileri eski tarihli kaynaklardan ulaşımla sınırlıdır. Osmanlı ekonomisi üç ana faktör temelinde kurulmuştur. İlki tarım, ikincisi sanayi ve üçüncüsü de hizmetler kesimidir. O zamanlardan günümüze ancak tahmini verilerle yorum yapmak olağandır. İlgili tahmini ilk kez ele alan kişi Angus Maddison'dur. Maddison'a göre Osmanlı Devleti'nin GSYH'sı 1870 yılında 9,7 milyar dolar iken nüfus 11,8 milyon, 1913 yılında ise 16,2 milyar dolar iken nüfus ise 15 milyon civarındadır. Yine Maddison'a göre kişi başına gelir 712 dolar olarak belirtilmiştir. Böyle bir dönemde toprak kayıplarının olması ve nüfusta belli azalmalar yaşanması gayet doğal sonuçlar olarak ifade edilmiştir.⁴³

İthal ikamenin hakim olduğu dönemde Türkiye devlet eliyle üretimde KİT'lerden faydalanmıştır. İlk beş yıllık sanayi planı Türkiye'de 1935'li yıllardan itibaren başlamış bulunmaktadır. İlgili dönem aşağıdaki Şekil 2 yardımıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Toplamda 1935 yılından itibaren iki defa sanayi planı uygulanmış, dış ticaret açıklarının kapanması ve dış ticarete fazlalık ile sonuçlanan yıllar olduğu belirtilmiştir.⁴⁴

⁴³<http://www.ggdc.net/maddison/Maddison.htm.,2013>, (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

⁴⁴<http://www.mahfiogilmez.com/2013/07/turkiyede-kisi-basna-gelir-ve-gelirin.html>,
(Erişim Tarihi 12.03.2016)

Şekil 2: 1923 -2010 Arası Yıllar Bazında Dış Ticaret Dengesi ile Ekonomik Analiz

Kaynak: <http://www.mahfiogilmez.com/2012/05/turkiyede-ekonomipolitikasuygulamalar.html> (Erişim Tarihi 12.03.2016)

Liberal Ekonomi politikası Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanmıştır. Lozandan itibaren Türkiye'nin serbest dış ticaret politikasına geçisi 1930 yıllarına kadar da devam etmiştir. Yukarıdaki grafikten de anlaşılacağı üzere Türkiye çok önemli derecede dış ticaret açığını bu dönemde vermiştir.

3.2. Türkiye'de 1950-1960 Dönemi ve Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları

1950 yılına kadar Devletçi politikalar devam etmiştir. Demokrat Parti 1950 yılında iktidara geldiğinde tekrar Liberal Politikalara dönüş yapılmıştır. Bazı kanunlar bu dönemde çıkarılmış ; Petrol Kanunu, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu bunlara birer örnektir. Böylece bu dönem aynı zamanda tarımda makineli işlemlerin de başladığı bir dönem olmuştur. 1950 yılının ortalarında gelindiğinde ekonomideki krizlerin baş göstermesi ile 1960 yılında tekrar devletçi politikalarda geçilmiş ve 1950 yılında devlet birkez daha dış ticaretteki açığa uğraşır hale gelmiştir. Darbenin yaşandığı 1960 yıllarından itibaren Türkiye devletçi politikalara ağırlık vermiş ithal ikamesi ve kambiyo denetimi beraberinde bir devlet politikası izleme kararı almıştır. 1980'li yıllara kadar etkisi az da olsa görülen ekonomi politikaları fiyat denetimleri ile tarımdaki kesimi üretime teşvik etmiştir. Bu politikanın etkileri 1980'lere kadar az da olsa azalarak sürmüştür.

Bu dönemde gözümüze çarpan en önemli gelişmelerden biri dış ticaret açıklarındaki artış olmuştur. Halbuki yine bu dönemde kamu kesimine yönelik ekonomi politikalarına ağırlık verilmiş, ithalatta ikame ve hatta sabit döviz kuru uygulaması dahi yapılmıştır. GSMH 1950 – 1960 yıllarında , yılda ortalama % 6.3 oranında büyümüş ve 15867 milyon tl' den 26.836 milyon tl' ye kadar çıkmıştır. İlgili dönemi iki döneme ayırarak incelemek en doğrusudur.1950-1953 dönemini bazı ekonomistler tarafından Türkiye ekonomisinde altın çağ olarak kabul etmektedirler. Hakikaten bu dönemde GSMH yılda ortalama % 11.3 oranında artmış, kişi başına gelir %8- %8,5 oranında yükselmiş , dört sene zarfında ihracat % 48.8 oranında yükselerek 263.4 milyon dolardan 392 milyon dolara çıkmıştır.1950-1960 tarım sektöründeki oranın% 42.6,sanayi sektöründeki oranın % 14.5 ve hizmetlerin % 42.9 oranında oranlara ayrılmıştır.

- “Bu dönemde uygulamaya konulan ekonomi politikaları evvelki dönemlerde uygulanmış devletçi ve müdahaleci politikalardan çok daha farklı olduğu görülmüştür.
- 1950 yılında İthalat oranı 1950 % 60-65 oranında serbest hale getirilmiştir.
- Fiyatlar üzerindeki kontroller tamamen ortadan kaldırılmıştır.
- Bankalardaki kredi faizleri indirilerek özel sektör bankalardan kredi almaya teşvik edilmiştir.
- Dönemin sonun doğru ülkeler darboğaza girmiş ve özel kesimdeki yatırımların spekülatif ortam bulması nedeniyle kamu paylarında bir artış söz konusu olmuştur.⁴⁵

Tek partili dönem 1946 yılında son bulmuş ve 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile birlikte Türkiye'de ekonomik ve politik olarak yeni bir dönem başlamıştır. Tek partili dönemde 1923-1950 yılları arasında üniter bir yapı kurularak milli bir girişimci sınıfı yapısı oluşturulması hedeflenmiştir.

⁴⁵ <http://berrin-ekonom.blogspot.com.tr/1950-1960-doneminde-turkiye-ekonomisi.html>,2009

(Erişim tarihi 12.03.2016)

Türkiye’de çok partili hayatın vermiş olduğu farklılıklar, bir yandan liberal ekonomi politikaları ile gelişimi batı kaynağı ile yakalama çabasına girilmiştir. 1950 yılında gelirden ve gelirdeki dağılımını tetikleyen en önemli adımlardan biri atılmıştır. Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Esnaf Vergisi Kanunları ile Vergi Usul Kanunu 1950 yılında yürürlüğe girmiş ve gelir dağılımını direkt etkilemiş bazı kanunlardır. Bu dönemde Almanya vergi sistemi baz alınarak ilerlenmiştir. Gelir vergisi eski kazanç vergisinin yerini almıştır, böylelikle gerçek kişilerden ve onların kazançlarından alınması nedeniyle gelir vergisi olarak adlandırılmıştır. Kazanç vergisi kaldırılarak yerine gelir vergisi konulmuştur. Esnaf vergisi de 1950 yılında yürürlüğe giren bir diğer vergi türüdür. Ancak Esnaf Vergisi başarılı olamamış ve 1955 yılında yürürlükten kaldırılmıştır. Hususi Otomobil Verisi de 1957 yılında kabul edilmiştir. Bu nedenle ilgili dönem için devler gelirin yeniden bölüşülmesi adına adımlar atmış kanunlar çıkarmıştır, böylece daha eşit daha adil bir düzen oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu düzenin oluşması için de çok fazla araçlar bulunmaktadır, bu araçlardan biri de istihdam, ücretler ve fiyatlardaki kontrollerdir.

3.3. Türkiye’de 1960-1980 Dönemi ve Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları

1960 ile 1970 yıllarını kapsayan dönem vergilerin sistematize edildiği dönem olarak ifade edilir. 1963 yılında getirilen Motorlu Kara Taşıtları Vergisi eski Hususi Otomobil Vergisi Kanunu yerini almıştır. Bazı maliyeciler bu 1960-1970 arası dönemine “Vergi Reform Komisyonu dönemi” olarak ifade etmektedirler. 1961 yılında 1950 yılında yapılan dolaysız vergi reformu , 1956 yılında yapılan dolaylı vergi reformlarını korumak, için uzman bir reform olarak İstanbul’da Vergi Reform Komisyonu kurulmuştur. ⁴⁶

Ülkede ekonomik kalkınmanın yeterince planlı ilerlemesi adına Sanayi mallarının ithalatının hız verilmeye çalışılmıştır. Bir tepki de bu dönemde Demokrat parti hükümetine ekonomik politikalar kapsamında planlı liberal ekonomi politikası uygulamasından dolayı çıkmıştır.

⁴⁶ikinci-bes-yillik-kalkinma-plani-makale.html,2014,http://gerveger.blogspot.com.tr/

(Erişim Tarihi: 23.03.2016)

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963 yılında (1963-1967) hazırlanmıştır. 1963 ile 1967 yıllarını kapsamıştır. Bu yıllarda yine ülkedeki ekonomik kalkınmanın özel sektörün yatırımları ile olamayacağı düşüncesiyle devlet elinin müdalle ettiği belirtilmiştir. Yatırımları toplumun faydalanacağı şekilde yapmak, ulusal tasarrufu arttırmaya teşvik hazırlanmış birkaç plan arasındadır.

Bu gelişme ile beraber 1967 yılında 85,1 milyar liraya ulaşacağı tahmin edilen gayrisafi milli hasıla beş yılda %40,3 artacak ve 1972 de 119,4 milyar liraya çıkacaktır. Böylece gayrisafi milli hasıla 1967 - 1972 yılları arasında 34,3 milyar lira artış gösterecektir.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında,başlıca hedeflerden biri de tezimin konusu olan gelirin gruplar arası ile bölgelerin arasındaki sosyal eşitlik elde edilmesi ve böylece daha adaletli bir gelirda dağılım gerçekleştirilmesidir.

Tezimin konusunu kapsayan birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma planlarına ilişkin ekonomideki ana hedefler şunlardır:

- Her yıl milli gelir %7 artacaktır , ana dönem planlanan %40 olmasdır.
- Tasarrufların artması gelir dağılımı arasındaki farklı azaltıcı olmalıdır.Gerekirse özel tasarruflar teşvik edilecek, kamu tasarrufları da arttılacaktır.
- Nüfus artış hızı daha da azaltılacaktır.
- Gizli işsizlik ve istihdamdaki sorunlar ortadan kaldırılmaya çalışılacaktır.
- Sanayi sektöründe bir artış eğilimi gerçekleştirilecek, genel ekonomik yapı tarımdan sanayiye doğru kayması sağlanacak böylece sanayi sektörünün GSMH içindeki payı %16,3'ten %20,5'e yükselecektir.⁴⁷

⁴⁷ 1-2-3-4-5-6-7-bes-yillik-kalkinma-planlari.html(<http://www.megaforum.com/diger-dersler/> 2013)

Erişim tarihi (12.03.2016)

3.4. Türkiye’de 1980-1990 Dönemi ve Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları

DİE tarafından yapılan 1987 yılındaki gelir dağılımı araştırmasında nüfusun en fakir yüzde 20’lik kesim, gelirin sadece %5.2 kadarını paylaşırken, nüfusun en zengin yüzde 20’lik kesim ise gelirin %50.0 kadarını paylaşmıştır. Bir başka ifadeyle pastadaki dilimin nerdeyse tamamını nüfusun en zengin %20’lik dilim almıştır. İlgili gelir tablosu araştırıldığında çıkan ortak sonuç Türkiye’deki gelir dağılımının eşitsizliğinin fazla olduğu ve muhakkak çözüm bekleyen bir sorun olduğudur.⁴⁸

Devlet İstatistik Enstitüsünün 1987 yılında yapmış olduğu gelir dağılımı incelemesine göre, hanehalkının % 32,6 'nın oluşturan ücretliler, toplam gelirin %32,7 'ni paylaşmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bu oran %60 - 80 civarındadır. Asıl önemli nokta ise Türkiye’deki aile işlerinde ücretsiz olarak çalışan kesimin toplam çalışanlar içindeki payının % 40 olması açıkça Türkiye’deki gelir eşitsizliği sorununu ortaya çikarmaktadır.1980 yılından sonra Türkiye’de fonksiyonel anlamda gelirdeki dağılım daha da kötüye gitmiştir. Ücretlerin enflasyon seviyesinin altında olacak şekilde arttırılması, vergi sistemimizdeki bozukluktan dolayı dolaysız vergilerden çok dolaylı vergilere önem verilmesi ve izlenmeye devam eder yüksek faiz politikaları bu durumu meydana getiren en önemli uygulamalardandır. Bu yıllarda, öncelikle emek ile uğraşan kesimin payı olan ücretin, milli gelir üzerindeki payının önemli ölçüde azalmasına, ücretlerdeki artışların da enflasyon değeri altında tutulmasının etkisi çok fazladır denilebilmektedir.⁴⁹

⁴⁸http://ekodialog.com/Konular/gel_esitsiz.html,2012(Erişim Tarihi 12.03.2016)

⁴⁹Sami Güçlü - Mahmut Bilen, **1980 Sonrası Dönemde Gelir Dağılımında Meydana Gelen Değişmeler**,Yeni Türkiye Dergisi,1995,sayı 6, s.160-171

3.4.1. Türkiye’de 1980 Sonrası Vergi Politikaları Etkisi

3.4.2. Kurumlar Vergisinin Gelir Dağılımına Etkileri

Artan oranlı bir vergi olarak uygulanan bir vergi olmayan kurumlar vergisi tek oranlıdır. Türkiye’de hala sermayedar ortaklarının istenilen seviyede gelişmediği, orta gelire sahip grubun birikimlerinin hala hisse senetlerine dönmediği bir ülkede kurumlar vergisinin gelir dağılımı adaleti üzerinde iyileştirici etkilerinin var olup olmadığı tartışılması gereken bir konudur.

Fakat yukarıda adı geçen aile ortaklığı veya Anonim şirketler gelir dağılımını farklı ölçüde etkilemektedir. Bu durumda aile ortakları kurumlar vergisi kapsamında girerse yüksek gelirli grubun ilave vergi ödemesi ile zorunlu hale getirilmiştir. Böylece yine zengin kesimde ters yönlü ve adaletsiz bir etki etmesini beklemek yeterince doğrudur.⁵⁰

Kamu ekonomik kuruluşları da bu vergi kapsamına girerlerse hem haksız rekabet ortadan kalkmış olur hem de vergi sonucunda diledikleri hizmetten yararlanabilecektir.

Türkiye’de Tablo 3 yardımıyla kurumlar vergisinin, vergi gelirleri ile GSMH üzerindeki payını gösteren Tablo 3 değerlendirilerek, kurumlar vergisinin gelir dağılımı üzerindeki etkileri araştırılacaktır.

⁵⁰ Macit İnce, *Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan Vergi Politikaları ve Gelir Dağılımı Üzerinde Etkisi II*, Maliye Politikası, A.İ.T.İ.A. ve Bağlı Yüksek Okulları Neşriyat ve Yardımlaşma Derneği Yayını, Ankara, 1978, s.145

Tablo 3: Kurumlar Vergisinin GSMH- Vergi Geliri- Gelirden Alınan Vergiler İçindeki Payı 1980-2003 (% -Milyar TL)

Yıllar	GSMH (*)	Vergi Gelirleri (**)	Gelirden Alınan Vergiler	Kurumlar Vergisi
1980	4.435.1	749.8	463.8	36.8
1986	39.369.5	5.972.0	3.106.0	949.2
1988	100.582.2	14.231.8	6.918.5	2.117.6
1989	170.412.4	25.550.3	13.468.5	3.597.8
1990	287.254.2	45.399.5	23.245.9	4.636.9
1991	453.206.5	78.642.8	40.418.5	7.063.2
1992	779.462.2	141.602.1	70.133.7	10.077.6
1993	1.997.322.6	264.272.9	125.792.9	19.131.8
1994	3.887.902.9	587.760.2	246.579.5	43.975.8
1995	7.854.887.0	1.085.415.0	435.865.0	103.211.0
1996	14.978.067.0	2.244.094.0	864.934.0	189.330.0
1997	29.393.262.0	4.745.484.0	1.896.483.0	396.238.0
1998	53.012.781.0	9.228.596.0	4.230.135.0	748.383.0
1999	78.282.967.0	14.802.279.9	6.537.403.0	1.549.525.0
2000	125.596.129.0	26.503.698.3	10.503.316.0	2.356.787.0
2001	176.483.953.0	39.735.928.7	15.647.635.0	3.675.665.0
2002	273.463.168.0	59.631.868.1	19.343.160.0	5.575.495.0
2003	356.680.888.0	84.316.169.0	25.709.106.0	8.645.345.0

Kaynak:2004 Vergi İstatistikleri Yıllığı, 2004 Yıllık Ekonomik Rapor(*) Alıcı Fiyatlarıyla
(**) Yalnız Genel Bütçe Vergi Gelirlerini Kapsamaktadır

“1990 sonrasında kurumlar vergisinde yaşanan düşüş, vergilerin mali araç olma özelliğini yitirerek indirim ve istisnaları kullanıp ekonomik bir araç olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır.”⁵¹

1980 yılı sonrası uygulamaya konulan dolaysız vergide yer alan, vergi politikası gereğince bazı daralmalara gidilmiştir. Bu durumda hem yatay hem dikey vergi adaleti olumsuz etkilenmekte, bölüşüm üzerinde negatif sonuçlara sebep olmaktadır. Kısacası 1980 sonrası Türkiye’de uygulanan vergi politikalarının başında yer alan kurumlar vergisinin gelir dağılımı üzerindeki düzeltici etkisinden söz etmek neredeyse imkansızdır.⁵²

⁵¹ Türkan Ercan, *Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisi Yapısının Değerlendirilmesi*, DPT Yayınları, Ankara,1994,s.84

⁵² Kazgan ve diğerleri, *Türkiye’de Gelir Bölüşümünü Bozan Etkenler ve İyileştirilmesine İlişkin Politikalar*,Sevinç Yayınları,Ankara,1992 s.115

3.4.3. 1990-2003 Yılları Arası Servet Üzerinden Alınan Vergilerin GSMH-Vergi Gelirleri İçindeki Payı (Milyon TL)

Servet üzerinden alınan vergilerinin toplumda az gelir sahibi kesimlerin üstünde “sosyal teskin edici” özelliği olan bu durum eşitsizliğin çok fazla olduğu ülkelerde daha büyük yer kaplar. Gelir dağılımı adaletsizliğinin olduğu bir ülkede yüksek gelir seviyesindeki kişiler tasarruf eder ve böylece yüksek gelirli grubun lehine adalet bozulacaktır. Böylece ücret ile çalışmakta olan dar gelirli ailelerin tüketim eğilimi yüksek olacak ve tasarruf yapma olanakları olmayacaktır.

Bu durumda düşük gelirden düşük servete ve yine düşük gelire sıralamasıyla kısır bir döngü oluşacak ve toplumda huzursuzluk baş gösterecektir. Tüm bu etmenler sebebiyle servetteki artışın büyük bir bölümü yüksek gelir grubu elinde duracaktır. Böylece gelir dağılımındaki bir diğer önemli konu olan servet dağılımındaki eşitsizlik de meydana gelmiş olacaktır. Burada ana faktör servet üzerinden alınan vergilerden (araziler, binalar gibi) dolaysız olan kısmı çok büyük önem arz etmektedir. Servetten alınan bir vergi hem servetteki dağılım adaletini hemde gelir dağılımında adaleti sağlamaktadır.

Ülkemizdeki servet üzerinden alınan vergilerin toplam vergi geliri ile GSMH içindeki payı değerlendirilmiştir. Servetten alınan vergilerinin, toplam vergi gelirleri içindeki oranı Tablo 4’de görülmektedir. 1993 yılına kadar oran %1 iken, 1994’ de daha fazla artış göstererek %6,3'lere kadar gelmiştir. Bu yükselişin ana sebebiyse şirketlerdeki bilançosunun aktif toplamı üzerinden alınan bir defalık net aktif vergisinin servet vergisi içinde dahil edilmesidir.

Servet vergilerinin payı 1995’den itibaren tekrar düşüş göstermektedir ve %1'lere kadar azalmıştır. 1999 yılından sonra ise servet vergilerinde gözle görülür artış olmaktadır.

Tablo 4: 1990-2003 Yılları Arası Servetten Alınan Vergilerin GSMH-Vergi Gelirleri İçindeki Payı(MilyonTL)

YILLAR	GSMH (*)	VERGİ GELİRLERİ (**)	SERVETTEN ALINAN VERGİLER	SERV.VERG./GSMH (%)	SERV.VERG./VERGİ GELİR. (%)
1990	397.177.547.4	45.399.534.3	410.847.8	0,11	0,9
1991	634.392.841.1	78.642.770.2	675.160.1	0,12	0,8
1992	1.103.604.908.9	141.602.093.8	1.258.451.5	0,12	0,8
1993	1.997.322.597.4	264.272.936.4	2.531.330.3	0,11	0,9
1994 (1)	3.887.902.916.5	534.888.082.4	5.001.278.0	0,12	0,9
1994 (2)	3.887.902.916.5	587.760.247.7	37.153.780.5	0,95	6,3
1995	7.854.887.166.7	1.085.415.504.0	8.750.785.3	0,11	0,8
1996	14.978.067.000.0	2.244.094.000.0	18.644.000.0	0,12	0,8
1997	29.393.262.000.0	4.745.484.000.0	35.487.000.0	0,12	0,7
1998	53.012.781.000.0	9.228.596.000.0	72.694.000.0	0,13	0,8
1999	78.282.967.000.0	14.802.279.900.0	178.235.000.0	0,22	1,2
2000	125.596.129.000.0	26.503.698.300.0	346.646.000.0	0,27	1,3
2001	176.483.953.000.0	39.735.928.700.0	433.284.000.0	0,24	1
2002	273.463.168.000.0	59.631.868.100.0	734.338.000.0	0,26	1,2
2003	356.680.888.000.0	84.316.169.000.0	2.092.062.000.0	0,58	2,4

Kaynak: 2004 Vergi İstatistikleri Yıllığı, 2004 Yıllık Ekonomik Rapor

(*) Cari Fiyatlarla

(**) Yalnız Genel Bütçe Vergi Gelirlerini Kapsamaktadır.

Türkiye’de servetin doğru değerlendirilmesiyle ilgili birtakım problemler saptanmaktadır. Enflasyon oranının ülkemizde yüksek rakamlara gelmesinden dolayı, Emlakların kayıtlı değeri rayiç fiyatından çok daha aşağıda yer almaktadır. Bu nedenle de toplanan verginin gerçek değeri düşmektedir. Böylece enflasyon sebebiyle değeri yükselen servetler , verginin dışında kalmaktadır ki bu da gelir adaletini yine bozan bir unsurdur. Bunun sonucunda, servete sahip olan kesim, servetlerinde herhangi bir artış meydana geldiğinde vergi vermedikleri için, gelir dağılımı adaleti de mülk sahibi olmayan kişiler aleyhine bozulmaya başlamaktadır.⁵³

⁵³ Ömer Faruk Batirel vd., **Türk Vergi Gelirlerini Arttırma Yolları Alternatifler ve Beklentiler**, Ticaret Odası, İstanbul, 1989, s.15

Servet dağılımındaki dengesizlikler gelir dağılımındaki eşitsizliklerin en önemli sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkar. Bu eşitsizlik ise tasarruf yoluyla biriktirilen ve miras yoluyla aktarımı sağlanan servet sebebiyle oluşmaktadır. Ülkemiz geliştirmekte olan bir ülke olarak, düşük gelire sahip bireylerin elindeki servet yoluyla aktarılmış bu araziler zamanla yüksek gelirli kişilerin ellerine geçmekte ve mülksüzleşme durumu başlamıştır. Bu da gelir dağılımındaki adaletsizliğin önemli sac ayaklarından birini oluşturmaktadır.

3.4.4 Dolaylı Dolaysız Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri

Katma Değer Vergisi ile Özel Tüketim Vergisi Türkiye’de harcamalar üzerinden alınan vergilere bir örnek olarak verilebilir. Bu iki vergi bir yandan dolaylı vergilerin esas maddesini de ifade etmektedirler. 1980 sonrası Türkiye’de uygulanmış iktisadi politikalar özel kesime kaynak aktarılması ve iç talebi canlandırılması yönünde bir yapıya dönüşmüştür. İç talebi kısma eğilimine destek olunması için bazı teşvikler ile buradaki zararı karşılaması adına dolaylı vergilere ağırlık verilmiştir. Tablo 6’da Türkiye’deki dolaylı ve dolaysız vergilerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Gelirden eve servetten alınan vergiler dolaylı ve dolaysız vergileri oluşturmaktadır. Dolaylı vergi ile dolaysız vergilerin genel bütçe vergi gelirleri içindeki yüzdesel değişimi incelendiğinde toplam vergi geliri içindeki dolaylı vergilerin payının giderek arttığı görülmektedir. Bu durum 2003 yılında %70’e kadar yükselmesiyle devam etmiştir.

1980 sonrasında %37 olan , 1987 KDV nin uygulandığı dönemde %53 olan ve 2003 yılında %70’ler seviyesine gelen bir dolaylı vergi tablosu görülmektedir. Bu durumun bir diğer ifadesi ise vergiden gelen gelirlerin yaklaşık olarak %70’inin adaletli olmayan dolaylı vergilerden elde ediliyor olmasıdır. Böylece ayrıca az kazandan az vergi çok kazandan çok vergi olarak adı geçen Dikey adaleti de yok sayılmaktadır.

Tablo 5: Genel Bütçe Vergi Gelirleri Tahsilatının Yüzde Dağılımı

Dolaylı Vergilerin-Dolaysız Vergilerin Oransal Dağılımı		
Yıllar	Dolaysız Vergiler (%)	Dolaylı Vergiler (%)
1980	63	37
1981	60	40
1982	60	40
1983	57	43
1984	57	43
1985	47	53
1986	52	48
1987	50	50
1988	50	50
1989	53	47
1990	52	48
1991	52	48
1992	50	50
1993	49	51
1994(1)	48	52
1994(2)	38	62
1995	41	59
1996	39	61
1997	41	59
1998	47	53
1999	45	55
2000	41	59
2001	40	60
2002	34	66
2003	30	70

Kaynak: Vergi İstatistikleri Yıllığı, T.C. Maliye Bakanlığı 2004

Türkiye’de enflasyonist süreçlerin etkisiyle toplam vergi gelirlerinin içerisinde dolaysız/dolaylı vergi dağılımı, dolaysız vergi lehine artarak değişiklik göstermiştir. 1983’den sonraki indirimler dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içinde giderek azadığını görmekteyiz. 1984 yılına kadar dolaysız vergilerin toplam vergi içindeki payının %50 den daha fazla olduğu bir dönem geçirilmiştir.1985 yılından sonra KDV nin uygulamaya konulmasıyla durular tam tersi işlemeye başlamıştır.

1986 yılında gelir ve kurumlar vergileri için bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerle gelir ve kurumlar vergisi tahakkuk ettikleri yıl içinde peşin olarak alınmaya başlanmıştır. Ancak bu durum kalıcı olmamıştır. Bu dönemde dolaysız vergilerde bir artış yaşanmasına rağmen, 1989 yılından itibaren dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki payı bariz olarak artış göstermiştir. Bu durum günümüze kadar böyle süregelmiştir. Devlet 1980 sonrası bazı teşvikler yapılmış

makine ve teçhizat alımlarında yardımcı olmuştur. Ayrıca dolaylı vergiler içinde yer alan KDV sistemi içinde de vergi erteleme ya da istisna şeklinde ihracata yönelik istisna, deniz ve hava taşıtları araçları yapım, onarım ve bunlara yönelik hizmetler istisnası, petrol arama faaliyetlerine yönelik istisna biçiminde teşvik amaçlı, diplomatik amaçlı ve askeri amaçlı bir çok istisna uygulaması yapılmıştır. Bu istisnalar da yine gelir düzeyi yüksek olanları korumaya yönelik olmuş, düşük gelir grubuna etki etmemiştir.

“Yüksek gelirli grupların daha yüksek oranlarda vergilendirilmesine olanak veren dolaysız vergilerin yerini dolaylı vergilere bırakması, vergi sonrası gelirlerin daha da eşitsiz hale gelmesine yol açmıştır.1980 sonrasında hükümetlerin Türkiye’de dolaylı vergilere ağırlık vermesi, fonlarda dahil olmak üzere, alt gelir gruplarının satın alma gücünü büyük ölçüde azaltmıştır. Dolaylı vergilerin artması sonucunda vergi yükü artan alt gelir grupları açısından gelir dağılımı adaletsizliği daha da belirginleşmiştir.”⁵⁴

“Dolaylı vergilerin tahsilatının kolay yapılması ve siyasal partilerin oy kaygısıyla vergilendirme yapacak öngörüden yoksun olması, dolaylı vergilerin toplam vergiler içerisindeki payının giderek büyümesine yol açmıştır. 1980 sonrasında dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payının artması, gelir dağılımını bozmuştur. Vergi politikası, geliri yeniden dağıtmak yönünden etkili olmuş, fakat beklenenin aksine gelir dağılımını daha da kötüleştirmiştir.”⁵⁵

Sonuçta, 1980 sonrası yıllarda Türkiye’de vergi gelirleri içinde dolaylı vergiler lehine gelişimin yanı sıra dolaysız vergilerinde yaygın vergi ayrıcalıkları ile vergi tabanında daralmaya gidilmiş , enflasyon ise düşük gelir gruplarının gelir vergisi tarifesinde çabuk basamak atlayarak daha çok vergi vermelerine sebep olmuştur. Vergideki değişiklikler incelendiğinde, dolaylı vergiler gelir dağılımını bozucu etki yapmakta, dolaysız vergilerse gelir dağılımını düzeltmektedir.

⁵⁴ Gülten Kazgan, *Türkiye’de Gelir Bölüşümü:Dün ve Bugün*, Ekonomi ve Toplum,Friedrich Ebert Fakültesi,İstanbul,1990, s.12

⁵⁵ Rıdvan Karluk, *Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim*, Beta Basım Yayınları,İstanbul,1997,s.54

3.5. Türkiye’de 2000-2010 Arası Dönem ve Ekonomide Gelir Dağılımı Politikaları

TÜİK(Türkiye İstatistik Kurumu)’in yaptığı gelir dağılımı araştırmalarının esas alındığı dört yıl sener 1994, 2002, 2003, 2004 ve 2005’de yapılmış Hanehalkı Gelir Dağılımı Araştırmaları’dır. Türkiye’de 1994 yılında yaşanan kriz nedeniyle Dünya Bankası kendi istatistiklerini 1994 yılı gelir dağılımı araştırması olarak kullanmışlardır.

Tablo 6’ya göre bininci yüzde 20’lik dilim Türkiye genelindeki nüfusun gelir ve refah düzeyi bakımından en düşük seviyede olduğu 2002 yılında denk geldiği yine aynı yılda ulusal gelirin 5,3’ünü 2002 yılına denk gelmektedir. Bunun yanı sıra 2003 yılında bu oran yüzde 6’lık seviyeye gelmiştir.

Aynı şekilde bir diğer oran ise 2004 yılında değişmeyerek yüzde 6’da sabit kalmıştır.Tablonun en kritik noktası ise en yüksek refah seviyesine sahip beşinci yüzdelik 20’lik kesim ise 2004 yılında %2,1 ‘lik bir düşüşle milli gelirin 46,2’sini karşılamaktadır.

Genel anlamda 2005 yılında en yüksek gelir grubundaki nüfusun toplam gelirdeki payı yüzde 1,8 lik oranında azalış göstermektedir. Tablo 6’ya göre Türkiye’de kent ve kırsal kesiminde yaşayan kişilerin gelir dağılımı araştırılmıştır. 20.001 ve üzeri nüfuslu olan yerleşim yerlerine kent, altı olanlar ise kırsal olarak adlandırılmıştır.

Genellikle kent ve kırsal nüfusunun gelir dağılımlarında çeşitli farklılıklar meydana gelmektedir. Bunun kilit noktası kırsal kesim olarak adlandırılan nüfusun gelir dağılımının biraz daha eşit olmasında en önemli göstergelerdendir.

Tablo 6: Türkiye’de 2002 -2005 Yılları Arasında Lorenz Ölçütüne Göre Gelir Dağılımı

	Türkiye (Genel)				Kent				Kır			
	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005	2002	2003	2004	2005
Nüfus Dilimleri												
Birinci %20	5,3	6,0	6,0	6,1	5,5	6,1	6,4	6,4	5,2	6,4	6,3	6,1
İkinci %20	9,8	10,3	10,7	11,1	9,7	10,3	10,8	11,5	10,3	11,0	11,2	11,3
Üçüncü %20	14,0	14,5	15,2	15,8	13,9	14,5	15,2	16,0	14,7	15,0	15,8	15,9
Dördüncü%20	20,8	20,9	21,9	22,6	20,5	20,8	21,4	22,6	21,7	21,2	22,7	22,6
Beşinci %20	50,1	48,3	46,2	44,4	50,4	48,3	46,1	43,5	48,0	46,3	43,9	44,2

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK , Türkiye İstatistik Yıllığı,2005 374 ve <http://www.tuik.gov.tr>, Gelir Dağılımı _ istatistiklerinden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır. (Erişim Tarihi: 25.12.2015)

Tablo 7: Türkiye’de 2002 -2005 Yılları Arasında Gini Katsayısına Göre Gelir Dağılımı

Gini Katsayısı	2002 = 0,44	2003= 0,42	2004=0,40	2005=0,38

Kaynak : Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye İstatistik Yıllığı 2005: 374 ve <http://www.tuik.gov.tr>, Gelir Dağılımı İstatistikleri’nden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır. (Erişim Tarihi 25.12.2015)

Tablo 7 Türkiye'nin 2002, 2003, 2004 ve 2005 yıllardaki gelir dağılımı Gini Katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Buna göre 2002 yılında oluşan gini rakamında 0,44 olup 0,5'e olan yakınlık açısından orta düzeyde bir gelir dağılımı eşitsizliğini göstermekte olduğunu görmekteyiz. 2003 yılında oluşan 0,42, 2004 yılındaki 0,40 rakamı ve 2005 yılındaki 0,38 rakamı da Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliğinin en önemli oranlarda olmasa da giderek azalmakta olduğunu göstermektedir.

Bir ülkede gelir dağılımının eşitsiz olması ekonomik birimler üzerindeki çeşitli değişikliklere yol açmaktadır. Toplumun büyük bir kısmı gelir dağılımındaki eşitsizlik ve istihdamdaki daralma nedeniyle gelir elde etme çabasına girmiştir. Gelirde meydana gelen adaletsizlik beraberinde ailedeki dayanışma ilişkilerini de bozmaktadır.

3.6. Farklı Kalkınmışlık Düzeylerindeki OECD Ülkelerinde Gelir Eşitsizlikleri

Bir ülkenin gelir dağılımında tam olarak nerede durduğunu görmenin en iyi en büyük yolu diğer ülkelerle de karşılaştırarak bir takım analizler yapmaktır. Burada karşımıza çıkan asıl sorun farklı ülkelerde yapılan araştırmanın farklı insanlarla yapılırken ortaya çıkan yöntem farklılıklarıdır. Bu nedenle tam olarak anlamlı mukayeseler yapılamamaktadır. Bu konuda rastlayabildiğimiz en az problemleri veri seti, OECD tarafından hazırlanan veri setidir. OECD ülkeleri uyguladıkları anketlerden alınan veriyi kullanarak gelir dağılımı konusunu test edecekler. Bu sebepten Türkiye'nin gelir dağılımı durumunu diğer ülkelerle karşılaştırmalı analiz yapmak amacıyla OECD verileri kullanılmıştır.⁵⁶

⁵⁶Türkiye'nin gelir dağılımı ve yoksulluk verilerini diğer ülkelerle karşılaştırırken, Türkiye'ye ait OECD verileri kullanılmıştır.

Tablo 8: Gelişmiş Ülkelerde Gini Katsayısı ve Gelir Eşitsizliği

ÜLKE	Gini Katsayısı	En Yoksul %10 (a)	En Zengin %10 (b)	b/a	Yıl
İsveç	0,23	3,6	22,2	6,17	2005
Danimarka	0,23	2	24	12	2005
Avusturya	0,26	3,3	23	6,97	2005
Çek Cumhuriyeti	0,27	4,5	22,5	5,1	2005
Finlandiya	0,27	4	22,6	5,65	2005
Hollanda	0,27	2,5	22,9	9,16	2005
Belçika	0,27	3,4	28,1	8,26	2005
İsviçre	0,27	2,9	25,9	8,93	2005
Norveç	0,28	3,9	23,4	6	2005
Fransa	0,28	3	24,8	8,27	2005
Almanya	0,3	3,2	22,1	6,91	2005
Bulgaristan	0,31	2,9	25,4	8,76	2007
Kanada	0,32	2,6	24,8	9,54	2005
Yunanistan	0,32	2,6	24,8	9,54	2005
İspanya	0,32	2,6	26,6	10,23	2005
Japonya	0,321	4,8	21,7	4,52	2005
İngiltere	0,34	2,1	28,5	13,57	2005
İtalya	0,35	2,3	26,8	11,65	2005
Amerika	0,38	2	30	15	2005
Rusya	0,42	2,4	30,6	12,75	2008
TÜRKİYE	0,43	2	34,1	17,05	2005
Meksika	0,47	1,6	39,4	24,63	2005

Kaynak: World Bank, *World Development Indicators 2007*; (Çevrimiçi): <http://stats.oecd.org>; CIA, *World Factbook 2008*; OECD, *Factbook 2008: Economic, Environmental and Social Statistics*.

Gelişmiş ülkelerdeki gelir eşitsizliği gini katsayısı dikkate alındığında daha az görülmektedir. Dünyadaki ülkeler ile karşılaştırıldığında ülkemiz gini skorunda 0,43 gözükmetedir. Gini skoruna göre; en adil gelir dağılımı ülkesi İsveç, Danimarka,Avusturya ve Çek Cumhuriyeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gelir dağılımının Dünya'da en düzgün olduğu ülke Japonya'dır. Burada en yoksul %10'luk dilim GSMH'nın % 4,8'ini alırken,Türkiye'de bu dilimin payı sadece %2 olarak çıkar.Japonya' da en zengin %10'luk dilimin aldığı pay % 21,7 iken bu oran Türkiye'de % 34,1 olarak çıkar.

OECD Raporuna göre: 1980'li yıllarında orta dönemlerinden 1990'lı yılların ortalarına kadar gelir dağılımı aşırı olarak bozulan ülkeler arasında yer almakta olan ülkeler Türkiye, Meksika ve Yeni Zelanda. Bu yıllarda Türkiye'de alt ve orta gelir grubundaki kişilerin geliri düşmüş, üst gelirli kişilerin geliri artmıştı, bu nedenle gelir dağılımında ciddi boyutta bir eşitsizlik görülmüştür.1990'lı yıllardan 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de tüm sınıflara ait gelir azalmış, zengin sınıf daha fazla azaldığı için eşitsizlik azalmış gibi görünmüştür.Bu dönemde ülkemiz gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaldığı on ülkeden biri olmuştur.⁵⁷

⁵⁷OECD 2008. "**Growing Unequal, Income Distribution and Poverty in OECD Countries**, 26-27, Türkçe çeviri: <https://www.oecd.org/els/soc/41521804.pdf>(Erişme Tarihi: 29.05.2016)

3.7. 1990 Yılından İtibaren Türkiye’de Yapılmış Gelir Dağılımı Araştırmaları

Bu bölümde Türkiye’de yapılmış olan gelir dağılımı araştırmaları ve gelir dağılımına ilişkin verilere yer verilecek, ayrıca ülkemizin yoksulluk açığı, yoksulluk sınırı, toplam yoksul sayısı belirtilerek analiz edilecektir.

“Türkiye’deki kapsamlı gelir dağılımı çalışmalarının ilki 1963 yılına ilişkin olarak Yusuf Hamurda ve Tolgay Çavuşoğlu tarafından yapılmıştır. 1966 yılında DPT’ ce yayınlanan bu çalışmada 327.000 gelir vergisi mükellefinin formlarından yararlanılmıştır.”⁵⁸

“DİE’nin 1987 ve 1994 yıllarında uyguladığı hanehalkı tüketim ve gelir dağılımı anketleri, tüketici fiyat endekslerinin belirlenmesi, gelir dağılımı eşitsizliklerinin ölçülmesi, uzun dönemli ekonomik planların yapılmasına yardımcı olacak verilerin derlenmesi gibi amaçlarla hazırlanmıştır. Her iki anket çalışması gerek Türkiye genelini kapsamaları, gerekse yöntemlerindeki benzerlik açısından, gelir dağılımının izlenmesinde karşılaştırma yapma olanağı sağlamıştır. DİE’nin 1987 çalışması ülkenin bütününe kapsayan ilk çalışmadır ve 1985 genel nüfus sayımı sonuçlarına göre oluşturulmuştur. Yerleşim yerleri, coğrafi, sosyal ve ekonomik yapıya göre 5 bölgeye ayrılmıştır. Toplam 26.400 haneye ilişkin veri sunulmuştur.”⁵⁹

⁵⁸Süleyman Özmucur, Türkiye’de *Gelir Dağılımı Vergi Yükü ve Makroekonomik Göstergeler* Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1995 ,s. 1-4

⁵⁹ TÜSİAD, *Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk - Avrupa Birliği İle Karşılaştırma*,. TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 2000, s. 31-34

Devlet İstatistik Enstitüsü 2002 yılından sonra daha ufak çapta bir bütçe anketi yapma uygulamasına geçmiştir. Türkiye’de yapılan 2002 Hanehalkı Bütçe Anketi, 1 Ocak – 31 Aralık 2002 dönemleri arasında bir yıl süre ile yapılmıştır. 2004 yılı gelir dağılımı araştırması, Hanehalkı bütçe anketi ise 1 Ocak -31 Aralık dönemlerinde yapılmıştır. Yapılan anket kapsamında Türkiye sınırlarında barınan tüm hanehalkı fertleri kapsama ankete dahil edilmiştir. Ancak huzurevi, hapishane, askeri kışla, otel, özel nitelikli hastanedeki nüfus göçebe nüfus olarak alınmış ve kapsama dahil edilmemiştir.

3.8. Türkiye’de Gelir Dağılımına İlişkin Değerlendirmeler

“1990’dan günümüze daha doğrusu 1980 yılı ekonominin serbestleştirilmesi ve uygulanan dışa açık büyüme modeli ile ülkedeki piyasalar iç ve dış rekabete açık hale getirilmiş, devletin ekonomideki etkisi oldukça kısıtlanmış, sermayedar kesimine teşvik edilmesine hız verilmiştir. Daha sonra sendika faaliyetleri yarım bırakılmış, enflasyondaki artışı azaltmada ve düşük maliyetli işgücüne sahip ülkelere rakip olabilmek amacı ile ücretteki artışlar kısıtlandırılmıştır. Enflasyon seviyesinin altında tutulan ücretlerde bir azalış görülmüştür. Uygulanan bir diğer politika da faizlerin yüksek tutulması ile tasarruf eğiliminde artış bekleme uygulamasıdır. Fakat yüksek faizden dolayı sermaye yatırımlarında bir azalış meydana gelmiş, sonuç olarak da istihdamda azalma görülmüştür.”⁶⁰

Tarımda uğraşan bir kesimin gelirinde azalma meydana gelmiş bu azalma da iç ve dış ticaret hadlerinden doğan tarımın sanayiye karşı gerilemesi sonucunda olmuştur. Sonuç olarak gelir dağılımında tarım kesimi aleyhine bozulma meydana gelmiştir.⁶¹

⁶⁰ Mahmut Bilen, “*Fonksiyonel Gelir Dağılımı ve Türkiye Tahlihi*”, İstanbul, 1994 ,s. 35-77
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

⁶¹ Bilen, *A.g.e.*, s. 167, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Tablo 9: Türkiye’ de Kişi Başına Düşen Milli Gelirin Dağılıma Etkisi (1990-2012)

	1990	2000	2002	2004	2006	2011	2012
Kişi Başına Düşen Milli Gelir (\$)	2.784	4.189	3.553	5.833	7.687	10.444	10.524

Kaynak : Dünya Bankası, 1990-2012, (<http://data.worldbank.org/indicator/NY>)
(Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 9’da 1990-2012 arasında kişi başına düşen milli gelir rakamları gelir dağılımı hakkında net bir durum ortaya koymaz. Ancak halkın refahının açık bir göstergesidir. 1990’dan günümüze doğru incelediğimizde kişi başına düşen milli gelir oranlarında ciddi artış gözlemlenmiştir. Ancak bu oranların oluşmasında nüfus sayısı da önemlidir.

Tablo 10: Türkiye’ de Yoksulluk Üzerine Yapılmış Dağılım Analizi (2002-2011)

Yoksulluk	2002	2003	2004	2005	2006	2008	2009	2011
Yoksulluk Oranı %	27,0	28,1	25,6	20,5	17,8	17,1	18,1	16,1
Kişi Başı Günlük 2.15 \$’ ın Altı Yoksul %	2	2,5	2,4	2	1,5	0,47	0,22	0,14
Kişi Başı Günlük 4.3 \$’ın Altı Yoksulluk %	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	6,83	4,35	2,79
Yoksul Sayısı Gıda+Gıda Dışı(milyon)	18.441	19.458	17.991	14.681	12.261	11.933	12.751	11

Kaynak : Dünya Bankası, 2002-2011, (<http://data.worldbank.org/topic/poverty>)
(Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo10’ da görüleceği üzere ülkemizin 2002-2011 yılları arasındaki yoksulluk oranları incelenmiştir. Yoksulluk gelir dağılımında her unsuru gösteren bir faktör değildir ancak Lorenz eğrisinde de bulunan en fakirlerin oluşturduğu bölümün negatif özelliklerini ortaya çıkarır. Yoksulluk oranlarımız 2002’den günümüze doğru olumlu yönde seyir izlemiştir.

2007-2008'de yaşanan ABD merkezli krizden dolayı bir dalgalanma yaşansa da yoksulluk oranlarında azalma olmuştur. Takip eden bölümlerde farklı gelir dağılımı türlerine göre (kişisel, fonksiyonel, bölgesel, sektörel) Türkiye'deki gelir dağılımına ilişkin verilere ve değerlendirmelere yer verilecektir.

3.8.1. Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel Gelir Dağılımı analizi Türkiye'de Lorenz Eğrisi ile bulunmaktadır. Bu bölümde Gini katsayısı ve Lorenz eğrisindeki %20'lik dilimler halinde nüfusun gelir dağılımını ele alınacak.

Tablo 11: Türkiye'de %20'lik Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmaları (1963-2011)

Hanehalkı Yüzdeleri	1963	1987	1994	2002	2004	2007	2007	2008	2009	2010	2011
En Düşük %20	4.5	5.2	4.9	5.3	6	5.1	5.8	5.8	5.6	5.8	5.8
İkinci %20	8.5	9.6	8.6	9.8	10.7	9.9	10.6	10.4	10.3	10.6	10.6
Üçüncü %20	11.5	14.1	12.6	14.0	15.2	14.8	15.2	15.2	15.1	15.3	15.2
Dördüncü %20	18.5	21.2	19.0	20.8	21.9	21.9	21.5	21.9	21.5	21.9	21.7
En Yüksek %20	57	49.9	54.9	50.1	46.2	48.4	46.9	46.7	47.6	46.4	46.7
Gini Katsayısı	0.55	0.43	0.49	0.44	0.40	0.43	0.41	0.41	0.41	0.402	0.404

Kaynak : (a) 1963 – Çavuşoğlu ve Hamurdan, Gelir Dağılımı Araştırması 1963, DPT, Ankara-1966'dan Aktaran: Özmuçur, a.g.e. s. 3 (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 11'e göre, Türkiye'de %20'lik hanehalkı gruplarının gelirden aldıkları paylar tabloda görülmektedir. İlgili verilere göre zamanla bu gelir gruplarında nasıl bir değişim olacağı göz önünde bulundurulabilir. Gelir grubu olarak en düşük %20'nin aldığı pay, en yüksek %20'nin aldığı paya oranla çok düşük kalmıştır. Gelir dağılımına bakacak olursak 2004 yılı Türkiye'de gelir adaletinin en iyi olduğu yıl olarak gözükmektedir. Fakat, en yüksek gelir grubu %20'nin en düşük gelir grubu %20'nin gelirinden neredeyse yedi katı fazla olarak karşımıza çıkar. Bu açıdan baktığımızda 2004 en adaletli yılımız olsa da gelir dağılımı açısından önemli bir çarpıklık olduğunu söyleyebiliriz.

Ayrıca 1987 yılına oranla 2004 yılı gelir dağılımı son yıllardaki tüm verilere göre incelenirse bir miktar düzelme olmuştur. 2004 yılından 2011 yılına doğru yaklaştığımızda gelir dağılımı adaletinde az da olsa bozulmanın yaşandığı dikkat çekmektedir. 2004 yılında geliri en düşük bölüm ile en yüksek bölüm arasındaki oran yedi de bir olarak karşımıza çıkarken 2011 yılında bu oran sekizde bire çıkmıştır. Gini katsayılarını incelediğimizde gelir dağılımında adaletin en iyi olduğu yıl 0.40 ile yine 2004 yılı olarak görülmektedir. Bu orana en yakın oran 2010 yılında 0.402 ile kaydedilmiş ancak 2011 yılında bu oran 0.404 olmuş ve adalet az da olsa yine bozulmuştur.”⁶²

“Bilindiği üzere Gini katsayısı sifıra yaklaştıkça adaletlidir. Gini katsayısına yeniden bakacak olursak gelir dağılımı adaletinden en uzak olan yıl 0.55 oranıyla 1963 yılı olarak belirlenmiştir. Uzun bir perspektifte ele alırsak geçmişten günümüze doğru adaletin düzeldiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak son dönemde önemli bir düzelme görülmemiştir. Gini katsayısı 0.20’ nin altındaysa adaletsizlik az, 0.20-0.50 arası adaletsizlik orta, 0.50’den fazlaysa adaletsizlik çoktur. Türkiye’de 0.404 ‘ lük oranla adaletsiz orta düzeyde yer almaktadır. Dünya ülkelerinde gini skoru 0.50 ila 0.25 dolaylarında seyretmektedir. Kuzey ülkelerinde ise gini skoru 0.25 ila 0.30 civarındadır. Eski sosyalist ülkelerin çoğunda da buna yakın oranlar çıkmaktadır. Gelişmiş ülkeler arasında gelir dağılımı en iyi olan ülke 0.28’ lik oranla Almanya’dır. Bu oran İngiltere’de 0.34, ABD ‘ de ise 0.40 - 0.41 civarındadır. OECD Raporuna göre ülkemiz açısından kötü bir sonuç da şudur ki ; Türkiye üyesi olduğu OECD ülkelerinde en kötü gelir dağılımı oranı ile üç ülke arasındadır; bu oran Türkiye’de 0.40, Meksika’da 0.48, Şili’de0.50 dolaylarındadır.”⁶³

⁶² DİE , *1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Sonuçları* , D.İ.E. Ankara, Eylül 1997

⁶³ DİE, *Haber Bülteni, Hane Halkı Bütçe Anketi, Gelir Dağılımı Sonuçları 2003*, Çevrimiçi: <http://www.die.gov.tr> (10.10.2015)

“Gelir dağılımının arka yüzünü incelediğimizde günümüz Türkiye’sini biraz aydınlatacak olursak, TÜİK 2011 yılında aşağıda detayı verilen bazı saptamalarda bulunmuştur :

- 1-Yıl itibariyle hane halkı geliri 24.343 TL.
- 2-Yıl itibariyle payın büyük kısmını %45 ile ücret ve maaş gelirleridir.
- 3-Nüfusa göre %60’lık kesim kendine ait konutta oturmaktadır.
- 4-Nüfusun %16,1 ‘i yoksulluk sınırının biraz üstünde yer almaktadır.
- 5-Nüfusa göre %62’lik kesimde taksitli borç, %26’dan fazlasındaysa yüklü miktarda borç bulunmaktadır.
- 6-%87’lik kesim “evinden uzak şekilde 1 hafta tatil” yapamamaktadır.
- 7-Nüfusun %68’e yakını “beklenmedik giderleri” karşılayamamaktadır.
- 8-Nüfusun %80’inin biraz üzerindeki bölümde “yıpranmış ve eskimiş eşyalarını” değiştirememektedir.
- 9- Nüfusun %60,2’lik kısmı “iki gün arayla et içeren yemek” yiyememektedir.
- 10- TÜİK 2008 yılı sonuçlarına göre :
- 11- Ortalama yıllık hane halkı geliri 10.298 \$.
- 12- Nüfusun %57’si kendine ait konutta oturmaktadır.
- 13- Nüfusun %17,1 ‘i yoksulluk sınırının biraz üzerinde yer almaktadır.
- 14- Nüfusun % 58’nin taksitli ödemesi ve borcu, %25’i ise çok ağır borç yükü altındadır.
- 15- %88,8 ‘lik kısım “evinden uzak olarak 1 hafta tatil” yapamamaktadır.
- 16- Nüfusun %71,1’i “beklenmedik giderleri” karşılayamamaktadır.
- 17- Nüfusun %82,2’ si “yıpranmış ve eskimiş eşyalarını” değiştirememektedir.
- 18- Nüfusun %58,7’lik kısmı “iki günde bir etli yemek” yiyememektedir.
- 19- Nüfusun %41’i “evin ısıtma ihtiyaçlarını” yeterince karşılayamamaktadır.
- 20- TÜİK 2005 yılı sonuçlarına göre :
- 21- Yıl olarak hane halkı geliri 11.394TL.
- 22- Yıllık gelir dağılımında en yüksek pay %39,2 ile maaş ve ücret gelirleridir.
- 23- Nüfusun %55’i kendine ait konutta oturmaktadır.
- 24- Nüfusun %20,5’i yoksulluk sınırının biraz üzerinde bulunmaktadır.
- 25- Nüfusun %65’lik kısmı “iki gün arayla etli yemek” yiyememektedir.”⁶⁴

⁶⁴ TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları 2006-2011, (http://www.tuik.vgov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 01.05.2016)

Tablo 12: Türkiye’de Kentteki Hanehalkının %20’lik Kullanılabilir Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmaları

Hane Halkı	1987	1994	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011
En az %20	5,4	4,8	5,5	6,4	5,5	6,2	6,1	6,0	6,3	6,2
İkinci %20	9,3	8,2	9,7	10,8	10,3	11,0	10,7	10,7	11,0	10,8
Üçüncü %20	13,6	11,9	13,9	15,2	15,0	15,3	15,3	15,0	15,3	15,2
Dördüncü %20	20,7	17,9	20,5	21,4	21,8	21,2	21,9	21,1	21,6	21,5
En yüksek %20	50,9	57,2	50,4	46,1	47,5	46,2	46,0	47,3	45,7	46,2
Gini Katsayısı	0,44	0,51	0,44	0,39	0,392	0,375	0,376	0,38	0,370	0,376

Kaynak : (a) 2004 yılındaki Hanehalkı Bütçe Anketi sonuçları, TÜİK HaberBülteni Sayı: 37, 27.02.2006, (<http://www.tuik.gov.tr>) (b) TÜİK Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları %20’lik Gelir Dağılımı (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişme Tarihi: 01.05.2016)

Yukarıdaki tabloda, Gini katsayısına göre en iyi olan yıl 2010 yılıdır. Gini katsayısının en yüksek olduğu zaman 1994 yılıdır. Gelir dağılımı gruplarına bakarsak kentlerde birinci grubun en yüksek olduğu zaman 2004 yılıken en yüksek grubun en düşük olduğu zaman 2010 yılı olarak karşımıza çıkmaktadır. Uzun perspektifte gelir dağılımında bir düzelleme olduğu söylene de 2010 yılından 2011 yılına geçtiğimizde Gini katsayılarına göre çok az da olsa bir bozulma olduğu gözlerden kaçmamaktadır.⁶⁵

⁶⁵ TÜİK 1987-2011 Kentteki Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları %20’lik Gelir Dağılımı (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 13: Türkiye’de Kırsaldaki Hanehalkının %20’lik Kullanılabilir Kişisel Gelir Dağılımı Araştırmaları

Hane Halkı	1987	1994	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011
En düşük %20	5,2	5,6	5,2	6,3	5,6	6,4	6,5	6,1	6,2	6,1
İkinci %20	10	10,1	10,3	11,2	10,2	11,1	10,8	10,9	11,0	10,9
Üçüncü %20	15	14,8	14,7	15,8	15,3	16,0	15,6	15,9	15,7	15,7
Dördüncü %20	22	21,8	21,7	22,7	22,6	22,3	22,5	23,1	22,8	22,5
En yüksek %20	47,8	47,7	48	43,9	46,3	44,2	44,5	44,0	44,3	44,8
Gini Katsayısı	0,42	0,41	0,42	0,37	0,39	0,373	0,37	0,364	0,361	0,369

Kaynak : (a) 2004 Hanehalkı Bütçe Anketi Gelir Dağılımı Sonuçları, TÜİK Haber Bülteni Sayı: 37, 27.02.2006, (<http://www.tuik.gov.tr> 05.08.2006)

Yukarıdaki tabloya göre Türkiye’de kırsaldaki hane halkının %20lik gelir dağılımı araştırmasını inceleyecek olursak gelir dağılımının en iyi olduğu yıl Gini katsayısına göre 2010 yılıdır. Gini katsayısının ve gelir dağılımının en kötü olduğu yıllar ise 1987 ve 2002 yıllarıdır. En düşük %20’lik alanı en yüksek olan yıl 6,5 ile 2008 yılıdır. En yüksek %20’lik grubu en düşük olan yıl ise 43,9 ile 2004 yılıdır. Uzun perspektifte incelediğimizde gelir dağılımında düzelme olmuştur ancak 2010 yılından 2011 yılına geçtiğimizde gelir dağılımında az da olsa bozulma meydana gelmiştir.⁶⁶

⁶⁶ TÜİK 1987-2011 Kırsaldaki Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları %20’lik Gelir Dağılımı (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24)(Erişim Tarihi:12.03.2016)

3.8.2. Türkiye’de Fonksiyonel Gelir Dağılımı

TÜİK 1994-2004 yıllarındaki tabloda gelir türlerinin kullanımına göre analizi incelenmiştir:

Tablo 14: Hanehalkının Kullanılabilir Yıllık Gelirinin Türlerine Göre 1994-2004 Dağılımı

Gelir Türleri	1994	2002	2003	2004
Toplam	100	100	100	100
Maaş ve Ücret	23,7	35,8	38,7	38,7
Yevmiye	4,6	2,9	3,1	3,5
Toplam Müteşebbis	42,4	34,5	32	31,8
Tarım	39,3	38,2	30,7	29,5
İmalat	10,4	9,7	12,4	12,4
İnşaat	4,1	3,8	4,1	3,8
Ticaret	33,9	28,3	32,7	32,1
Hizmet	12,2	20,1	20,1	22,2
Mülk Geliri	19,3	9,3	6,2	4,8
Gayrimenkul	60,2	47,3	57,7	54,7
Menkul Kıymet	39,8	52,7	42,3	45,3
Transfer	10	17,5	20	21,2
Devletten	69,2	81,3	87,3	86,5
Yurtdışından	14,2	5,1	3	4
Diğer	16,5	13,6	9,7	9,5

Kaynak : TÜİK, 2005 Hanehalkı Bütçe Araştırması, 2005 Gelir Dağılımı Sonuçları, Sayı:207, 25 Aralık 2006, (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=408>) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Yukarıdaki 1994-2004 yılı araştırmalarına göre ücret geliri elde edenler toplam gelir içindeki payın 1994’te 28,3’ünde iken 2004 yılında %42,2’ye yükselmiştir. Bu artışta ücretlerdeki artıştan daha çok, çalışan sayısındaki artış etkili olmuştur. Aynı yıllar itibariyle toplam müteşebbis gelirleri %42,4’ten %31,8’e gerilemiştir. Müteşebbis gelirlerinde tarım, inşaat ve ticaret sektörlerinin paylarında düşme olurken imalat ve hizmet sektörlerinin gelir payları artmıştır. 2004 yılı mülkteki gelirin toplam net gelirden aldığı oran 1994 yılına göre 14,5 puan azalarak %4,8 olmuştur. Meydana gelen bu fark, anket yöntemindeki değişiklikten kaynaklanmıştır.

1994 yılında kira geliri mülk gelirleri içindeyken 2002 yılında fert gelirlerine dahil edilmiştir. Tablo 15’de menkul kıymet gelirlerinin mülk gelirlerindeki payı 1994’te %39,8’den 5,5 puan artışla 2004’te %45,3 e yükseldiği görülmektedir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye için de para borsanın ilerleyişi ve reel faizin cazip seviyelerde olması bu sonucu yaratmıştır. Aynı dönemde transfer gelirlerinin toplam gelirdeki payı 11,2 puan artarak 2004’te %21,2 olmuştur. Emekli sayısındaki önemli artış burada etkili olmuştur.

Tablo 15: Hanehalkının 2006 Yılındaki Gelirlerinin Türlerine Göre %20 ‘lik Dağılımı

Gelir Türleri	Toplam	%20 (1.)	%20 (2.)	%20 (3.)	%20 (4.)	%20 (5.)
Toplam	100	100	100	100	100	100
Ücret Maaş	40,8	23,0	38,5	42,0	44,0	41,0
Yevmiye	3,7	24,8	11,4	5,2	2,6	0,7
Müteşebbis	24,2	25,6	23,1	18,9	19,5	27,7
Tarım	7,1	17,0	11,1	8,6	7,2	5,2
Tarım harici	17,1	8,6	12,0	10,3	12,3	22,5
Gayrimenkul	3,1	1,2	1,1	1,6	2,3	4,4
Menkul	6,1	2,9	3,9	4,3	5,4	7,5
Sosyal Transf.	17,8	13,3	15,9	22,8	21,7	15,4
Emekli, dul, yetim aylığı	16,9	7,5	14,0	21,9	21,0	15,1
Diğer Sosyal Transferler	0,9	5,8	1,9	0,9	0,7	0,4
Hanelerarası transfer	2,9	7,7	4,5	3,3	2,9	2,1
Diğer gelir	1,5	1,5	1,4	1,9	1,7	1,2

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2011
(http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişme Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 16: Hanehalkının 2010 Yılındaki Gelirlerinin Türlerine Göre %20 'lik Dağılımı

Gelir Türleri	Toplam	(1) %20	(2) %20	(3) %20	(4) %20	(5) %20
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ücret maaş	43,7	25,3	37,5	43,7	44,0	46,6
Yevmiye	3,6	20,6	10,2	5,4	2,7	0,6
Müteşebbis	20,2	23,6	21,7	17,1	18,2	21,3
Tarım	6,3	14,7	10,8	7,2	6,9	4,2
Tarım harici faaliyet	13,8	8,9	10,9	9,9	11,3	17,1
Gayrimenkul	4,2	1,3	1,7	2,0	3,2	6,0
Menkul Kıymet	4,5	2,9	3,0	3,2	3,7	5,6
Sosyal Transfer	20,5	18,8	20,4	24,4	24,8	17,6
Emekli, dul, yetim aylığı	18,6	9,1	16,3	22,2	23,3	17,0
Diğer Sosyal Transferler	1,8	9,6	4,2	2,2	1,5	0,7
Hanelerarası transferler	3,1	6,4	5,0	3,9	3,2	2,2
Diğer gelirler	0,2	1,1	0,4	0,3	0,2	0,0

Kaynak : TÜİK, Yaşam ve Gelir Koşulları 2006-2011 ([http://www.tuik.gov.tr/ VeriBilgi.do?alt_id=24](http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24))
(Erişme Tarihi : 12.03.2016)

Hanehalkı kullanılabilir gelirlerinin türlerine göre %20 'lik gelir dağılımı aşağıdaki şekilde Tablo 15 ve Tablo 16'daki veriler 2006 ve 2011 yılları kapsamında analiz edilmiştir.

1. Maaş ve ücret göz önüne alındığında toplam gelirden en fazla orana sahiptir. 2010 yılı birincil %20'lik alanın en fazla olduğu yıldır ve adalet daha iyidir.
2. Müteşebbis gelirlerinin en fazla olduğu yıl ise 2006 yılıdır. Gruplar arasındaki gelir dağılımı müteşebbis gelirleri için adaletlidir diyebiliriz. Müteşebbis gelirlerinden 2006 ve 2007 yılları hariç hep birinci gruptaki %20lik kısım daha fazla gelir elde etmiştir.
3. Tarım gelirlerini incelediğimizde 7,1 oranla en fazla toplam gelirden yer ayrılan yıl 2006 yılıdır. Tarım alanında adalet iyi sayılabilecek düzeyde diyebiliriz ve birincil gelirdeki %20'lik kısım diğer gruplardan daha fazladır.
4. Tarım dışı faaliyetlerin toplam gelirden en fazla aldığı pay ise 2006 yılına aittir.
5. Sosyal transferlerin toplam gelirden ne kadar pay aldığını incelediğimizde en yüksek payı 20,5 ile 2010 yılı ilk sıradadır.
6. Emekli, dul, yetim aylıklarına bakarsak 18,6 ile 2010 yılı ilk sıradadır.
7. Diğer sosyal transferlerde, 2010 yılı 1,8 oranla ilk sıradadır ve 2006 yılına göz attığımızda bu oran 1,5 seviyesine düşmüştür. Sosyal transferler çoğunlukla birinci bölümde bulunan %20 lik bölüme yapılmaktadır.
8. Aynı zamanda diğer sosyal transferler 2006 yılında 0,9 ike 2010 yılında toplam 5 yılda iki katı artarak, 1,8e çıkmıştır, sosyal devlet anlayışının hakim olduğu buradan anlaşılmaktadır.
9. Son olarak diğer gelirlere göz atacak olursak, 1,5 ile 2006 yılı toplam gelirden en fazla orana sahiptir. 2006 yılından sonra günümüze doğru bu oranda azalmalar meydana gelmiştir. Diğer gelirlerden en fazla yararlanan grup birinci %20'lik kısım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 17: 1994 Yılında Hanehalkı Bireylerinin Esas İşteki Durumlarına Göre Gelirleri

Esas işteki durum	Hane halkı %	Gelir %	Ortalama gelir (milyon TL)
Ücretli-Maaşlı	27,8	35,1	75,3
Yevmiyeli	9,3	5,8	38,1
Kendi Hesabına	24,0	37,0	93,5
İşveren	3,7	21,1	336,0
Ücretsiz Aile İşçisi	35,1	-	-
Toplam	(100) 24557,4	(100) 1462,9	(100) 59,6

Kaynak : DPT, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımı İyileştirmesi ve Yoksulluk İle Mücadele ÖİK Raporu, Ankara, 2001, s.14, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/eko-nomi/gelirdag/oik610.pdf>(Erişme Tarihi 12.03.2016))

Yukarıda görülen Tablo 17’de 1994 yılı için ortalama yıllık gelirin çalışanların işteki durumuna göre bölüşümü incelenmiştir. TÜİK tarafından 1994 yılında gerçekleştirilen gelir dağılımı araştırması diğer çalışmalarla kıyaslandığında daha dar kapsamlı olmasına rağmen gelir dağılımı konusunda bilgi vericidir. Tablo 17’ye göre %35,1 gibi bir oranla nüfusun en büyük payını oluşturan iş durumu ücretsiz aile işçiliğidir. Ücretli kesim ise nüfusun %27,8’ini oluşturmaktadır. Buradan 1994 yılı için Türkiye’de ücretli kesimin yeterince büyüyememiş olduğu görülmektedir. Ancak ücretli kesimin istihdam içindeki payı gelişmiş ülke olma kriterlerinden biridir. Aynı verilere gelişmiş ülkeler için bakıldığında, ücretli kesimin istihdam içindeki payının %80 - %90 dolaylarında olduğu görülmektedir.

Türkiye’de işçileşmenin yeterli düzeylere ulaşamamasında ücretsiz aile işçiliği önemli yer tutmaktadır. Gelişmiş ülkelerde de ücretsiz aile çalışanları söz konusudur ancak nüfus içindeki oranları çok düşüktür. Türkiye’de kırsal kesimde çalışan nüfusun görece çok olması nedeniyle özellikle bu alanda çalışan ücretsiz aile işçilerinin nüfus içindeki oranı yüksektir. 1994 yılı için Türkiye nüfusunun % 35,1 ini oluşturan ücretsiz aile işçiliğinin 1990 yılında AB nüfusunun ortalama %2,7’si civarındadır.

Tablo 18: Türkiye’de Hanehalkı Bireylerinin Esas İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Gelirleri

(Türkiye) Esas İşteki Durum	2003 (Gelir milyon TL)	2004 (Gelir milyon TL)	2005 (Gelir YTL)
Toplam	5297	5827	6264
Ücretli-Maaşlı	6520	7220	8007
Yevmiyeli	2424	2464	2886
Kendi Hesabına	5913	6800	7240
İşveren	17754	20268	20088

Kaynak : (a) TÜİK, 2005 Hanehalkı Bütçe Araştırması, “2005 Gelir Dağılımı Sonuçları”, Sayı:207, 25 Aralık 2006, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=408>,

(b) DPT, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımın İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu, Ankara, 2001, s.14, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelir-dag/oik610.pdf>), (Erişim Tarihi 12.03.2016)

Tablo 19: Kentteki Hanehalkı Bireylerinin Esas İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Gelirleri

(Kentte) Esas İşteki Durum	2003 (Gelir milyon TL)	2004 (Gelir milyon TL)	2005 (Gelir YTL)
Toplam	7102	8028	8008
Ücretli-Maaşlı	6845	7431	8392
Yevmiyeli	2641	2889	3159
Kendi Hesabına	7221	9041	9054
İşveren	18507	23467	23108

Kaynak : (a) TÜİK, 2005 Hanehalkı Bütçe Araştırması, “2005 Gelir Dağılımı Sonuçları”, Sayı:207, 25 Aralık 2006, (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=408>),

(b) DPT, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımın İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu, Ankara, 2001, s.14, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelir-dag/oik610.pdf>), (Erişim Tarihi 12.03.2016)

Tablo 20: Kırsaldaki Hanehalkı Bireylerinin Esas İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Gelirleri

(Kırsal) Esas İşteki Durum	2003 (Gelir milyon TL)	2004 (Gelir milyon TL)	2005 (Gelir YTL)
Toplam	3366	3464	3841
Ücretli-Maaşlı	5309	6360	6560
Yevmiyeli	2105	2002	2534
Kendi Hesabına	5327	5776	6398
İşveren	15895	11427	12855

Kaynak : (a) TÜİK, 2005 Hanehalkı Bütçe Araştırması, “2005 Gelir Dağılımı Sonuçları”, Sayı:207, 25 Aralık 2006, (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=408>), (b) DPT, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu, Ankara, 2001, s.14, (http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelir_dag/oik610.pdf), (Erişme Tarihi 12.03.2016)

Tablo 18, tablo 19, tablo 20’yi incelediğimizde 2003, 2004, 2005 yıllarında hanehalkı bireylerinin esas işteki durumlarına göre yıllık kentte, kırdada ve Türkiye genelindeki ortalama gelirleri gösterilmektedir. Tabloya göre 2003 yılında 5.297 Milyon TL olan esas işten elde edilen yıllık gelir ortalaması 2005 yılına varıldığında 967 YTL artarak 6.264 YTL’ye ulaşmıştır. Esas işten elde edilen yıllık ortalama geliri kentsel ve kırsal alanlar için ayrı olarak incelediğimizde 2005 yılında kentsel alanlarda elde edilen yıllık ortalama gelirin kırsal alan gelirinin yaklaşık 2,2 katı olduğu görülmektedir.

3.8.3. Türkiye’de Bölgesel Gelir Dağılımı

Türkiye’de bölgelerdeki gelir dağılımı ilk önce Kişi Başına Düşen Milli Geliri, GSYH dağılımına göre araştırılmıştır.

Tablo 21: Bölgelere Göre Kişi Başına GSYİH (1987 Fiyatlarıyla TL)

Bölgeler	1990	1992	1994	1996	1998	1999	2000
Akdeniz	1.481.551	1.453.896	1.452.261	1.554.081	1.712.882	1.617.706	1.607.672
D.Anadolular	615.865	626.713	643.754	647.481	673.339	656.732	635.411
Ege	1.822.911	1.856.538	1.918.373	2.103.466	2.280.039	2.117.534	2.234.412
G.Anadolular	890.773	918.768	853.544	888.899	989.641	902.960	925.812
İç Anadolu	1.364.712	1.424.737	1.427.576	1.549.648	1.708.810	1.623.860	1.650.019
Karadeniz	1.001.788	1.077.467	1.063.647	1.213.393	1.366.704	1.326.361	1.279.616
Marmara	2.274.373	2.309.062	2.169.458	2.457.502	2.667.003	2.472.951	2.621.463
K.Ö.Y Top.	835.034	881.477	874.476	955.701	1.031.706	990.854	960.463
Türkiye	1.487.082	1.530.808	1.507.540	1.670.657	1.829.755	1.719.559	1.760.856

Kaynak : (a)-DİE, İstatistiksel Bölgelere ve İllere Göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 2001, Ankara–2003, <http://www.die.gov.tr / TURKISH / SONIST/ GSYIH/ 160503t.html> (05.08.2006)

(b)-Taner Kvasoğlu, Ahmet Kındap, Hasan Şanalımış, Bülent Dinçer, İstatistiki Bölge Birimlerine Göre Çeşitli Göstergeler, DPT, Ankara, Nisan 2003, Tablo 10 <http://ekutup.dpt.gov.tr/ bolgesel/ gosterge/ 2003/10.xls>, (Erişme Tarihi 12.03.2016)

(c)-<http://www.dpt.gov.tr/ bgyu/ bgr/ eg/kbgsyih87.htm> 05.08.2006 (Erişme Tarihi 12.03.2016)

“Yıllarına ait veriler TÜİK web sitesindeki “Ulusal Hesaplar – Harcama Yöntemi ile GSYİH 1987 Fiyatlarıyla” ve “Bölgesel İstatistikler ve Projeksiyonlar – Yıl Ortası Nüfus Tahminleri” verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bölgesel gelir dağılımını 1987 yılı fiyatlarıyla kişi başına GSYİH olarak incelediğimizde; Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu'nun en düşük gelirli bölgeler, Marmara ve Ege bölgelerinin ise en yüksek gelirli bölgeler olduğu anlaşılmaktadır. Marmara bölgesinin kişi başına gelirinde 1990 yılından 2005 yılına %17,5 ile en az artış olmuştur. Bunu %26 ile Güney Doğu Anadolu bölgesi, %27,2 ile Akdeniz bölgesi, %28,4 ile Doğu Anadolu bölgesi takip etmiştir. Kişi başına gelirden en fazla artış %70,1 ile Karadeniz bölgesinde gerçekleşmiş, bunu %52 ile İç Anadolu bölgesi, %42,9 ile Ege Bölgesi takip etmiştir. Karadeniz bölgesinin nüfusunda son yıllarda meydana gelen azalışlar (2005’de binde 4,2 ve 2004’de binde 3,7 gibi) bu bölgenin kişi başına GSYİH’sında etkili olmuştur. Kalkınmada öncelikli yörelerde kişi başına gelir 1990’a göre 2000 yılında %10 artmıştır. Aynı dönemde Doğu Anadolu’da %0,7; Akdeniz bölgesinde %1,1; Güney Doğu Anadolu bölgesinde %1,6 ve Marmara bölgesinde %1,9 ile kişi başına gelir artışı bu oranın çok altında kalmıştır.”⁶⁷

Kalkınmada öncelikli yörelerde devletçe uygulanan vergi ve diğer teşviklerin, yeterli görülmesi bile bu açıdan bakıldığında diğer bölgelere göre daha olumlu sonuç yarattığı anlaşılmaktadır. Marmara bölgesinde kişi başına gelirin 16 yılda sadece %17,5 artması ile geliri en az artan 4 bölge içinde ilk sırada yer alması, bu bölgeye Doğu, Güney Doğu Anadolu ile çevre bölgelerden gelir düzeyi çok düşük kişilerin göç etmesi ile de açıklanabilir.⁶⁸

⁶⁷ Umut Hallaç ve Yeşim Küstepeli, *Türkiye’de Bölgesel Gelirin Yakınsaması: Gelir Dağılımı Açısından Bir Değerlendirme*, İzmir, 2004,s.155

⁶⁸ TÜİK, Bölgesel İstatistikler, *Nüfus İstatistikleri ve Projeksiyonlar*, www.tuik.gov.tr, (15.02.2016)

Aşağıdaki Tablo 22'de 3 yılın istatistiksel yöntemlerle birleştirilmiş ve ulaşılan bölgesel düzeyde tüketim harcamaları ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir. Bölgeler dışında İstanbul da gelir grubunda çok yüksek bir kısmı içinde bulundurduğundan tabloda yer verilmiştir.

Tablo 22 : Bölgelere Göre Hanehalkı Tüketim Harcamaları 2003- 2004- 2005

Bölge	Toplam	Gıda ve Alkolsüz İçecek	İçecekler Sigara ve Tütün	Giyim ve Ayakkabı	Konut ve Kira	Sağlık	Ulaştırma	Eğlence ve Kültür	Eğitim
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Akdeniz	11.8	12.7	11.7	12.1	10.4	12.1	14.4	9.8	11.2
Batı Anad.	11.8	10.2	11.0	11.6	12.1	11.4	11.9	17.2	16.8
Batı Karad.	5.4	6.7	5.3	5.1	5.0	4.3	4.3	4.1	4.2
Batı Marm.	4.3	4.4	5.3	4.3	4.3	4.4	4.1	4.1	4.4
Doğu Karad.	3.9	4.6	3.8	4.3	3.3	4.4	3.5	4.0	4.8
Doğu Marm.	9.2	8.9	10.5	9.5	9.0	7.5	9.3	8.6	6.9
Ege	15.6	14.5	16.8	15.5	15.9	14.2	16.8	19.0	14.6
G.A.B	4.7	6.9	4.7	6.0	3.8	4.1	2.7	2.8	2.7
K.Doğu And. Böl	2.1	2.8	2.4	2.7	1.8	1.1	1.5	1.3	1.2
Orta Anadol.	4.8	5.7	6.3	5.4	4.5	3.3	3.7	3.3	4.2
O.Doğu Anadol.	3.2	4.2	3.1	4.3	2.8	2.0	2.0	2.3	1.8
İstanbul	23.2	18.4	19.2	19.2	27.1	31.2	25.7	23.5	27.2

Kaynak : TÜİK, 2003-2004-2005 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Bölgesel Sonuçları, Sayı:84, 30 Mayıs 2007 (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1890>), (Erişme Tarihi:12.03.2015)

Bu veriler değerlendirildiğinde tüketim harcamasının %23,2'lik kısmı İstanbul'da oturanlar tarafından gerçekleştirilirken, Ege Bölgesi %15,6'lık oranla ikincidir. Harcamaların % 2,1'i ise Kuzey Doğu Anadolu Bölgesi'ne aittir. Bölgedeki harcamalara bakıldığında, Güneydoğu Anadolu % 38,4 oranla gıda ve alkolsüz içecekler yer alır, en düşük pay ise %1,1 ile eğitim hizmetleridir. İstanbul Bölgesi'nde en yüksek pay %31,2 ile konut ve kira harcamalarıyken, gıda ve alkolsüz içecekler grubu %20,7 oranıyla ikinci sırada yer alır. Konut, sağlık, lokanta ve otel harcamalarında en yüksek pay İstanbul Bölgesi iken, ulaştırma harcamalarında Akdeniz Bölgesi, eğitim harcamalarında ise Batı Anadolu Bölgesi en yüksek payı alır.

“Doğu Anadolu bölgesi batıya göre geri kalmıştır ve bu da göçlere neden olmakta, bununla birlikte güvenlik gibi bir çok sorun yaşanmaktadır. Dünyanın bütün bölgelerinde bu farklılıklar görülebilir ancak Türkiye'deki terör olaylarının temelini oluşturan bir etken olarak kabul edildiğinden bizde yaşanan sorunlar yüksek boyuta çıkmaktadır.”⁶⁹

⁶⁹ Orhan Karaca, *Türkiye'de Bölgeler Arası Gelir Farklılıkları: Yakınsama Var mı?* Ekonomist Dergisi, Araştırma Bölümü, İstanbul, 2004, s. 10

Tablo 23: Hane Gelirlerinin, İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması ve Gelire Göre Sıralı %20' lik Dilimler Ayrımında Dağılımı (2003)

2003 Bölgeler	Toplam TL	1. %20	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20	Gini
İstanbul	47.161.094.072	6,4	10,1	13,7	19,3	50,5	0,43
Ege	24.749.670.741	6,6	11,1	15,2	21,9	45,2	0,38
Akdeniz	22.855.518.122	6,0	10,3	14,7	21,1	47,9	0,41
B.Anadolu	19.680.879.224	5,7	10,1	14,8	22,0	47,4	0,41
D.Marmara	16.157.831.642	6,8	10,9	14,9	21,1	46,4	0,39
B.Karadeniz	8.795.504.098	6,3	11,2	15,3	21,6	45,6	0,39
Orta Anadolu	8.509.918.108	7,5	11,7	14,9	20,3	45,7	0,38
B.Marmara	8.140.661.180	7,0	11,8	15,9	21,8	43,4	0,36
Güneydoğu Anadolu	7.442.527.860	7,1	11,6	15,6	21,8	43,9	0,36
D.Karadeniz	7.065.020.357	7,6	11,8	15,9	22,2	42,6	0,35
Ortadoğu Anadolu	5.703.783.630	6,5	11,4	16,2	23,5	42,4	0,36
Kuzeydoğu Anadolu	4.042.294.721	6,1	11,0	15,7	22,6	44,6	0,38

Kaynak : DİE 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi Sonuçları, 2004, (www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/HHGELTUK/061004/061004.xls) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 23'ü inceleyecek olursak 2003 Hane halkı bütçe anketi sonuçlarına göre toplam gelirin en büyük bölümü 47.161.094.072 TL ile İstanbul'a dağılmaktadır. Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu (Kuzeydoğu + Ortadoğu Anadolu) bölgelerine düşen gelir düzeyi ise diğer bölgelere oranla çok düşük düzeylerde. Bu bölgelerde Gini katsayılarının düşüklüğü, bu bölgelerde bulunan hanehalklarının gelir düzeylerinin birbirlerine yakın olduğunu, düşük fakat eşit gelir elde edildiğini

göstermektedir. Ancak yoksulluğun yoğun olarak görüldüğü bu bölgelerin toplam gelirden aldığı pay, gelir dağılımını olumsuz yönde etkilemekte, işsizlik ve düşük gelir nedeniyle buradan büyük kentlere göçlere neden olmaktadır. İstanbul'un Gini katsayısındaki yükseklik de (0.43), düşük gelir düzeyindeki bölgelerden göç alması ile açıklanabilecektir.

Tablo 24: 2006 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralanmış Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı

2006	(1) %20	(2) %20	(3) %20	(4) %20	(5) %20
Türkiye	5,1	9,9	14,8	21,9	48,4
İstanbul	6,7	11,3	15,6	21,7	44,65
B.Marmara	6,7	12,1	16,6	22,5	42,1
Ege	5,7	9,8	14,3	21,3	48,9
D.Marmara	6,8	10,9	15,0	20,8	46,6
B.Anadolu	6,0	10,3	14,7	21,0	48,1
Akdeniz	5,3	10,3	15,0	21,4	48,1
Orta Anadolu	7,6	12,0	16,5	21,7	42,2
B.Karad.	6,1	11,2	16,5	23,2	43,0
D.Karad.	6,6	11,2	15,9	21,8	44,5
K.D.Anad.	6,2	10,6	15,9	22,9	44,4
Ortadoğu Anad.	5,9	10,4	14,8	22,3	46,6
G.D.Anad.	6,4	10,6	14,8	21,7	46,5

Kaynak : TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları 2006-2011, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 25: 2007 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralanmış Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı

2007	(1) %20	(2) %20	(3) %20	(4) %20	(5) %20
Türkiye	5,8	10,6	15,2	21,5	46,9
İstanbul	8,3	12,0	15,9	20,4	43,5
Batı Mar.	7,6	13,2	17,0	22,2	40,0
Ege	6,7	11,2	15,5	21,8	44,8
Doğu Mar.	7,0	11,0	14,9	20,3	46,9
Batı Anad.	7,4	11,3	14,8	20,1	46,4
Akdeniz	6,0	10,3	14,7	20,5	48,5
Orta Anad.	8,0	12,1	16,4	22,6	40,9
Batı Kard.	7,2	12,1	16,0	21,0	43,7
Doğu Kard	7,5	12,5	15,8	21,7	42,5
Kuz.D.An.	5,9	10,1	15,5	22,1	46,5
OrtaD.An.	6,6	10,9	14,6	20,7	47,3
Gün.D.An.	7,1	11,9	15,8	20,4	44,7

Kaynak : TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları 2006-2011, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 26: 2008 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı

2008	(1) %20	(2) %20	(3) %20	(4) %20	(5) %20
Türkiye	5,8	10,4	15,2	21,9	46,7
İstanbul	7,3	11,8	15,6	21,3	44,0
Batı Mar.	7,1	12,5	17,0	23,0	40,4
Ege	6,3	10,8	15,6	22,1	45,2
Doğu Mar.	7,8	12,0	16,3	22,8	41,2
Batı And.	6,5	10,8	14,7	20,6	47,5
Akdeniz	7,1	11,0	14,8	20,6	46,5
Orta Anadolu	7,3	11,9	16,5	23,5	40,9
Batı Kard.	7,3	11,5	16,0	21,0	44,2
Doğu Kard.	6,8	11,4	15,9	22,5	43,4
Kuz. D. An.	5,6	9,5	14,4	21,0	49,5
Ort. D. An.	6,8	10,5	13,9	20,8	48,0
Gün. D. An.	6,7	10,8	14,9	20,7	47,0

Kaynak : TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları 2006-2011, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 27: 2009 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı

2009	(1) %20	(2) %20	(3) %20	(4) %20	(5) %20
Türkiye	5,6	10,3	15,1	21,5	47,6
İstanbul	7,6	11,7	15,5	20,5	44,8
Batı Mar.	6,7	11,6	16,1	22,6	43,0
Ege	6,7	11,1	15,4	21,6	45,3
Doğu Mar.	7,3	11,8	15,7	20,5	44,8
Batı And.	6,2	10,2	14,6	21,3	47,6
Akdeniz	6,6	10,6	14,7	20,8	47,4
Orta Anadolu	6,9	10,7	15,0	20,8	46,6
Batı Kard.	6,5	11,5	15,8	21,0	45,3
Doğu Kard.	7,0	12,0	16,0	21,4	43,5
Kuz. D. An.	6,0	10,1	14,8	22,4	46,8
Ort. D. And.	6,5	10,4	14,2	20,4	48,5
Gün. D. And.	6,0	10,5	14,6	21,3	47,7

Kaynak : TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları 2006-2011, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 28: 2010 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı

2010	1. %20	2. %20	3. %20	4. %20	5. %20
Türkiye	5,8	10,6	15,3	21,9	46,4
İstanbul	7,1	11,4	15,5	21,1	44,9
Batı Marm.	6,6	11,7	16,0	22,6	43,1
Ege	6,7	10,8	15,2	21,7	45,7
Doğu Marm.	7,6	12,4	16,3	21,5	42,2
Batı And.	6,6	11,5	15,9	22,2	43,8
Akdeniz	6,6	11,1	15,0	20,4	47,0
Orta Anadolu	7,1	11,7	15,9	21,4	43,8
Batı Kard.	6,8	12,1	16,8	22,3	42,0
Doğu Kard.	7,6	12,0	17,2	23,1	40,1
Kuz. D. And.	6,2	10,1	14,9	21,9	46,9
Ort. D. And.	6,4	10,2	14,0	20,2	49,2
Gün. D. And.	6,6	10,6	14,2	20,9	47,8

Kaynak : TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları 2006-2011, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 29: 2011 Yılında Hanehalkı Kullanılabilir Gelire Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar İtibariyle Sıralanmış Gelirin Dağılımı

2011	(1) %20	(2) %20	(3) %20	(4) %20	(5) %20
Türkiye	5,8	10,6	15,2	21,7	46,7
İstanbul	7,2	11,5	15,5	20,7	45,1
Batı Mar.	6,9	11,7	16,0	21,6	43,8
Ege	6,6	10,6	14,7	21,0	47,1
Doğu Mar.	8,1	12,5	16,4	21,9	41,0
Batı And.	6,6	10,9	15,8	22,4	44,3
Akdeniz	6,5	10,6	14,8	20,8	47,3
Orta And.	7,0	11,6	15,6	21,9	43,9
Batı Kard.	7,3	12,5	16,6	22,2	41,3
Doğu Kard.	8,0	12,4	16,5	22,3	40,8
Kuz.D. And.	6,6	10,8	15,2	21,5	46,0
Orta D.And.	5,9	10,0	14,0	20,6	49,5
Gün.D.And.	6,2	10,6	15,0	21,9	46,3

Kaynak : TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları 2006-2011, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 24, tablo 25, tablo 26, tablo 27, tablo 28, tablo 29'da yer alan verileri incelediğimizde bölgeler arasındaki hanehalkı gelirlerinin dağılımında dengesizlik olduğu açıkça görülmektedir. Marmara'nın doğusunun batısına oranla daha adil dağılıma sahip olduğu en şaşırtıcı veri olarak ise Güney Doğu Anadolu'daki dağılımın Marmara kadar dengesiz dağıldığı dikkat çekmektedir. 2006 yılından günümüze bölgelerdeki gelir dağılımında istikrar olduğunu söyleyemeyiz. Yıllar itibariyle değişiklikler meydana gelmektedir.

3.8.4. Türkiye'de Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörlerin milli gelirden ne kadar pay aldığını gösteren sektörel gelir dağılımı, ülkenin ekonomik gelişimi açısından da bilgi verir. Sektörlerin aldıkları payların bilinmesi sayesinde devlet uzun süreli planlar yapabilir ve geliştirmek istediği sektörleri seçerek yatırımlarını kaydırabilir. Her sektör toplam bazda kendi durumunu görme şansını da yakalar. Sektörel gelir dağılımı analizleri, ülkenin gelişmişlik düzeyleri hakkında bilgi vermektedir.⁷⁰

⁷⁰ Şevki Özbilen, *Maliye Politikası*, Ezgi Kitabevi, Bursa, 1998, s. 129-387

Gelişmiş ülkelerde, sanayi sektörü ön plandadır ve hizmet aşaması hakimken tarım düşük yer tutar, az gelişmiş ülkelere baktığımızda tarım önemli bir yer tutmaktadır, sanayi ise düşük seviyelerde istihdama sahiptir. Az gelişmiş ülkelerin en büyük göstergesi tarım sektöründeki yoğunluktur. Ülkelerin gelişmesi için bu istatistiklerden yapılacak değerlendirmeler çok önemlidir. Uygun politikalar seçilir ve uygulanır.⁷¹

Türkiye'deki sektörlerde ise 1990 yılından 2003 yılına kadar olan tarım, sanayi, hizmetler sektörlerini GSMH içerisindeki payları ve gelişme oranları bir bütün olarak aşağıda Tablo 32'de şekillendirilmiştir. Buna göre, Türkiye'de ekonomik krizlerin yaşandığı 1994 ve 2001 yılları ile Marmara depreminin yaşandığı 1999 yılı haricindeki yıllarda hizmetler sektörünün GSMH içerisindeki payının büyüdüğü görülmüştür. 2003 yılı itibariyle GSMH içerisinde tarımın payı %12,6 iken, sanayinin payı %29,9, hizmetler sektörünün payı %57,5 olmuştur. Bu oran 1990 yılında tarımda %16,3, sanayide %25,9 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son 13 yıl içerisinde GSMH' daki tarım sektöründen sanayiye olan kayma, buradan daha net bir şekilde görülmektedir. Sektörel gelir dağılımında son dönemlerde başka bir gösterge ise Hanehalkındaki Gelir Kaynağına Göre Tüketim Harcamaları'nın dağılımı araştırıldığında temel geliri ücret ve maaş geliri hanehalkları %25 ile en yüksek payı konut harcamalarına ayırmışlardır. 2005 yılı sonuçları ile 2004 yılında gerçekleştirilen araştırma sonuçları karşılaştırıldığında da; gıda harcamasına ayrılan aylık payın %26,4'ten %24,8'e düştüğü, buna karşılık ulaştırma harcamalarının %9,5'dan %12,6'ya yükseldiği görülmüştür.

⁷¹ Özbilen, **A.g.e.**, s.130

**Tablo 30: Gayri Safi Milli Hasıladaki Sektör Payları ve Gelişme Oranları
(1987 sabit fiyatları) Milyar TL**

Yıllar	GSMH	GSMH Gelişme %	Tarımın Payı %	Tarımdaki Gelişme %	Sanayi Payı %	Sanayideki Gelişme %	Hizmet Payı %	Hizmetlerde Gelişme %
1990	84.592	9,4	16,3	7,4	25,9	9,4	57,9	10,1
1991	84.887	0,3	16,1	-0,9	26,5	2,7	57,4	-0,5
1992	90.323	6,4	15,8	4,4	26,5	6,4	57,8	7,1
1993	97.677	8,1	14,5	-0,8	26,5	8,1	59	10,4
1994	91.733	-6,1	15,3	-0,9	26,6	-5,7	58,1	-7,5
1995	99.028	8	14,4	1,6	27,7	12,4	57,9	7,6
1996	106.080	7,1	14	4,1	27,7	7,1	58,3	7,9
1997	114.874	8,3	12,7	-1,8	28,1	9,9	59,2	10
1998	119.303	3,9	13,4	9,6	27,6	2	59	3,5
1999	112.044	-6,1	13,4	-6,1	27,9	-5,1	58,7	-6,6
2000	119.144	6,3	13,1	4	27,8	6	59	6,9
2001	107.783	-9,5	13,7	-4,4	28,5	-7,1	57,8	-11,9
2002	116.338	7,9	13,7	6,9	29,3	9,4	56,9	7
2003	123.165	5,9	12,6	-2,5	29,9	7,8	57,5	6,9

Kaynak : DPT, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımın İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu, Ankara, 2001, s.14, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelirdag/oik610.pdf>), DİE, Ulusal ve Uluslararası Seçilmiş Ekonomik Göstergeler, (<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSMH/101202t.html>), (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 31: Yıllar İtibariyle Sektörlerin GSMH ve İstihdamdaki Payları

Yıllar	Tarımın Gsmh'daki Payı	Tarımın İstihdamdaki Payı	Sanayinin Gsmh'daki Payı	Sanayinin İstihdamdaki Payı	Hizmetin Gsmh'daki Payı	Hizmetin İstihdamdaki Payı
2000	13,1	36,0	27,8	24,0	59,0	40,0
2001	13,6	37,6	28,5	22,7	57,8	39,7
2002	13,6	34,9	28,8	23,0	57,6	42,1
2003	12,5	33,9	29,3	22,7	58,2	43,4
2004	11,6	34,0	29,2	23,0	59,2	43,0
2005	11,4	29,5	28,9	24,7	59,7	45,8

Kaynak : TÜİK, Ulusal ve Uluslararası Seçilmiş Ekonomik Göstergeler, (<http://tuikap.p.tuik.gov.tr/ulusalgostergeler/tabloyilSutunGetir.do?durum=ackKapa&menuNo=20&altMenuGoster=1>), 05 Nisan 2008. TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Hanehalkı İşgücü Araştırmaları, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&ust_id=8) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 31’de, Türkiye’de sektörel gelir dağılımını açıklamaya yönelik yıllar itibariyle sektörlerin GSMH ve istihdamdaki paylarına ilişkin veriler gösterilmiştir. Tabloda görüleceği üzere, tarım sektöründe 2000 yılından sonraki ilk iki yıl için %0,5 artış göstermiş, 2005 yılına gelindiğinde %1,7 azalarak %11,4’e düşmüştür. Sanayi ve hizmetler sektörleri, 2000 yılından 2005’e GSMH ve istihdamdaki paylarını arttırarak; Sanayi GSMH’da %28,9 istihdamda %24,7’ye, Hizmetler GSMH’da %59,7 istihdamda %45,8’e çıkmıştır.

Aşağıdaki Tablo 32’ye göz atacak olursak 2002 yılında en fazla geliri açık ara toptan, perakende ve lokanta kategorisi oluştururken 2005 yılında imalat sanayi ve hizmetler sektörünün gelirleri toptan, perakende ve lokantanın gelirlerini yakalamıştır. Toplam iş gelirleri yıllar itibariyle düzenli olarak artış eğilimi göstermiştir. Tarım ve ormancılık ile madencilik sektöründe sadece azalma meydana gelmiştir. Yıllar itibariyle en fazla artışı ise imalat sanayi ve bayındırlık yapmış ve toplam gelirdeki tutarında yükselme meydana gelmiştir.

İncelememizde çalışan hanehalkı fertlerinin esas işlerinde hangi iktisadi faaliyet kollarında yıllık ne kadar iş geliri elde ettiği de araştırılmıştır. Buna göre iki ana yıl baz alınmıştır, böylece 2006 yılından iktisadi faaliyet kollarına göre bir yılda toplam ne kadar iş geliri elde ettiği ile kişinin 2010 yılında aynı faaliyet kolunda ne kadar iş geliri elde ettiği saptanmaya ve karşılaştırılmaya çalışılmıştır.

Tablo 32: Hanehalkının Çalışan Fertlerinin Esas İşteki İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Yıllık Kullanılabilir Esas İş Gelirleri

İş Kollarına Göre 15 ve üzeri yaş	2002	2003	2004	2005
Toplam İş Geliri	91.737.232.687	114.947.647.702	131.660.637.294	150.372.474.526
Tarım, orman	17.705.267.914	16.024.639.440	17.582.801.679	20.724.347.218
Madencilik	2.005.259.324	1.133.233.751	659.694.127	1.044.753.334
İmalat Sanayi	15.602.032.199	23.010.172.785	28.133.028.026	33.165.820.711
Elektrik, Gaz Ve Su	858.551.093	1.227.717.827	1.113.919.421	1.336.556.808
İnşaat ve Bayındırlık	4.997.081.229	6.333.892.014	7.066.263.113	8.670.978.236
Toptan, Perakende, Lokanta	21.309.025.074	28.603.818.307	32.597.092.223	36.057.500.916
Ulaştırma, Haberleşme, Depolama	8.085.728.223	8.151.853.643	9.950.663.579	10.823.737.175
Mali kurum, sigorta, Taşınmazlar	4.538.483.475	7.162.349.132	9.602.071.221	9.982.495.891
Sosyal kişisel hizmetler	16.635.804.157	23.299.970.803	24.955.103.906	28.566.284.237

Kaynak : TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları, İş Kollarına Göre Gelir Dağılımı 2002-2005, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 33: 2006 Yılı Hanehalkı Fertlerinin Esas İşteki Meslek Gruplarına Göre Yıllık Ortalama Esas İş Gelirleri (Türkiye, Kent, Kır)

2006	Türkiye Toplam	Türkiye Erkek	Türkiye Kadın	Kır Erkek	Kır Kadın	Kent Erkek	Kent Kadın
Toplam	8 754	9 297	6 453	6 968	3 719	10.269	7 452
Üst düzey md.	17 535	17 734	15 237	13.078	11.064	18.775	15.781
Prof. meslek	14 339	15 159	12 805	11.348	10.938	15.637	12.976
Yard.prof.mes.	11 403	11 977	9 749	8 573	8 373	12.245	9 892
Müşteri hiz.	8 913	9 876	7 458	7 734	5 750	10.160	7 625
Satış elemanı	6 943	7 319	5 079	6 392	3 860	7 517	5 217
Tarım hayv.	6 325	7 189	3 074	6 962	3 041	8 626	3 285
Sanatkarlar	6 750	7 278	2 141	5 868	2 513	7 645	2 049
Tesis makine	7 389	7 652	5 176	6 739	5 624	7 901	5 108
Niteliksiz işler	4 730	5 262	3 160	3 986	1 988	5 895	3 641

Kaynak : TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları, Meslek Gruplarına Göre Türkiye, Kent, Kırdaki Gelir Dağılımı 2006-2010, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 34: 2010 Yılı Hanehalkı Fertlerinin Esas İşteki Meslek Gruplarına Göre Yıllık Ortalama Esas İş Gelirleri (Türkiye, Kent, Kır)

2006	Türkiye Toplam	Türkiye Erkek	Türkiye Kadın	Kır Erkek	Kır Kadın	Kent Erkek	Kent Kadın
Toplam	12 558	13 202	10 034	9 894	6 022	14.624	11.097
Üst düzey md.	22 922	23 390	19 165	14.679	13.994	25.683	20.013
Prof. meslek	22 386	24 495	19 194	20.979	19.016	25.045	19.213
Yard.prof.mes.	15 888	16 848	13 083	13.905	15.379	17.301	12.951
Müşteri hiz.	12 599	13 695	11 082	14.118	7 658	13.648	11.364
Satış elemanı	10 431	11 356	6 904	9 284	7 030	11.825	6 881
Tarım hayv.	8 604	9 416	3 571	9 260	3 620	10.580	3 215
Sanatkarlar	9 360	10 064	3 389	8 375	3 275	10.425	3 418
Tesis makine	10 883	11 131	8 003	9 924	7 709	11.475	8 051
Niteliksiz işler	6 709	7 458	4 912	5 921	2 834	8 102	5 493

Kaynak : TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları, Meslek Gruplarına Göre Türkiye, Kent, Kırdaki Gelir Dağılımı 2006-2010, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

Tablo 33 ve tablo 34'ü inceleyecek olursak, meslek gruplarına göre yıllık ortalama iş gelirlerinde 2010 yılı en fazla toplam gelire sahip olduğumuz yıldır. Kanun yapımcılar ve üst düzey yöneticiler, profesyonel meslek mensupları, yardımcı profesyonel meslek mensupları ve sanatkarlarda 2006 yılından 2010 yılına doğru gelirlerde ciddi artışlar yaşanmaktadır. Nitelikli tarım, hayvancılık, su işleri çalışanları ve nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlarda ise 2006 yılından 2010 yılına doğru toplam gelirden bir istikrar yaşanmamaktadır. Genel olarak baktığımızda kent gelirleri Türkiye'de kır gelirlerine göre daha fazladır. Sadece nitelikli tarım, hayvancılık ve su işlerinde çalışanlarda kır kesimi kentten fazladır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ VE UYGULAMASI

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı iktisat politikasının beş temel amacından biri olan gelir dağılımı konusuna dikkat çekmek ve 1990 sonrası dönemde Türkiye’de gelir dağılımının nasıl bir görünüm arz ettiğini ortaya koymaktır.

Çalışmada şu sorulara cevap aranmaktadır:

- Bir ülkede gelir dağılımını etkileyen unsurlar nelerdir?
- Gelir dağılımı düzeldikçe bireyler ve toplum üzerinde ne gibi değişimler meydana gelmektedir?
- Türkiye’de 1990 sonrası bölgesel, fonksiyonel, bireysel ve sektörel gelir dağılımında ne gibi değişimler olmuştur?
- Gelir dağılımı politikalarını sınırlayan unsurlar nelerdir ve bunlara karşı hangi tedbirler alınmalıdır?

İktisat literatüründe önemli bir yere sahip olan gelir dağılımı hakkında çeşitli incelemeler yapılmakta, makaleler ile kitaplar yazılmaktadır. Gelir dağılımı bir toplumu karakterize eden en önemli göstergelerden biridir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi hakkında fikir sahibi olmak için incelenen başlıca göstergelerden biri gelir dağılımı verileridir. Gelişmiş ülkelerde, gelirin fonksiyonel dağılımında görece büyük olan payın ücretli kesim tarafından alındığı görülmektedir dolayısıyla bu ülkelerde geniş bir orta sınıf söz konusudur. Buna karşılık gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımındaki adaletsizlik gelir uçurumu şeklinde görülmektedir. Gelirin büyük bir bölümü faiz, kar ve rant geliri elde eden gelir grupları tarafından paylaşılırken ücret geliri elden eden kesim ise gelirin oldukça düşük bir payını elde eder. Diğer yandan gelir dağılımının adaletsiz oluşu talep yetersizliği doğurmakta ve işsizliğe yol açmaktadır. Bu gibi olumsuz sonuçları önlemek için gelirin, toplam talebin artmasını ve toplam arzı dengeleyebilecek bir düzeye çıkması için yeniden dağıtılması gerekir. Görüldüğü üzere yapılan bütün incelemeler gelir dağılımında adalet ve düzenin sağlanması amacına yöneliktir.

4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtları

İlk bölümde gelir dağılımının genel özellikleri üzerinde durulmuş ve gelir dağılımını etkileyen unsurlar bilimsel çerçeveye ele alınmaya çalışılmıştır. Tezin ikinci bölümünde gelir dağılımı adaletsizliği sorunu ile başa çıkmada devletin üstüne düşen en önemli vazifelerden uyguladığı politikalara ve bu politikalarda gereksinim duyduğu ilke ve araçlara ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Tezin üçüncü bölümünde Türkiye’de dönemler ayrımı yapılarak incelememize tarihsel bir devinim kazandırma amaçlanmıştır. Bu bağlamda 1923 den günümüze kadar toplamda beş dönemden oluşacak şekilde ekonomiye yön vermiş politikalar, birçok parametreye etkisi dokunacak olan finansal krizler ve para ile maliye politikalarının hayata geçirilmesinde önemli rol onaymış etmenler detaylıca ele alınmıştır. Son bölümde ülkemizdeki yüzdeler dilimlerin en zengin ile en fakiri arasındaki bu makasın açılmasında hangi ekonomi parametrelerinin sebep olduğuna ilişkin hipotezler ve bu hipotezlerin test edilmesinde uygulanan metotlar analiz edilmiştir.

Çalışmanın sınırlılıkları kapsamında önce gelir dağılımı kavramı üzerine açıklamalar aktarılmış bununla birlikte gelir dağılımının türleri, ölçülmesi, amaçları üzerinde durulmuştur. Ekonomik parametrelerden limitasyon çalışması yapılmış; para politikası unsurlarından faiz ve döviz politikaları olmak üzere iki unsurun, maliye politikası unsurlarından vergi ve transfer harcamaları olmak üzere diğer iki unsurun detaylıca gelir dağılımı adaletindeki etkileri hipotezler aracılığıyla karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise 1990 ve 2010 tarihleri arasında gelir dağılımı araştırmaları ve ülkemizde gelir dağılımına ilişkin çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır, hipotezler ışığında test edilmeye çalışılmıştır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada 1990 – 2000 Dönemi ile 2001-2010 Dönemi arasındaki gelir eşitsizliği değişkenlerinin ölçüm değerleri arasındaki farkın analizinde t testi kullanılmıştır. 1990 – 2000 Dönemi ile 2001-2010 Dönemi arasındaki gelir eşitsizliği değişkenlerinin makro ekonomik göstergeler , para politikaları ve maliye politikaları ile ilişkin çoklu modellenmesi amacı ile regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon modelin anlamlılığının test edilmesi amacı ile R^2 değeri ve Model geçerliliği için ANOVA testi uygulanmıştır. Katsayılarının(β) anlamlılığının test etmek adına t testi analizi kullanılmıştır. Çalışmada 0,05'den küçük p değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Analizler SPSS 22.0 paket programı ile yapılmıştır.

4.4. Araştırmanın Bulguları

4.4.1. Hipotezler

H1: 1990-2000 Dönemi devletin para politikaları gelir dağılımı adaletini pozitif etkilemiştir.

H1a: 1990-2000 Dönemi faiz politikaları Gini katsayısını olumlu yönde etkilemiştir.

H1b: 1990-2000 Dönemi faiz politikaları enflasyon oranını azaltmıştır.

H1c: 1990-2000 Dönemi faiz politikaları Kişi Başı Düşen Milli Geliri pozitif etkilemiştir.

H1d: 1990-2000 Dönemi döviz politikaları Gini Katsayısını olumlu etkilemiştir.

H1e: 1990-2000 Dönemi kur politikaları ,istihdamı olumlu etkilemiştir.

H1f: 1990-2000 Dönemi kur politikaları Kişi Başı Milli Geliri olumlu etkilemiştir.

H2:1990-2000 Dönemi maliye politikası gelir dağılımı adaletini pozitif yönde etkilemiştir.

H2a:1990-2000 Dönemi vergi politikaları Gini katsayısını olumlu etkilemiştir.

H2b: 1990-2000 Dönemi vergi politikaları istihdamı olumlu etkilemiştir.

H2c: 1990-2000 Dönemi vergi politikaları Kişi Başı Düşen Milli Geliri olumlu etkilemiştir.

H2d: 1990-2000 Dönemi vergi politikaları Transfer harcamalarını olumlu etkilemiştir.

H3:2001-2010 Dönemi para politikaları gelir dağılımı adaletini olumlu etkilemiştir.

H3a: 2001-2010 Dönemi faiz politikaları Gini katsayısını olumlu yönde etkilemiştir.

H3b:2001-2010 Dönemi faiz politikaları enflasyon oranını azaltmıştır.

H3c:2001-2010 Dönemi faiz politikaları Kişi Başı Düşen Milli Geliri pozitif etkilemiştir.

H3d: 2001-2010 Dönemi döviz politikaları Gini katsayısını olumlu etkilemiştir.

H3e: 2001-2010 Dönemi kur politikaları, istihdamı olumlu etkilemiştir.

H3f: 2001-2010 Dönemi kur politikaları Kişi Başı Milli Geliri olumlu etkilemiştir.

H4:2001-2010 Dönemi maliye politikaları gelir dağılımı adaletini olumlu etkilemiştir.

H4a:2001-2010 Dönemi vergi politikaları Gini katsayısını olumlu etkilemiştir.

H4b:2001-2010 Dönemi vergi politikaları istihdamı olumlu etkilemiştir.

H4c:2001-2010 Dönemi vergi politikaları Kişi Başı Düşen Milli Geliri olumlu etkilemiştir.

H4d: 2001-2010 Dönemi vergi politikaları transfer harcamalarını olumlu etkilemiştir.

H5: 1990-2000 Dönemi devletin gelir dağılımı adaletini sağlamak için uygulanan ekonomi politikaları ile 2001-2010 Dönemi ekonomi politikaları arasında anlamlı bir fark vardır.

H5a: 1990-2000 Dönemi faiz politikaları, 2001- 2010 Dönemi faiz politikaları arasında anlamlı bir fark vardır.

H5b: 1990-2000 Dönemi döviz politikaları , 2001- 2010 Dönemi faiz politikaları arasında anlamlı bir fark vardır.

H5c: 1990-2000 Dönemi vergi politikaları, 2001-2010 Dönemi vergi politikaları arasında anlamlı bir fark vardır.

H5d: 1990-2000 Dönemi transfer harcamaları, 2001-2010 Dönemindeki transfer harcamaları politikası arasında anlamlı bir fark vardır.

4.4.2. Değişkenlerin Tanımlanması, Model ve Hipotezlerin Oluşturulması

4.4.3. Para Politikasında Gelir Dağılımı Unsurlarından Faiz ve Döviz

“Devlet para politikasını kullanarak faiz oranı kanalıyla aktarma mekanizmasını işletmektedir. Nitekim 1937 yılında Hicks ile oluşturulan IS-LM modeli çerçevesinde açıklanmaktadır.”⁷²

Yine IS-LM modelinde özel kesim tüketim ve yatırım harcamalarının uzun dönem reel faiz oranına duyarlı olduğunu açıklamaktadır. Merkez bankasının kısa dönem nominal faiz oranı üstünde yarattığı değişiklik aynı paralelde kısa ve uzun dönemde faiz oranlarının değişmesine sebep olmaktadır. Merkez Bankası para arzını arttırarak faizi düşürür ve talepte artışa yol açarak işlemini gerçekleştirir.⁷³

Döviz kuru : “Para politikası kurları özellikle para arzının etkilerini inceler. Dışa açık ekonomilerde görülen en büyük etki dış ticaret ülkede geniş yer kapladığından fiyatlarda dalgalanmalar çok olur. Esnek döviz kuru ülkeler arasında geniş yer kapsamaktadır ve etkinliğini arttırmaktadır.”⁷⁴

⁷² Timur Önder ,*Para Politikası Araçlar, Amaçları ve Türkiye Uygulaması*, Ankara, 2005, s.24,(*Uzman Yeterlilik Tezi*)

⁷³ Önder, *A.g.e.*, s.28

⁷⁴ Erdinç Telatar, *Fiyat istikrarı, Ne?, Nasıl?, Kimin için?*. Ankara: imaj Kitabevi.,2002,s.20

“1980 yılından sonra piyasa ekonomisine geçişte, fiyatların ve döviz kurunun serbestçe belirlenmesi benimsenirken, ithal ikameci sanayileşme politikası yerine ihracata dayalı sanayileşme politikası uygulanmaya koyulmuştur.”⁷⁵

Reel döviz kurları örneklem döneminde görece bir istikrara sahip olmuş ancak kriz dönemlerinde önemli oranlarda dalgalanma göstermiştir. Türkiye 1989 yılı başında Türk parasının konvertibl olması için gayretlerde bulunmuş ve IMF’ye başvurmuştur. 2 Ocak 2000 tarihine kadar, Türkiye dalgalı rejim uygulamamıştır ve piyasanın esnek olmasına izin vermemiştir. Merkez Bankası, 22 şubat 2001 tarihine kadar müdahalede bulunacağını belirtmiştir. Döviz kuru çoğunlukla politika aracı olarak kullanılmıştır. Eski Merkez Bankası Başkanı Gazi Erçel’in bir konuşmasında kur politikasının nasıl şekillendiğini şöyle açıklamıştır:⁷⁶

“Merkez Bankası genelde iki kur politikası uygulamıştır. Bunlar cari işlemler dengesi ve enflasyondur. Döviz kuru bu iki değişkene bağlı olarak hareket etmekte ve bu iki değişken birbirini ters olarak etkilemektedir. Cari işlemler dengesi sürdürülmek istense enflasyonla mücadele edilecek ve böylece bir karşıt durum oluşacaktır. Yapılacak en iyi yöntem ikisi arasında bir denge bulunup, bu dengede ekonomiyi tutmak olacaktır.”⁷⁷

Enflasyon fiyatlar genel düzeyindeki ortalama artışın sürekli olması olarak bilinirken, bunun ekonomi için sakıncaları çok fazladır. Bu zararı azaltmak için devlet politikalar geliştirecek ama aynı zamanda cari işlemler dengesinin sürekliliğinden taviz vermemeye çalışacaktır.

⁷⁵ Sami Güçlü, Mahmut Bilen, *1980 sonrası Dönemde Gelir Dağılımında Meydana Gelen Değişmeler, Yeni Türkiye Dergisi*, 1995, s.163

⁷⁶ Hakan Berument, *Döviz Kuru Hareketleri ve Enflasyon Dinamiği: Türkiye Örneği*, Bilkent Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2002, s.2

⁷⁷ Gazi Erçel, *MB 1998 Yılı İlk Üç Aylık Para Programı Gerçekleşmesi ve İkinci Üç Aylık Para Programı Uygulaması*, Ankara, 1998, s.10

4.4.4. Maliye Politikasında Vergi ve Transfer Harcamaları

“Vergi ekonomik gelirin sağlanması açısından çok önemlidir ancak maliye politikası aracı olmasının dışında sosyal etkilerde sağlamaktadır. Ülkelerin kalkınması ve büyümesi için iyi bir vergi politikası çok önemli yer tutar, başarısız vergi politikaları ülkelerin gelişmesinin önünde büyük engel teşkil eder. Her ülkede değişik vergi politikaları izlenmekte ve farklı sistemler denenmekteyse de gelir, harcama ve servet üzerinden alınmaktadır.”⁷⁸

Bir diğer değinilmesi gereken vergi ile ilgili önemli noktada önceki bölümlerde detaylıca anlatılan dolaylı-dolaysız vergilerin gelir adaletinin etkisidir. “Dolaylı vergiler ülkede yüksek gelir grubundaki insanlarla düşük gelir grubundaki insanlardan aynı verginin alınmasına neden olur bu da adaletsizliğe neden olabilir. Yüksek gelir grubunda bulunan bir mükellefin daha fazla vergi vermesi adalet açısından istenen bir durum olacaktır. Ancak bu durumda sakıncaları olabilir çünkü yüksek gelir grubuna sahip bir kişinin aşırı vergilendirilmesi, üretim açısından ülkeye zararları olabilmektedir. O yüzden ikisi arasında bir denge tutturulması önemlidir.

Harcama üzerinden alınan vergilerde indirimle gidilmesi, gelir üzerinden alınan vergilerde olduğu gibi ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler bırakır. Vergi oranları düşürülmesi ile birlikte Laffer Eğrisinin ifade ettiği imkanlardan yararlanabilmekle birlikte bireylerin vergiden kaçınması da önlenecektir. Optimum noktaya kadar düşen vergiden kaçınmayı azaltırken optimum nokta geçildikten sonra düşen vergi vergi kaybına yol açacaktır.⁷⁹

Harcama üzerinden alınan vergiler artan oranlı olmadığından objektif bir durum yansıtır. Dolaysız vergiler subjektiftir ve mükelleflerin kişisel durumları verginin temeli için önemli bir yer tutar.

⁷⁸ Esra Siverekli Demircan, *Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi*, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, sayı 21,2003,s.113

⁷⁹ Ali Rıza Akbulut, “*Verginin Mali Amacı ve Türkiye’deki Sonuçları*”, Vergi Dünyası, sayı 231, 2000,s. 121-127

Yoksulluk ve gelir dağılımı bozukluğu ülkelerdeki sorunların başında gelir ve bunlarla mücadelelerde çeşitli farklılıklar da görülmektedir. Yoksulluğu ve gelir adaletsizliğini azaltmada kullanılan benzer yöntemlerden en çok kullanılanı kamu harcamasıdır. Kamu harcamaları ile yoksul kesimin gelirine doğrudan olumlu bir etki yapmak istenmekte veya mesleklerinde yeterlilik kazanmaları için yoksulluk sınırı altında yaşayan insanları bu sınırın üzerine çıkarılması amaçlanmaktadır. Transfer harcamalarının uygulamadaki en belirgin rolü Doğrudan Gelir Transferi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu uygulamada yoksulluk sınırı altındaki kişilere muhtaçlık düzeyine bağlı olarak gelir transferi yapılmaktadır. Genellikle yoksul kesime verilen bu gelir transferinin nasıl kullanılacağına ilişkin herhangi bir sınırlama yoktur.⁸⁰

Devletin maliye politikası araçlarından biri olan kamu harcamalarının alt dalı olarak karşımıza çıkan transfer harcamaları da gelir adaletini sağlamada başlıca unsurlardan biridir. “Gelir miktarındaki paylaşımın azalması ve transfer harcamalarının artması gelir dağılımındaki iyileşmenin kaynağı olarak gösterilebilir.”⁸¹

⁸⁰ İdris Sarısoy, Selçuk Koç, *Türkiye’de Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkileri ve Ekonometrik Analizi*, Maliye Dergisi, 2010, s.332

⁸¹ Yeşim Kuştepe, Umut Hallaç, *Türkiye’de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi*, İzmir, s.143

4.4.5. Gelir Dağılımı Adaletinin Göstergeleri: Gini Katsayısı, İstihdam, Enflasyon ve Kişi Başı Milli Gelir

Daha önceki bölümlerde detaylıca değinilen Gini katsayısı Lorenz Eğrisi yardımı ile hesaplanmaktadır. Lorenz Eğrisi , toplumdaki gelir dağılımı adaletini gösteren eğridir. Toplumun milli gelirden aldığı payı göstermekle beraber Gini katsayısı yardımıyla ifade edilir. Gelir eşitsizliğini sayı ile tanımlanmasını sağlayarak karşılaştırma imkanı sağlar. 0-1 arasında değer alır. 1'e yaklaşması eşitsizliğin arttığını, 0'a yaklaşması eşitsizliğin azaldığını gösterir.⁸² Nüfusun yoğun olduğu yerlerde yeterli istihdam olanakları sağlanmazsa insanlar gelirden yoksun kalacaklardır. İstihdamla beraber emek talebi artacağından ücretler düşecek, bunun sonucunda da gelir dağılımı bozulacaktır. "İstihdam bilindiğinin dışında büyüme sağlayan bir faktör olmanın dışında işlev sağlamaktadır. İstihdamın çeşitli sosyal getirileri vardır. Gelir dağılımı, yoksulluk, toplumsal katılım gibi büyük bir yer kapsayan etkiler, sosyoekonomik sistemin devamlılığı için büyük yer tutmaktadır."⁸³

Enflasyon, fiyatlardaki ortalama genel seviyenin sürekli olarak artmasıdır. Enflasyon sadece belli bir malın veya hizmetin fiyatının tek başına artması değil, fiyatların genel düzeyinin sürekli bir artış göstermesidir.⁸⁴

Türkiye'de gelir dağılımı bozukluğu halledilmesi gereken önemli bir sorundur. Gelir dağılımında sık kullanılan faktör Kişi Başı Düşen Milli Gelir kavramıdır. Kişi başına gelirden sınıf ayrımı yapılmaz ve gruplara denk gelen milli gelirin toplam milli gelire olan yüzdesini hesaplayarak beş grup arasında karşılaştırma yapar.⁸⁵

⁸² <http://iktisatdersi.blogspot.com.tr/p/lorenz-egrisi-ve-gini.html> (Erişim Tarihi: 29.05.2016)

⁸³ Mehmet Rauf Kesici, *Türkiye Ekonomisinin Yüksek Büyüme Evresinde İstihdam ve İşsizlik, İş, güç*, Endüstri İlişkileri ve İK Dergisi, cilt, 12, sayı 3 ,2010 s.7-26

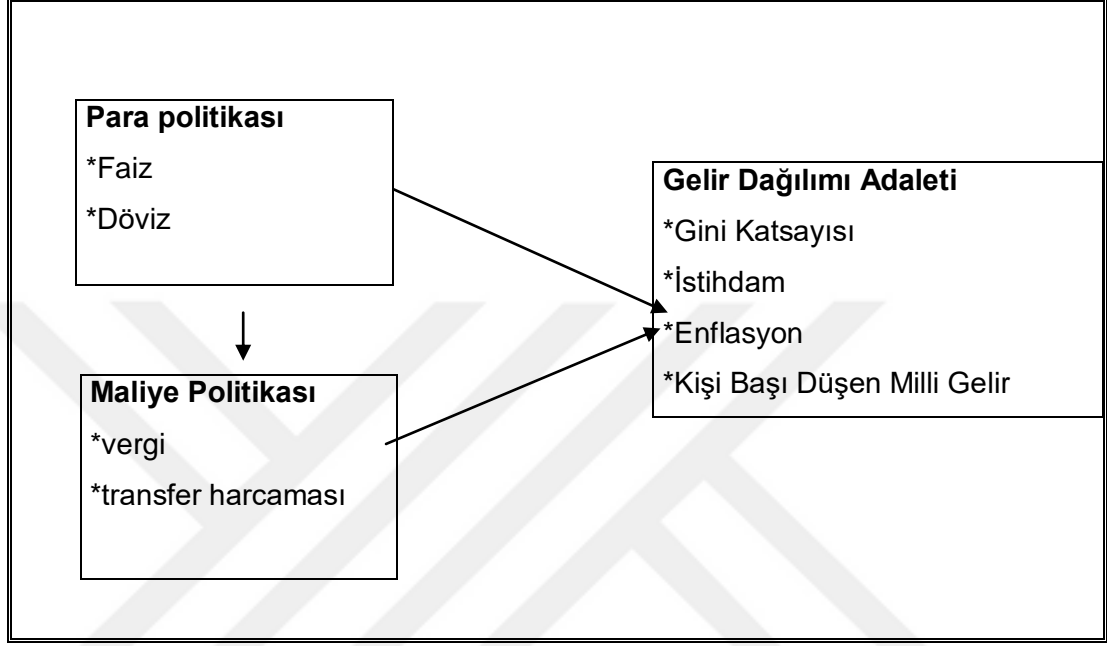
⁸⁴ *Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası*, Enflasyon, 2004, s.3

⁸⁵ Yeşim Kuştepe, Umut Hallaç, *Türkiye'de Genel Gelir Dağılımının Analizi ve İyileştirilmesi*, İzmir, 2004, s.147

4.5. Yapısal Model

Çalışmada gerçekleştirilen literatür taraması ve değerlendirmeler ışığında oluşturulan araştırma modeli Şekil 3'te yer almaktadır.

ŞEKİL 3: Araştırma Modeli

Şekil 3'e göre para ve maliye politikası araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır. Bir başka ifade ile kamunun uyguladığı ekonomi politikalarının yansıtıcıları olarak Para ve Maliye politikaları modelde yer bulmuştur. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise gelir dağılımı adaletidir. Yine literatür taramalarının ışığında, gelir dağılımı adaletinin göstergeleri olarak sırasıyla, Gini katsayısı, istihdam oranı, enflasyon oranı ve kişi başına milli gelir kullanılmıştır. Analizlerin anlamlı sonuçlar üretebilmesi amacıyla, 1990-2010 dönemi, iki alt döneme ayrılmıştır. Birinci dönemde 2001 ekonomik krizine kadar olan süre zarfı ele alınmıştır (1990-2000). İkinci dönem olarak ise 2001-2010 dönemi kullanılmıştır. Bu sayede iki farklı dönemdeki ekonomik değişimin irdelenmesi yapılabilmektedir. Araştırma modelinde yer alan değişkenler (faktörler) kullanılarak aşağıda yer alan hipotezler oluşturulmuştur.

4.6. Hipotez Testleri

Verilerin analizi konusunda; Tanımlayıcı istatistikler frekans, yüzde, ortalama, standart sapma değerleri ile sunulmuştur. Çalışmadaki 1990-2000 ve 2001-2010 dönemleri arasındaki gelir eşitsizliği değişkenlerinin ölçüm değerleri arasındaki

farkın analizinde t testi kullanılmıştır. 1990-2000 ve 2001- 2010 dönemleri arasındaki gelir eşitsizliği değişkenlerinin makro ekonomik göstergeler, para politikaları ve maliye politikaları ile ilişkinin çoklu olarak modellenmesi amacı ile regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon modelin anlamlılığının test edilmesi amacı ile R^2 değeri ve Model geçerliliği için ANOVA testi uygulanmıştır. Katsayılarının(β) anlamlılığının test etmek adına t testi analizi kullanılmıştır. Çalışmada 0,05'den küçük p değerleri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir. Analizler SPSS 22.0 paket programı ile yapılmıştır.

Tablo 35: Reel Faiz Oranı, Kişi Başı Düşen Milli Gelir ile Gini Katsayısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar	
	R^2	F/p	t/p	Reel faiz oranı	Kişi Başı Düşen Milli Gelir
Gini katsayısı	0,49	42,44	5,12	0,4	0,32
			4,55		
			6,73		
			0,01		

1990-2000 Dönemi, Reel faiz oranı, Kişi Başı Düşen Milli Gelir ile Gini katsayısının araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modelde Reel faiz oranı, Kişi Başı Düşen Milli Gelir ile Gini katsayısıyla olan ilişkisi araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmalıdır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmamasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan model anlamlı olarak tespit edilmiştir. Elde edilen modelde Gini katsayısı ile Reel faiz oranı ve Kişi Başı Düşen Milli Gelir değişkenleri arasında ilişkinin olduğu görülmektedir. Reel faiz oranı, Kişi Başı Düşen Milli Gelir ile Gini katsayısındaki değişimleri %49 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek

olmamakla beraber basit modellerde yeterli olacağı düşünülebilir. Çoklu modeller kullanılırken bu oran %40 ve üstünde olması beklenir.

Modelin anlamlı olduğu anlaşılmıştır. ($F=42,44, p<0,05$). Modelde yer alan bağımlı değişkenlerin (Reel faiz oranı, Kişi Başı Düşen Milli Gelir) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=5,12, t=4,55, t=6,73, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre gini katsayısını en çok etkileyen değişkenin reel faiz oranı olduğu görülmektedir. Reel faiz oranındaki bir birimlik bir artışın gini katsayısında 0,42 birimlik bir artışa neden olacaktır. Bunu sırası ile kişi başı milli gelir (-0,32) izlemektedir.

Gelir eşitsizliğini reel faiz oranlarının artması olumsuz olarak etkilerken, milli gelirdeki artışların gini katsayısını düşürdüğü fakat bu etkinin reel faiz oranlarındaki kadar yüksek olmadığı görülmektedir.

Tablo 36: Reel Faiz Oranı, Döviz Kuru ile Gini Katsayısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Reel faiz oranı	Döviz Kuru
Gini katsayısı	0,41	39,12	4,55	0,4	0,26
			6,73		
		0,01	0,01		

1990-2000 Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Gini katsayısı arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modelde Repo Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Gini katsayısı ilişkisi araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmalıdır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmamasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelin anlamlı olduğu anlaşılmıştır. Elde edilen modelde Gini katsayısı ile Reel faiz oranı, Döviz Kuru değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir. Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Gini katsayısındaki değişimleri %41 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olmamakla beraber basit modellerde yeterli olacağı düşünülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir.

Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=39,12, p<0,05$). Modelde yer alan bağımlı değişkenlerin (Reel faiz oranı, Döviz Kuru) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=4,55, t=6,73, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre gini katsayısını en çok etkileyen değişkenin reel faiz oranı olduğu görülmektedir. Reel faiz oranındaki bir birimlik bir artışın gini katsayısında 0,42 birimlik bir artışa neden olacaktır. Bunu sırası ile döviz kuru olduğu 0,26 bunu izlemektedir. Gelir eşitsizliğini reel faiz oranlarının artması ve döviz kurlarının yükselmesinin olumsuz olarak etkilediği görülmektedir.

Tablo 37: Vergi Ve Transfer Harcamaları ile Gini Katsayısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Vergi	Transfer Harcamaları
Gini katsayısı	0,50	65, 25	6,11	-0,44	-0,42
			6,24		
			0,01		

1990-2000 vergi ve transfer harcamaları ile Gini katsayısı arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modellerde vergi ve transfer harcamaları ile Gini katsayısı ile ilişkisine bakılacaktır. Elde edilen veriler modeller tabloda özet olarak verilmektedir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen modelde Gini katsayısı ile vergi ve transfer harcamaları değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir. Vergi ve transfer harcamaları ile Gini katsayısındaki değişimleri %50 oranında açıklamaktadır. Bu oran çok yüksek olmamakla beraber

basit modellerde yeterli olacağı düşünülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir. Modelin anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=65,25, p<0,05$). Modelde yer alan bağımlı değişkenlerin (vergi ve transfer harcamaları) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=6,11, t=6,24, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre gini katsayısını en çok etkileyen değişkenin vergi olduğu görülmektedir. Vergi oranındaki bir birimlik bir artışın gini katsayısında 0,44 birimlik bir azalışa neden olacaktır. Bunu transfer harcamaları (-0,42) bunu izlemektedir. Vergi ve transfer harcamalarının artmasının gini katsayısını düşüreceği öngörülebilir.

Tablo 38: Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile İstihdam Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Reel faiz oranı	Döviz Kuru
İstihdam	0,61	45,86	4,22	0,55	0,40
			4,28		
			0,01		

1990-2000 Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile İstihdam arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modellerde Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile İstihdamın ilişkisi araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmalıdır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmamasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelin anlamlı olarak tespit edilmiştir. Elde edilen modelde İstihdam ile Reel faiz oranı, Döviz Kuru değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir. Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile İstihdamdaki değişimleri %61 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olmamakla beraber basit modellerde yeterli olacağı düşünülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir, modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

($F=45,86, p<0,05$). Modelde yer alan bağımlı değişkenlerin (Reel faiz oranı, Döviz Kuru) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=4,22, t=4,28, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre istihdam düzeyini en çok etkileyen değişkenin reel faiz oranı olduğu görülmektedir. Reel faiz oranındaki bir birimlik bir artışın istihdam 0,55 birimlik bir artışa neden olacaktır. Bunu sırası ile döviz kuru olduğu 0,40 bunu izlemektedir. Gelir eşitsizliği göstergelerinden olan istihdam düzeyinin reel faiz oranlarının artması ve döviz kurlarının yükselmesinin olumsuz olarak etkilediği görülmektedir.

Tablo 39: Vergi Ve Transfer Harcamaları ile İstihdam Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Vergi	Transfer Harcamaları
İstihdam	0,24	15,10	3,35	-0,21	-0,15
			2,23		
			0,01		

1990-2000 vergi ve transfer harcamaları ile İstihdam arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modellerde vergi ve transfer harcamaları ile İstihdam ile ilişkisi araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmalıdır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmamasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen modelde İstihdam ile vergi ve transfer harcamaları değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir. Vergi ve transfer harcamaları ile İstihdamdaki değişimleri %24 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olmadığı görülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir. Bunun sonucunda modelin gücünün düşük olacağı görülmektedir.

Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=15,10, p<0,05$). Modelde yer alan bağımsız değişkenlerin (vergi ve transfer harcamaları) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=3,35, t=2,23, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre İstihdamı en çok etkileyen değişkenin vergi olduğu görülmektedir. Vergi oranındaki bir birimlik bir artışın istihdamda 0,21 birimlik bir azalışa neden olacaktır. Bunu transfer harcamaları (-0,15) bunu izlemektedir. Vergi ve transfer harcamalarının artmasının gini katsayısını düşüreceği öngörülebilir.

Tablo 40: Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Reel faiz oranı	Döviz Kuru
Enflasyon	0,83	55,28	8,11	0,67	0,52
			8,39		
		0,01	0,01		

1990-2000 Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Enflasyon arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modellerde Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Enflasyon ile ne düzeyde ilişkili olacağı alt boyutlar bazında araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmıştır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelin anlamlı olarak tespit edilmiştir. Elde edilen modelde Enflasyon ile Reel faiz oranı, Döviz Kuru değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir.

Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Enflasyondaki değişimleri %83 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olduğu düşünülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir. Bu oran modelin oldukça güçlü olduğunu göstermektedir. Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir

($F=45,86, p<0,05$). Modelde yer alan bağımlı değişkenlerin (Reel faiz oranı, Döviz Kuru) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=8,11, t=4,39, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür. Sonuçlara göre reel faiz oranı, föviz Kurundaki artışların enflasyon oranını arttırdığı v gelir dağılımı üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 41: Vergi Ve Transfer Harcamaları ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Vergi	Transfer Harcamaları
Enflasyon	0,12	3,12	2,02	-0,11	-0,10
			2,01		
		0,01	0,04		

1990-2000 vergi ve transfer harcamaları ile Enflasyon arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modellerde vergi ve transfer harcamaları ile Enflasyon ile ne düzeyde ilişkili olacağı alt boyutlar bazında araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmalıdır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir. Sonuçlara göre tasarlanan modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen modelde Enflasyon ile vergi ve transfer harcamaları değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir.

Vergi ve transfer harcamaları ile Enflasyondaki değişimleri %12 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olmadığı görülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir. Bunun sonucunda modelin gücünün düşük olacağı görülmektedir. Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=3,12, p<0,05$). Modelde yer alan bağımsız değişkenlerin (vergi ve transfer harcamaları) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=2,02, t=2,01, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür. Sonuçlara göre Vergi ve transfer harcamalarının artmasının Enflasyon üzerinde negatif bir etki yaptığını görmekteyiz.

Tablo 42: 2001-2010 Dönemi modelleri Reel Faiz Oranı, Döviz Kuru ile Gini Katsayısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R ²	F/p	t/p	Reel faiz oranı	Döviz Kuru
Gini katsayısı	0,45	45,01	5,51	0,45	0,29
			4,33		
		0,01	0,01		

2001-2010 Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Gini katsayısı arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modelde Repo Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Gini katsayısı ile ne düzeyde ilişkili olacağı alt boyutlar bazında araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmıştır. Sırasıyla bunlar R2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelde için model anlamlı olarak tespit edilmiştir. Elde edilen modelde Gini katsayısı ile Reel faiz oranı, Döviz Kuru değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir. Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Gini katsayısındaki değişimleri %45 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olmamakla beraber basit modellerde yeterli olacağı düşünülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir. Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir (F=45,01, p<0,05). Modelde yer alan bağımlı değişkenlerin (Reel faiz oranı, Döviz Kuru) katsayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir (t=5,51, t=4,33, p<0,05). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre gini katsayısını en çok etkileyen değişkenin reel faiz oranı olduğu görülmektedir. Reel faiz oranındaki bir birimlik bir artışın gini katsayısında 0,45 birimlik bir artışa neden olacaktır. Bunu sırası ile döviz kuru olduğu 0,29 bunu izlemektedir. Gelir eşitsizliğini reel faiz oranlarının artması ve döviz kurlarının yükselmesinin olumsuz olarak etkilediği görülmektedir.

Tablo 43: Vergi Ve Transfer Harcamaları İle Gini Katsayısı Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Vergi	Transfer Harcamaları
Gini katsayısı	0,42	25,78	5,40	-0,39	-0,31
			5,33		
		0,01	0,01		

Sonuçlara göre tasarlanan modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen modelde Gini katsayısı ile vergi ve transfer harcamaları değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir. Vergi ve transfer harcamaları ile Gini katsayısındaki değişimleri %42 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olmamakla beraber basit modellerde yeterli olacağı düşünülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir.

Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=25,78, p<0,05$). Modelde yer alan bağımlı değişkenlerin (vergi ve transfer harcamaları) katsayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=5,40, t=5,33, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre gini katsayısını en çok etkileyen değişkenin vergi olduğu görülmektedir. vergi oranındaki bir birimlik bir artışın gini katsayısında 0,39 birimlik bir azalışa neden olacaktır. Bunu transfer harcamaları (-0,31) bunu izlemektedir. Vergi ve transfer harcamalarının artmasının gini katsayısını düşüreceği öngörülebilir.

Tablo 44 : Reel Faiz Oranı, Döviz Kuru ile İstihdam Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Reel faiz oranı	Döviz Kuru
İstihdam	0,55	25,44	3,91	0,50	0,34
			3,82		
		0,01	0,01		

2001-2010 Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile İstihdam arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modellerde Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile İstihdam ile ne düzeyde ilişkili olacağı alt boyutlar bazında araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmıştır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmamasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelde için model anlamlı olarak tespit edilmiştir. Elde edilen modelde İstihdam ile Reel faiz oranı, Döviz Kuru değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir. Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile İstihdamdaki değişimleri %55 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olmamakla beraber basit modellerde yeterli olacağı düşünülebilir. Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=25,44$, $p<0,05$). Modelde yer alan bağımlı değişkenlerin (Reel faiz oranı, Döviz Kuru) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=3,91$, $t=,82$, $p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre istihdam düzeyini en çok etkileyen değişkenin reel faiz oranı olduğu görülmektedir. Reel faiz oranındaki bir birimlik bir artışın istihdam 0,50 birimlik bir artışa neden olacaktır. Bunu sırası ile döviz kuru olduğu 0,34 bunu izlemektedir. Gelir eşitsizliği göstergelerinden olan istihdam düzeyinin reel faiz oranlarının artması ve döviz kurlarının yükselmesinin olumsuz olarak etkilediği görülmektedir.

Tablo 45: Vergi Ve Transfer Harcamaları ile İstihdam Arasındaki ilişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Vergi	Transfer Harcamaları
İstihdam	0,29	16,63	3,56	-0,25	-0,19
			2,75		
			0,01		

2001-2010 vergi ve transfer harcamaları ile İstihdam arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modellerde vergi ve transfer harcamaları ile İstihdam ile ne düzeyde ilişkili olacağı alt boyutlar bazında araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmıştır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmamasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen modelde İstihdam ile vergi ve transfer harcamaları değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir. Vergi ve transfer harcamaları ile İstihdamdaki değişimleri %29 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olmadığı görülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir. Bunun sonucunda modelin gücünün düşük olacağı görülmektedir.

Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=16,63, p<0,05$). Modelde yer alan bağımsız değişkenlerin (vergi ve transfer harcamaları) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=3,56, t=2,75, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre İstihdamı en çok etkileyen değişkenin vergi olduğu görülmektedir. vergi oranındaki bir birimlik bir artışın İstihdamda 0,25 birimlik bir azalışa neden olacaktır. Bunu transfer harcamaları (-0,19) bunu izlemektedir. Vergi ve transfer harcamalarının artmasının gini katsayısını düşüreceği öngörülebilir.

Tablo 46: Reel Faiz Oranı, Döviz Kuru ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Reel faiz oranı	Döviz Kuru
Enflasyon	0,77	49,22	7,25	0,62	0,44
			6,85		
			0,01		

2001-2010 Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Enflasyon arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modellerde Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Enflasyon ile ne düzeyde ilişkili olacağı alt boyutlar bazında araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmıştır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmamasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelde için model anlamlı olarak tespit edilmiştir. Elde edilen modelde Enflasyon ile Reel faiz oranı, Döviz Kuru değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir. Reel faiz oranı, Döviz Kuru ile Enflasyondaki değişimleri %77 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olduğu düşünülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir. Bu oran modelin oldukça güçlü olduğunu göstermektedir.

Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=49,22, p<0,05$). Modelde yer alan bağımlı değişkenlerin (Reel faiz oranı, Döviz Kuru) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=7,25, t=6,85, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre Reel faiz oranı, Döviz Kurundaki artışların enflasyon oranını arttırdığı ve gelir dağılımı üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 47: Vergi Ve Transfer Harcamaları ile Enflasyon Arasındaki İlişkinin Araştırılması

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişkenler				
	Model ve Katsayıların Testi			Katsayılar (β)	
	R^2	F/p	t/p	Vergi	Transfer Harcamaları
Enflasyon	0,14	3,66	2,53	-0,13	-0,11
			2,55		
			0,01		

2001-2010 vergi ve transfer harcamaları ile Enflasyon arasındaki ilişkinin araştırılması amacı ile regresyon analizi uygulaması yapılmıştır. Tasarlanan modellerde vergi ve transfer harcamaları ile Enflasyon ile ne düzeyde ilişkili olacağı alt boyutlar bazında araştırılacaktır. Regresyon modelinin anlamlı olduğu ya da anlamlı olmadığı belirlenmesi amacıyla 3 adet önemli analiz sonucunda verilere ulaşılmıştır. Sırasıyla bunlar R^2 değeri, katsayıların anlamlılığı ve modelin anlamlılığı olarak sıralanır. Saydığımız bu üç ana konunun bir tanesi dahi ulaşılmasını istediğimiz duruma uygun değil ise regresyon modelinin geçerliliğinden söz edilemez. Ulaşılan sonuçlar tablo ile özetlenmiştir.

Sonuçlara göre tasarlanan modelin anlamlı olduğu görülmektedir. Elde edilen modelde Enflasyon ile vergi ve transfer harcamaları değişkenleri arasındaki ilişkinin olduğu görülmektedir.

Vergi ve transfer harcamaları ile Enflasyondaki değişimleri %14 oranında açıklamaktadır. Bu oranın çok yüksek olmadığı görülebilir. Çoklu modellerde bu oran %40 ve üstünde olması beklenir. Bunun sonucunda modelin gücünün düşük olacağı görülmektedir.

Modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=3,66, p<0,05$). Modelde yer alan bağımsız değişkenlerin (vergi ve transfer harcamaları) kat sayılarının da anlamlı olduğu görülmektedir ($t=2,53, t=2,55, p<0,05$). Özetle modelin geçerli bir model olduğu ve kullanılabilir olduğu görülmüştür.

Sonuçlara göre Vergi ve transfer harcamalarının artmasının Enflasyon üzerinde negatif bir etki yaptığını görmekteyiz.

Tablo 48: 1990-2000 Ve 2001-2010 Dönemlerinde Gini Katsayısının Dönemlere Göre Farklılığının Araştırılması

Gini Katsayısı	N	Ortalama	s.sapma	t	p
1990-2000	11	0,49	0,03	1,99	0,04
2001-2010	11	0,43	0,02		

Gini Katsayısının 1990-2000 ve 2001-2010 dönemlerine göre farklı olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile t testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Sonuçlara göre Gini Katsayısının 1990-2000 ve 2001-2010 dönemlerine göre farklı olduğu tespit edilmiştir ($t=1,99, p<0,05$). Farkın sebebi Gini Katsayısının 1990-2000 döneminde 2001-2010 dönemine göre daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Türkiye'deki gelir eşitliği 1990-2000 döneminde 2001-2010 dönemine göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 49: Enflasyon Oranı Dönemlere Göre Farklılığının Araştırılması

Enflasyon oranı	N	Ortalama	s.sapma	t	p
1990-2000	11	%70,62	%12	4,41	0,01
2001-2010	11	%32,66	%19		

Enflasyon oranı 1990-2000 ve 2001-2010 dönemlerine göre farklı olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile t testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Sonuçlara göre Enflasyon oranı 1990-2000 ve 2001-2010 dönemlerine göre farklı olduğu tespit edilmiştir ($t=4,41, p<0,05$). Farkın sebebi Enflasyon oranı 1990-2000 döneminde 2001-2010 dönemine göre daha yüksek olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Türkiye'deki enflasyon oranının 1990-2000 döneminde 2001-2010 dönemine göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun sonucu olarak 1990-2000 dönemindeki gelir eşitsizliğinin 2001-2010 dönemine göre daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Tablo 50: GSMH Dönemlere Göre Farklılığının Araştırılması

GSMH	N	Ortalama	s.sapma	t	p
1990-2000	11	186.882	45.252	8,84	0,01
2001-2010	11	317.112	52.632		

GSMH 1990-2000 ve 2001-2010 dönemlerine göre farklı olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile t testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Sonuçlara göre GSMH 1990-2000 ve 2001-2010 dönemlerine göre farklı olduğu tespit edilmiştir ($t=8,84, p<0,05$). Farkın sebebi GSMH 1990-2000 döneminde 2001-2010 dönemine göre daha düşük olmasından kaynaklandığı görülmektedir. GSMH 1990-2000 döneminde 2001-2010 dönemine göre daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun sonucu olarak 1990-2000 dönemindeki gelir eşitsizliğinin 2001-2010 dönemine göre daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Tablo 51: İstihdam Oranı Dönemlere Göre Farklılığının Araştırılması

İstihdam oranı	N	Ortalama	s.sapma	t	p
1990-2000	11	%92,12	%1,0	0,89	0,62
2001-2010	11	%90,05	%1,4		

İstihdam oranı 1990-2000 ve 2001-2010 dönemlerine göre farklı olup olmadığının tespit edilmesi amacı ile t testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar yukarıdaki tabloda verilmektedir.

Sonuçlara göre İstihdam oranı 1990-2000 ve 2001-2010 dönemlerine göre farksız olduğu tespit edilmiştir ($t=0,89, p>0,05$). Türkiye'deki İstihdam oranının 1990-2000 döneminde ve 2001-2010 döneminde benzer olduğu görülmektedir. Bu durumun sonucu olarak 1990-2000 dönemindeki gelir eşitsizliğinin 2001-2010 dönemine göre benzer düzeylerde düşünülebilir.

SONUÇ

Ülkeler açısından gelir dağılımının daha adil hale getirilmesi önemli ve öncelikli bir konudur. Ekonomik yönünün yanı sıra ekonomi dışında demokrasinin, sosyal devletin gelişmesi ve gelir dağılımının orta sınıf lehine iyileştirilmesi çok önemlidir. Diğer taraftan toplumdaki barış ve refahın sağlanabilmesi için belli bir ekonomik düzeye ihtiyaç vardır. Bu nedenle gelir dağılımına müdahale edilmesi sosyal devlet olmanın bir gereğidir. Türkiye’de yapılan ilk gelir dağılımı araştırması 1963 yılında DPT tarafından olmuştur. Bu araştırmadan sonra gelir dağılımını konusuna verilen önem artmış ve araştırmaların sayısı çoğalmıştır. Yapılan araştırmalar gerek çalışma metodu gerekse örnekleme kapsamı açısından birbirinden farklılık göstermektedir ancak bu çalışmalardan gözlemlendiği kadarıyla Türkiye’de gelirin adil dağılmadığı görülmektedir.

Türkiye’de özellikle 24 Ocak 1980 kararları ile alınan ekonomik politikaların yürürlüğe girmesi ve bu dönemden sonra gelişen neo-liberal anlayış çerçevesinde yüksek faiz ve düşük ücret politikası ekonominin karakterini belirlemiş ve adil gelir dağılımı bir amaç olarak önemini yitirmiştir. Ayrıca ücretlerin ortalama fiyatların altında olması ve dolaysız vergiler yerine dolaylı vergilere önem verilmesi bu dönemde gelir dağılımının düşük gelirli kesimler aleyhine bozulmasına neden olan diğer faktörler olarak gösterilebilir. Türkiye’de gelir dağılımı göstergeleri, 1990’dan günümüze düzelme eğilimi gösterse de örneğin son olarak yapılan 2011 yılı gelir dağılımı araştırmasına göre 0,43 olarak hesaplanan gini katsayısı, Türkiye’de gelir dağılımının eşitlikten uzak orta seviyede olduğunu göstermektedir. Türkiye’de Gini katsayısı incelenmeye çalışıldığında 1994 yılından sonra istikrarlı bir düzelme seyri izlediği görülmüştür. Fakat özellikle 2000’li yıllarda sadece Gini katsayısı baz alınarak gelir eşitliği probleminde bir çıkarım yapmak neredeyse yanlış olacaktır. Nitekim gelirdeki bu iyi yönlü ivme; gelir dağılımında bir iyileşme meydana geldiğinde en alt gelir grubunda kayda değer bir gelişim söz konusu olmamasına rağmen, 2001 yılında meydana gelen ekonomik krizde üst gelir gruplarının aldıkları payın düşmesinden kaynaklanmıştır.

Bir ülkede sosyal barışın sağlanması ve korunması toplumsal amaçlar içinde üzerinde özellikle durulan bir konudur. Bunun sağlanması ise, büyük ölçüde gelir dağılımının adil olmasına ve asgari gelir düzeyinin belli bir noktanın altına düşmemesine bağlı bulunmaktadır. Adil gelir dağılımı, farklı gelir grupları arasında büyük uçurumlar oluşmasına ortam yaratmayan dağılım olarak tanımlanabilir. Diğer

tarafından, sosyal barışın sağlanması, adil gelir dağılımını gerektirirken, gelir dağılımının kendiliğinden adil olarak gerçekleşmesi mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, devlet tarafından gelir dağılımına müdahale edilmesi “sosyal devlet”in bir gereği olarak görülmektedir. Gelir dağılımının adaletsiz olduğu bir ülkede toplumsal huzursuzluğun olması kaçınılmazdır. Varolan eşitsizlikleri azaltma ve gelir düzeyi düşük kesimlerin gelirlerini ekonomik gelişmeye paralel olarak arttırmak bu bakımdan önem taşımaktadır.

Gelir dağılımını bir ülkedeki tüketim, tasarruf hacmini ve tüketimin bileşimini etkilemekte ve bu nedenle gelir dağılımının veya gelir dağılımındaki bozulmanın derecesinin ve nereden kaynaklandığının bilinmesi gerekmektedir. Dağılım sorunu yalnızca var olanı paylaşmak olarak görülmemeli, ülkede toplam kaynakların dengeli dağılımı sonucunda piyasa genişlemesinin sağlanacağı, ekonomide üretim potansiyelinin artacağı unutulmamalıdır. Türkiye’de gelir dağılımının daha adil hale getirilmesi öncelikli bir konudur. Çünkü, gelir dağılımında adaletsizliğin artması, sadece ekonomik değil aynı zamanda politik ve sosyo-kültürel sorunlar da yaratmaktadır. Bu nedenle konuya çok daha geniş bir perspektiften bakılması gerekmektedir. Bu noktadan hareket edildiğinde, öncelikle yatırım, ardından istihdam ve üretim artışının sağlanması gereği ortaya çıkmaktadır.

Bu çerçevede;

- Yatırımların artırılması için crowding-out (dışlama) azaltılmalı, reel faizler gelişmiş ülkeler düzeyine inmelidir.
- İstihdam artışı için, emeğin niteliği iyileştirilmeli, mesleki eğitime daha fazla önem verilmeli, esnek üretim sistemine uyum için sürekli meslek içi eğitim verilmelidir.

Ayrıca gelir dağılımı türleri arasındaki ilişki dikkate alınmalıdır. Çünkü, fonksiyonel gelir dağılımı emek aleyhine bozulduğunda, sektörel gelir dağılımı tarım aleyhine, bölgesel gelir dağılımı tarım bölgeleri aleyhine, kişisel gelir dağılımı da alt gelir grupları aleyhine değişmesi beklenmektedir. Dolayısıyla, gelir dağılımını daha adil hale getirecek politikaların bu bağlantıları dikkate alınması gerekmektedir.

Hızlı ve istikrarlı büyüme gereklidir. Bunun için, yatırımların spekülasyon rant alanları yerine, üretken yatırımlara yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Nüfus artış hızı mutlaka düşürülmelidir. Kır-kent arasında mevcut eğitim kalitesi farklılıkları giderilmelidir. Kentlerdeki baskıyı artırmayacak şekilde, kırsal alanlarda tarıma

dayalı sanayi kuruluşları kurulmalıdır. İşgücünün, emek piyasasına mutlaka belli nitelikler kazandırılarak girmesi sağlanmalıdır. Piyasada rekabetin etkin olarak işlemesi sağlanmalıdır. Bu, bir taraftan kaynakların etkin kullanımı, diğer taraftan fiyat düşmesine bağlı talep ve dolayısıyla istihdam artışını gündeme getirecektir. Vergi sistemi lüks tüketim ve rantları vergilendirmeli, tasarruf ve yatırımları teşvik etmelidir. Politik istikrar ve güven ortamı sağlanmalıdır. 20 yılı aşkın süredir devam eden enflasyon mutlaka düşürülmelidir. Ancak, enflasyonun düşürülmesinin bedeli, genelde olduğu gibi, ücretlilere yüklenmemeli, fedakarlık, enflasyonda kazanç sağlayanlar tarafından yapılmalıdır. İşsizliğin azaltılması için, devletin yüksek oranlı borçlanma gereğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve “devlet merkezli spekülasyon rant ekonomisi”ne dönüşen yapı değiştirilmeli, rant ve faiz gibi üretken olmayan gelir kaynakları vergilendirilerek yeniden bir yatırım hamlesi başlatılmalıdır. Kayıt dışı ekonomi önlenmeli ve vergi tabanı genişletilerek, ücretlilerin vergi yükü azaltılmalıdır. Türkiye’de tüm boyutlarıyla gelir dengesizliğini körükleyen mevcut eğitim sistemi yeniden yapılandırılmalıdır.

Türkiye’deki toplum yapısı ve coğrafik farklılıklar nedeniyle, özde ekonomik içerikli olan gelir dağılımı sorununun yarattığı olumsuz etkiler, sadece ekonomik alanla sınırlı kalmamaktadır. Bu durum Türkiye’de bölüşüm konusuna, bugüne kadar olduğundan daha fazla önem verilmesi ve konunun farklı boyutlarının dikkate alınması gereğini ortaya koymaktadır. Toplumda ortaya çıkan ve bazısı çatışmaya dönüşen, bazısı da her an çatışmaya dönüşme potansiyeli taşıyan sorunların çözümü için atılacak ilk adım gelir dağılımı yapısının, daha fazla geç kalınmadan düzeltilmesidir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKALIN Güneri, Kamu Ekonomisi, Ankara, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını,Ankara,1981

AKBULUT Ali Rıza, "Verginin Mali Amacı ve Türkiye'deki Sonuçları", Vergi Dünyası, Sayı:231, 2000

AKSU Ömer, Gelir ve Servet Dağılımı, İstanbul, İ.Ü. Basımevi,İstanbul,1993

AKTAN Coşkun ve VURAL Yaşar, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak-iş Konfederasyonları Yayınları, Ankara,2002

BAŞOĞLU UFUK,ÖLMEZOĞULLARI, Nalan , Gelir Bölüşümü: Teori, Politika, Kitabevi Parasız, İlker: Ekin Yayınları, Bursa,1993

BERUMENT Hakan, Döviz Kuru Hareketleri ve Enflasyon Dinamiği: Türkiye Örneği,,Ankara,2002

DOĞAN Çetin ,Fiyat İstikrarı Sorunsalı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara,2005

EKİN Nusret, Küresel Bilgi Çağında Eğitim, İTO Yayınları, İstanbul,1997

HATİPOĞLU Zeyyat, Gelişme ve Türkiye İktisadı, Beta Yayınevi, İstanbul,1993

KARAMAN Banu, ÖZÇALIK Melih, Türkiye'de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu Olarak Çocuk İş Gücü,cilt 14, sayı1, Manisa, 2007

KARLUK Rıdvan, Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim, Beta Basım Yayım Dağıtım, 5.Baskı, İstanbul 1997

ÖNCEL Mualla, KUMRULU Ahmet, ÇAĞAN Nami vd, Vergi hukuku, Savaş Yayınları, Ankara 1993

ÖZBİLEN Şevki, Maliye Politikası, Ezgi Kitabevi, Bursa,1998

ÖZMUCUR Süleyman, Türkiye’de Gelir Dağılımı Vergi Yükü ve Makroekonomik Göstergeler , Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1995

SAVAŞ Vural İktisadın Tarihi, Siyasal Kitabevi, 4. Baskı, Ankara, 2000

ŞANVER Cahit ve GÜRDAL, Temel, Maliye Politikası, 1.Baskı, Sakarya,2012

SÖNMEZ Mustafa,100 Göstergede Kriz ve Yoksullaşma, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002

TUNCER Selahattin, Gelirin Yeniden Dağılımı, İktisadi Araştırmalar Vakfı, İstanbul,1970

TÜRK İsmail, Maliye Politikası Amaçlar Araçlar ve Çağdaş Bütçe Teorileri, S Yayınları, 4. Baskı, Ankara,1979

ULUATAM Özhan,Kamu Maliyesi, İmaj Yayınevi, Ankara,2003

TELATAR Erdinç, Fiyat istikrarı, Ne?, Nasıl?, Kimin için?. Ankara: imaj Kitabevi,2002,

ZAİM Sabahattin , Çalışma Ekonomisi, Filiz Kitapevi, 9.baskı,İstanbul,1992

EĞİLMEZ Mağfi ve KUMCU Ercan, Ercan Ekonomi Politikası Teori ve Türkiye Uygulaması, Remzi Kitabevi, 6. Basım, İstanbul, 2004

MAKALELER

ACAR İlhan, Emek Ve Toplum, Türkiye’de Gelir Dağılımı, cilt :4, sayı8, Yalova 2013, s.7

ALBAYRAK Özlem, Finansal Krizde Uygulanan Vergi Politikalarının Gelir Dağılımına Etkileri : 2004-2009, Ankara Üniversitesi, SBF Dergisi,cilt 66, 2011

ARSLAN Rıza, Sosyal Piyasa Ekonomisi 2008-2009 Ekonomik Mali Krizini Önleyebilir Miydi? Balıkesir Üniversitesi, s.16,2010

BATIREL Ömer Faruk vd.,İstanbul Ticaret Odası,Türk Vergi Gelirlerini Arttırma Yolları Alternatifler ve Beklentiler, Yayın no,1989-15,s.15

DEMİRCAN SİVEREKLİ, Esra ,Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Kayseri, s.113 2003

EKONOMİ FORUMU, Ücretlerin Vergilendirilmesi, Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul 1994

ERÇEL Gazi, MB 1998 Yılı İlk Üç Aylık Para ProgramıGerçekleşmesi ve İkinci Üç Aylık Para Programı Uygulaması, Ankara,s.10,1998

İNCE Macit, Türkiye'de 1980 Sonrası Uygulanan Vergi Politikaları ve Gelir Dağılımı Üzerinde Etkisi II, Maliye Politikası, A.İ.T.İ.A. ve Bağlı Yüksek Okulları Neşriyat ve Yardımlaşma Derneği Türk Vergi Gelirlerini Arttırma Yolları Yayını, Ankara s.145,1978

KAZGAN Gülten, Türkiye'de Gelir Bölüşümü:Dün ve Bugün, Ekonomi ve Toplum, Friedrich Ebert Vakfı, İstanbul , s.121990

KAZGAN Gülten, ÖNDER İzzettin, KIRMANOĞLU Hasan, TUNCER Nihal; Türkiye'de Gelir Bölüşümünü Bozan Etkenler ve İyileştirilmesine İlişkin Politikalar, T.O.B.B. Ekonomik ve Sosyal

KARACA Orhan,Türkiye'de Bölgeler Arası Gelir Faklılıkları: Yakınsama Var mı ? , Ekonomi Dergisi, Araştırma Bölümü, İstanbul, s.10, 2004

KESİCİ Mehmet Rauf, Türkiye Ekonomisinin Yüksek Büyüme Evresinde İstihdam ve İşsizlik,İş, güç, endüstri İlişkileri ve İK Dergisi, cilt, 12, sayı 3 ,s.7-26,2010

KESİK Ahmet, Bütçe Yönetimi ile Borç Yönetiminin Ayrılmasının Konsolide Bütçeye Yansımaları, XVIII. Türkiye Maliye Sempozyumu Girne ,s; 7, 2013

Sorunlar Çözüm Önerileri Dizisi 3, Sevinç Matbabası, Ankara, s.113, 1992

KORKMAZ Adem, Bir Sosyal Politika Olarak,Türkiye’de Asgari Ücret,1951-2013, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,sayı 7,s. 55, 2004

KUŞTEPELİ Yeşim ve HALLAÇ Umut, Türkiye’de Bölgesel Gelirin Yakınsaması: Gelir Dağılımı Açısından Bir Değerlendirme, İzmir , s.143,2004

KUŞTEPELİ Yeşim ve HALLAÇ Umut, Türkiye’de Genel Gelir Dağılımı Analizi ve İyileştirilmesi,Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,cilt 6,sayı 4, s.147,İzmir 2004

METİN Banu , Yoksullukla Mücadelede Asgari Geçim Güvencesi,Türkiye’de Sosyal Yardım ve Hizmet Sisteminde Mevcut Durum ve Asgari Geçim Güvencesi, Sosyal Güvenlik Dergisi, cilt1, s.120, 2012

OKTAYER Nagihan, Gelir ve Tüketim Vergilerinin Tasarruflar Üzerindeki Etkisi,İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi,Maliye Araştırma Merkezi Konferansları,41. seri,2002, s.155

OECD . “Growing Unequal?, Income Distribution and Poverty in OECD Countries, 26-27, İstanbul,2008

SARI Ramazan, Gelir Dağılımında Eğitim Faktörü: Kentsel Bazında Bir Örnek, Ankara Üniversitesi SBSF Dergisi,58-2, s.180,2003

SARISOY İdris, KOÇ Selçuk, Kamu Sosyal Transfer Harcamalarının Yoksulluğu Azaltmadaki Etkilerinin Ekonometrik Analizi, Maliye Dergisi, Sayı 158, s.332,2010

SAYGILI Şeref ,CENGİZ Cihan. Türkiye Ekonomisinin Büyüme Dinamikleri / 1987-2007 Döneminde Büyümenin Kaynakları, Temel Sorunlar ve Potansiyel Büyüme Oranı, TÜSİAD Yayını (Yayın No. TÜSİAD-T/2008-06/462), Haziran 2008

SİVEREKLİ DEMİRCAN Esra,Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi,Erciyes Üniversitesi,İktisadei ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,sayı 21,s.98-99 ,2003

ŞADAN Çalışkan,Türkiye’de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk,Sosyal Siyaset Konferansları,s. 59,2010

ŞENSES Fikret, Küreselleşmenin Öteki Yüzü – Yoksulluk, İletişim Yayınları, İstanbul,s.153-317,2002

TÜSİAD, Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk - Avrupa Birliği İle Karşılaştırma, Yayın No. TÜSİAD, 12/295, İstanbul, s.31-34,2000

Vergi İstatistikleri Yıllığı, T.C. Maliye Bakanlığı 2004

ONDER Timur, Para Politikası Araçları, Amaçları ve Türkiye Uygulması Yeterlilik Tezi, TCMB Piyasalar Genel Müdürlüğü, Ankara,s.24,2005

TEZLER

ARMAN Cennet, Gelir Dağılımın Tüketici Davranışlarına Etkisi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,İktisat Anabilim Dalı, 2013 (Yüksek Lisans Tezi)

AY Özgür, "Türkiye'de Vergi Yapısının Gelir Dağılımına Etkisi." ,SBE İstanbul Üniversitesi, İstanbul ,2010(Yayınlanmamış Doktora Tezi)

BİLEN Mahmut, "Fonksiyonel Gelir Dağılımı ve Türkiye Tahlili", İstanbul, 1994, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

ÇETİNKAYA Gülçin, Türkiye'de 1980-1995 Döneminde Gelir ve Kurumlar Vergisinin Gelir Dağılımına Etkisi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı, İstanbul 1997, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

ELİF Şükran, "Ricardo ve Yeni Ricardo Bölüşüm Kuramı", 1978, İstanbul (Basılmamış Doktora Tezi)

ÖZDEMİR Dilek,ÖMSEN Selçuk, vd. Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkileri: Geçiş Ekonomileri Deneyimi, The Relationship between Economic Growth and Income Distribution: The Case of Transition Economies,2011(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

ÖNDER Timur, Para Politikası: Araçları, Amaçları ve Türkiye Uygulaması, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Piyasalar Genel Müdürlüğü, Ankara, Mayıs 2005

(Uzmanlık Yeterlilik Tezi)

SAVAŞ Oğuz, "Gelir Dağılımı ve Şiddet İlişkisinin Sosyo-Ekonomik Politikalar Açısından İncelenmesi", Çanakkale, 2006, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

YÖNDEMLİ Dilek , "İki Sınıfta Kaldor Pasinetti Gelir Dağılımı ve Ekonomik Büyüme Modeli ve Bu Modele Yönelen Eleştiriler," İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1987, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

İNTERNET KAYNAKLARI

VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT, Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksulluk- la Mücadele ÖİK Raporu, Ankara, 2001, s.14, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelir-dag/oik610.pdf>), (Erişim Tarihi: 03.02.2016)

2004 Hanehalkı Bütçe Anketi Gelir Dağılımı Sonuçları, TÜİK Haber Bülteni Sayı: 37, (<http://www.tuik.gov.tr>) (Erişim Tarihi 12.05.2016)

<http://berrin-ekonom.blogspot.com.tr/1950-1960-donemiturkiyeekonomisi.html>,2009 (Erişim tarihi 12.03.2016)

<http://iktisatdersi.blogspot.com.tr/p/lorenz-egrisi-ve-gini.html> (Erişim Tarihi:29.05.2016)

<http://www.mahfiegilmez.com/2013/07/turkiyede-kisi-basna-gelir-ve-gelirin.html>, ((Erişim Tarihi 12.03.2016)

<http://www.dpt.gov.tr/bgyu/bgr/eg/kbgsyih87.htm> 05.08.2006 *2002-2005 (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

bes-yillik-kalkinma-planlari.html 1-2-3-4-5-6-7- (<http://www.megaforum.com/diger-dersler/> 2013)(Erişim Tarihi 12.03.2016)

Devlet Planlama Teşkilatı Temel Ekonomik Göstergeler – Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, www.dpt.gov.tr(Erişim Tarihi 05.08.2015)

DİE, Haber Bülteni, Hanehalkı Bütçe Anketi, Gelir Dağılımı Sonuçları 2003, Çevrimiçi: <http://www.die.gov.tr> (Erişim Tarihi : 10.10.2015)

DİE, Haber Bülteni, Hanehalkı Bütçe Anketi, Gelir Dağılımı Sonuçları 2003, Çevrimiçi: <http://www.die.gov.tr> (10.08.2015)

DİE 2003 Hanehalkı Bütçe Anketi Sonuçları, 2004, (www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/HHGELTUK/061004/061004.xls) (Erişim Tarihi: 10.08.2015)

Dünya Bankası, 2002-2011, (<http://data.worldbank.org/topic/poverty>) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

DPT, Devlet Planlama Teşkilatı Temel Ekonomik Göstergeler – Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, www.dpt.gov.tr (Erişim Tarihi 05.08.2012)

DPT, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Gelir Dağılımın İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu, Ankara, 2001, s.14, (<http://ekutup.dpt.gov.tr/ekonomi/gelirdag/oik610.pdf>.(Erişim Tarihi: 12.03.2016)

ikinci-bes-yillik-kalkinma-plani-makale.html,2014, <http://gerveger.blogspot.com.tr/> (Erişim Tarihi 23. 03.2016)

Hanehalkı Bütçe Anketi Gelir Dağılımı Sonuçları, TÜİK Haber Bülteni Sayı: 37, 27.02.2006, (<http://www.tuik.gov.tr> (Erişim Tarihi : 05.08.2016)

Mahfi Eğilmez, <http://www.ggdc.net/maddison/Maddison.htm>.,2013,cevrimiçi (Erişim tarihi : 12.03. 2016)

OECD 2008. "Growing Unequal?, Income Distribution and Poverty in OECD Countries, 26-27, Türkçe çeviri: <https://www.oecd.org/els/soc/41521804.pdf> (Erişim Tarihi: 29.05.2016)

http://ekodialog.com/Konular/gel_esitsiz.html,2012 (Erişim Tarihi 12.03.2016)

TÜİK, 2005 Hanehalkı Bütçe Araştırması, 2005 Gelir Dağılımı Sonuçları, Sayı:207, 25 Aralık 2006, (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=408>) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2006-2011 (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

TÜİK, Bölgesel İstatistikler, Nüfus İstatistikleri ve Projeksiyonlar, www.tuik.gov.tr, (Erişim Tarihi: 05.02.2016)

TÜİK, 2003-2004-2005 Hanehalkı Tüketim Harcamaları Bölgesel Sonuçları, Sayı:84, 30 Mayıs 2007 (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1890>), (Erişim Tarihi: 01.06.2015)

TÜRKİYE CUMHURİYETİ MERKEZ BANKASI,Enflasyon, (www.tcmb.gov.tr),2004 (Erişim Tarihi : 05.09.2015)

Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK , Türkiye İstatistik Yıllığı,2005 374 ve <http://www.tuik.gov.tr> , Gelir Dağılımı _statistikleri'nden yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.Erişim Tarihi: (25.12.2015)

TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (http://www.egelihracatcilar.com/images/menu11page/GELIR%20VE%20YASAM%20KOSULLARI%20ARASTIRMASI_00001062.pdf)2006 (Erişim Tarihi :12.03.2016)

TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları 2006-2011, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24)2011(Erişim Tarihi 01.05.2016)

TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları, Meslek Gruplarına Göre Türkiye, Kent, Kırdada Gelir Dağılımı 2006-2010, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

TÜİK 2004 Hanehalkı Bütçe Anketi Gelir Dağılımı Sonuçları, Haber Bülteni Sayı:37, 27.02.2006, (Çevrimiçi: <http://www.tuik.gov.tr> 05.08.2015)

TÜİK, Ulusal ve Uluslararası Seçilmiş Ekonomik Göstergeler,(<http://tuikapp.tuik.gov.tr/ulusalgostergeler/tabloyilSutunGetir.do?durum=acKapa&menuNo=20&altMenuGoster=1>),, TÜİK, İşgücü İstatistikleri, Hanehalkı İşgücü Araştırmaları, (http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=25&ust_id=8)(Erişim Tarihi: 12.03.2016)

TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları, İş Kollarına Göre Gelir Dağılımı 2002-2005, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24)(Erişim Tarihi: 12.03.2016)

TÜİK, Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları 2006-2011, (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi : 27. 05. 2016)

Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK, Türkiye İstatistik Yıllığı,2005 374 ve <http://www.tuik.gov.tr>, (Erişim Tarihi 25.12.2015)

TÜİK 1987-2011 Kentteki Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları %20'lik Gelir Dağılımı (http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=24) (Erişim Tarihi: 12.03.2016)

World Bank, World Development Indicators 2007; (Çevrimiçi): <http://stats.oecd.org>;
CIA, World Factbook 2008;OECD, Factbook 2008: Economic, Environmental and Social Statistics.(Erişim tarihi 10.09.2015)